

El excombatiente:

*Den tidligere paramilitære soldaten som trussel
mot post-konflikt sikkerhet i Colombia*

Ingrid Bratberg Nilsen

Masteroppgave i Latin-Amerika- studier,
Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk
Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2014

Den tidligere paramilitære soldaten som trussel mot post-konflikt sikkerhet i Colombia

Et studie av tidligere paramilitære medlemmer av Autodefensas Unidas de Colombia og deres personlige sikkerhet etter demobilisering og hvorvidt de utgjør en trussel for statlig sikkerhet i post-konflikts perioden.

Foto: El Espectador

Foto: Felipe Caicedo / El Tiempo

© Ingrid Bratberg Nilsen

2014

El excombatiente: Den tidligere paramilitære soldaten som trussel mot post-konflikt sikkerhet i Colombia

Ingrid Bratberg Nilsen

<http://www.duo.uio.no>

Oslo Kopisten AS, Oslo

Sammendrag

Ettersom *el excombatiente* anses å være en årsak til manglende sikkerhet i Colombia etter demobiliseringen av AUC, er det nødvendig å analysere *el excombatientes* sikkerhetssituasjon og hvordan de påvirkes av den aktuelle post-konflikten.

Oppgavens problemstilling *Hvordan påvirker el excombatiente sikkerheten i Colombia etter demobiliseringen av Autodefensas Unidas de Colombia og hvordan opplever el excombatiente sin egen sikkerhet?* drøftes påstanden om at *el excombatiente* utgjør en sikkerhetstrussel i lys av sentrale kontekstuelle faktorer for post-konflikten i Colombia. Med utgangspunkt i målsetninger for *peacebuilding* og DDR- prosesser, samt teorier om statlig sikkerhet og betydningen av *spoils* og *spoilers* for post-konflikt, analyserer jeg hvordan neo-paramilitære grupper, ofte ledet av *mandos medios*, påvirker statlig sikkerhet og hvordan det påvirker *el excombatientes* personlige sikkerhet.

Forord

Denne masteroppgaven er resultatet av en lærerik periode preget av utfordringer, usikkerhet og utvikling og det er derfor mange som fortjener en spesiell takk.

Jeg vil først å fremst takke alle mine informanter som åpenhjertig har delt sine erfaringer, bekymringer og tanker med meg. Deres historier har vært med på å forme denne oppgaven og våre møter har merket mine tanker om den colombianske virkeligheten. Jeg vil også takke Alex Castro og Agencia Colombiana para la Reintegración for betydningsfulle samtaler og administrering av intervjuer. Tusen takk til veileder Jemima Garcia-Godos for nyttige innspill og motivasjon i en intensiv sluttetappe.

En stor takk går til Sandra for gode samtaler og latter i tiden i Bogotá og for å alltid *hablar sin pelos en la lengua*. Takk til mine foreldre for å utvise tålmodighet og forståelse gjennom hele studietiden og til min svigerfamilie som alltid heier på meg. En stor takk går til mine enestående venninner og da spesielt Elisabeth og Trude for kritiske spørsmål, oppmuntrende samtaler og gjennomlesning av oppgaven. Til slutt vil jeg rette en spesiell takk til min mann Andrés for sin tålmodighet, inspirasjon og for at han alltid er der for meg.

Ingrid

Forkortelser

ACCU	Autodefensas Campesinas de Córdoba y Urabá
ACR	Agencia Colombiana para la Reintegración
AUC	Autodefensas Unidas de Colombia
BACRIM	Bandas Criminales emergentes
CONVIVIR	Servicios Especiales de Vigilancia y Seguridad Privada
CdS	Centro de Servicio
CNRR	Comisión Nacional de Reparación y Reconciliación
CONPAZ	Programa de Investigación sobre Conflicto Armado y Construcción de Paz
CONPES	Consejo Nacional de Política Económica y Social
DDR	Desarme, Desmovilización y Reintegración
ELN	Ejército de Liberación Nacional
EPL	Ejército Popular de Liberación
ERPAC	Ejército Revolucionario Popular Anticomunista de Colombia
FARC	Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia
FN	Forente Nasjoner
IDDRS	Integrated Disarmament, Demobilization and Reintegration Standards
MAS	Muerte a Secuestradores
MAPP-OEA	La Misión de Apoyo al Proceso de Paz en Colombia de la Organización de los Estados Americanos
MAQL	Movimiento Armado Quintín Lame
M-19	Movimiento 19 de abril
PADH	Programa Andino de Derechos Humanos
PRVC	Programa para la Reincorporación a la Vida Civil
SAME	Sistema de acompañamiento, monitorio y evaluación
SIDDR	Stockholm Initiative on Disarmament Demobilization and Reintegration
SSR	Security Sector Reform
UNDP	United Nations Development Program
UP	Unión Patriótica

Ordliste

Autodefensas	Selvforsvarsgrupper
Bloque	En stor gruppe soldater under en kommando i Autodefensas Unidas de Colombia
Casos de riesgo	Risikotilfeller
Centros de Servicio	Regionale reintegreringsentre for demobiliserte
Ex-combatiente	Tidligere soldat fra en ikke-statlig illegal gruppe
Falsos positivos	Sivile borgere som blir drept og presentert av hæren som geriljasoldater falt i strid
Frente Nacional	Den nasjonale front
Guerra Sucia	Den skitne krigen
La Violencia	Volden
Ley de Alternatividad Penal	Den alternative straffeloven
Ley de justicia y paz	Fred og rettferds loven – Lov 975
Mandos- medios	Mellomledere
Pagar vacuna	“Betale vaksine”. Vanlig form for ekstorsjon av illegale væpnede grupper
Parapolítica	Avsløringene om politikere innblandet i paramilitær virksomhet eller som har mottatt økonomisk støtte fra AUC
Reincidencia	Tilfeller der medlemmer av illegale væpnede grupper gjenopptar eller fortsetter den voldelige og kriminelle adferden
Reintegrador	Ansatt ved ACRs feltkontor med ansvar for oppfølging og tilrettelegging for den enkelte <i>excombatientes</i> reintegrering
Spoilers	Aktører som anser den kommende freden som en trussel mot deres makt, verdenssyn eller interesser
Spoils	Naturressursen som enten finansierer eller er årsaken til konflikt
Transitional Justice	Overgangsjustis
Versiones Libres	Frie forklaringer
Victimización	Å bli offer for overgrep

Innholdsfortegnelse

Politisk kart over Colombia	1
1 Innledning	2
1.1 Oppgavens formål	3
1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål	4
1.3 Oppgavens oppbygning	5
2 Metode	7
2.1 Valg av metode	7
2.2 Feltarbeidet.....	8
2.2.1 Tilgang til felt og utvalg av informanter.....	8
2.2.2 Gjennomføring av intervjuer	12
2.2.3 Praktikant hos ACR.....	15
2.2.4 Det fleksible forskningsopplegget – endringer underveis	18
2.3 Etikk.....	19
2.3.1 Bruk av båndopptaker under intervju	19
2.3.2 Ethiske dilemmaer	21
2.4 Validitet og reliabilitet	22
3 Den colombianske konteksten	23
3.1 Paramilitarisme.....	23
3.2 Utviklingen av konflikten og paramilitarisme	24
3.2.1 Fra selvforsvarsgrupper til paramilitarisme.....	25
3.2.2 Narkoparamilitære	25
3.2.3 Autodefensas Unidas de Colombia	26
3.3 Santa Fe de Ralito og Ley de Justicia y Paz	29
3.3.1 Ley de Justicia y Paz	29
3.3.2 <i>Falsos positivos og parapolitica</i>	30
3.4 DDR i Colombia	31
3.4.1 Avvæpning, demobilisering og reintegrering	31
3.4.2 Administrativ innretning av DDR-prosessen	33
3.4.3 Neo-paramilitarisme.....	34
4 Teoretisk rammeverk	35
4.1 Sikkerhet	35
4.1.1 Statlig sikkerhet.....	36
4.1.2 Menneskelig sikkerhet.....	36
4.2 Peacebuilding	37
4.2.1 Minimalistisk og maksimalistisk fred.....	39
4.2.2 DDR.....	41
4.2.3 Studiet av DDR.....	42
4.3 Post-konflikt sikkerhet	43
4.3.1 <i>El excombatiente</i>	44
4.3.2 Kontekstuelle faktorer	45
5 <i>El excombatiente</i> som sikkerhetstrussel?	48
5.1 Colombias statlige sikkerhet	50
5.1.1 Høye drapsrater og regionale forskjeller.....	50
5.1.2 Manglede statlig tilstedeværelse over territoriet	51

5.1.3	"Ya no hay paramilitarismo"	53
5.2	Neo-paramilitarisme eller kriminelle bander?	55
5.2.1	Fra Rastrojos til ERPAC	57
5.3	Sikkerhet, neo-paramilitarisme og <i>el excombatiente</i>	60
6	<i>Spoils, spoilers</i> og post-konflikt sikkerhet i Colombia	64
6.1	Hva er <i>spoils</i> i Colombia?	65
6.1.1	Kokain som pådriver for konflikten.....	66
6.1.2	Utpressing av gruve- og palmeoljedrift.....	67
6.2	Hvem er <i>spoilers</i> i Colombia?	68
6.2.1	<i>Mandos medios</i>	69
7	<i>El excombatiente</i> og personlig sikkerhet	73
7.1	Frykt og manglende personlig sikkerhet	74
7.1.1	Drap og trusler.....	75
7.1.2	<i>Casos de riesgo</i>	78
7.1.3	Bogotá som tilfluktsted.....	79
7.2	Stigmatisering og diskriminering	81
7.2.1	Et berettiget stigma?	81
7.2.2	Diskriminering	83
7.3	Sammenhengen mellom <i>victimización</i> og <i>reincidencia</i>	85
8	Konkluderende bemerkninger	88
	Referanseliste	91
	Vedlegg: Liste over informanter	96

Politisk kart over Colombia¹

¹ La Presidencia de la República de Colombia, <http://historico.presidencia.gov.co/asiescolombia/mapacol.htm>. 05.mai 2014

1 Innledning

Det vi si, etter at Mancuso ble tatt, tok de mine medsoldater og nesten alle som var i sikkerhetsenheten drepte de og kastet de i elven.

Informant 2, kvinne 40 år og tidligere medlem av Autodefensas Unidas de Colombia

Da den paramilitære organisasjonen Autodefensas Unidas de Colombia (AUC) demobiliserte i perioden 2003 til 2006 etter en fredsavtale med den colombianske regjeringen, bestod de av rundt 30 000 medlemmer. Gruppen kontrollerte da hele 58% av Colombias territorium gjennom paramilitær makt og samarbeid med lokale styresmakter, eliter og narkotikabaroner (Nussio & Howe, 2013:10). De paramilitære gruppene er ansvarlige for grove overgrep, tvangsfordriving, drap og massakre på sivilbefolkningen i perioden mellom 1980 til 2005 (Granada, Restrepo, & Tobón, 2009). Undertegnelse av fredsavtalen og demobilisering av de paramilitære er ikke ensbetydende med at konflikten avsluttes og at sikkerhet og trygghet gjenoppstår. Nye sikkerhetsutfordringer oppstår ofte i nedtrapping av en væpnet konflikt og volds- og kriminalitetsbildet i et land kan endres når tidligere stridende er demobilisert (Muggah, 2005:241). Tidligere soldater og opprørere blir utpekt som en viktig årsak til utrygghet i post- konflikt samfunn på grunn av deres militære ferdigheter som gjør de predisponert til å gjenoppta voldelig adferd (Themnér, 2013)². Årsakene til dette har tradisjonelt blitt forklart ut i fra deres manglende økonomiske muligheter, lett tilgang på våpen og manglende personlig sikkerhet. Sosioøkonomisk og sosial reintegrering av tidligere stridende i samfunnet er derfor en essensiell målsetning i post-konfliktsamfunn for å minske deres drivkraft til å gå tilbake til organisert vold og kriminalitet, og slik oppnå langsiktig og bærekraftig sikkerhet og fred (Themnér, 2013). Tilbakevendingen av tidligere stridende til sine lokalsamfunn og i storsamfunnet fører til nye problemer da mange har begått overgrep mot sivilbefolkningen og mangelen på rekonsiliasjon påvirker post konflikts klimaet, noe som fører til frykt og bitterhet blant ofrene og stigma og diskriminering for de demobiliserte (Nilsson, 2005).

På tross av omfattende avvæpning, demobilisering av tidligere paramilitære i perioden fra signeringen av fredsavtalen Santa Fe de Ralito i 2003 til 2006 og en fortsatt pågående

---

² Anders Themnér har tidligere publisert arbeider under navnet R. Anders Nilsson. I denne oppgaven refererer jeg til hans publikasjoner under begge navn.

reintegreringsprosess, er det flere AUC soldater som aldri har funnet veien tilbake til sivilsamfunnet. Paramilitære grupperinger opererer under nye navn i områder tidligere kontrollert av AUC, og de handler enten alene eller sammen med lokale kriminelle og narkotikabander (Human Rights Watch, 2010). Deres operasjonsmåter er svært lik AUCs og sivilbefolkningen er på nytt de skadelidende, men hva skjer når også de demobiliserte selv blir offer for manglende sikkerhet i post-konflikt Colombia?

1.1 Oppgavens formål

Da jeg startet planleggingen av masteroppgaven var målet å studere *reincidencia*, tilfeller der de tidligere paramilitære soldatene gjenopptar eller fortsetter den voldelige og kriminelle adferden på tross av at de har signert en fredsavtale og gått med på å avvæpnes og oppløse den organisatoriske strukturen. Som følge av betydningsfulle hendelser i løpet av mitt feltarbeid i Bogotá endret jeg fokus for oppgaven til de demobilisertes egen sikkerhetssituasjon i lys av *reincidencia* og framveksten av neo-paramilitære grupperinger.

Ettersom mitt mål er å forstå den særegne konteksten tidligere AUC soldater i Colombia reintegreres i, var jeg i utgangspunktet skeptisk til å sammenlikne Colombia med andre post-konfliktsamfunn i tråd med Robert Muggahs (2005:249) uttalelser om at likeledes som en hver konflikt er unik er enhver post-konflikt unik. Det er likevel noen sentrale elementer som ser ut til å gå igjen og jeg trekker lærdom av studier gjort i blant annet Uganda og Sierra Leone. Jeg har derfor valgt å bruke *peacebuilding* som det teoretiske rammeverket som danner utgangspunkt for analysen, men presiserer at hovedtyngden vil ligge på konkrete forhold i Colombia gjennom empirisk materiale. Gjennom denne oppgaven verken analyserer eller evaluerer jeg den colombianske avvæpning, demobilisering og reintegreringsprosessen (DDR), men forsøker å bidra til økt innsikt i de tidligere paramilitære soldatenes personlige sikkerhet. Jeg ønsker å bidra til Agencia Colombiana para la Reintegración utvikling av *policy* som sikter på å redusere omfanget av *reincidencia*, men også for å forbedre den individuelle sikkerhetssituasjonen for *el excombatiente* fra AUC. *El excombatiente* kan på norsk oversettes til tidligere stridende eller veteran. Dette gir assosiasjoner til tidligere soldater fra statlige sikkerhetsstyrker, men ettersom oppgaven fokuserer på tidligere soldater fra en ikke-statlig illegal paramilitær bevegelse i Colombia velger jeg å bruke det spanske ordet *excombatiente* i denne oppgaven. Oppgavens formål er

altså å undersøke om det virkelig er de tidligere paramilitære soldatene som utgjør den største sikkerhetstrusselen i post-konflikts Colombia.

At mitt studieobjekt er paramilitære *excombatientes* som demobiliserte kollektivt fra AUC i perioden mellom 2003 og 2006 medfører at andre sentrale aktører i den colombianske post-konflikten ikke vil bli representert i denne analysen. Det gjelder tidligere geriljasoldater fra Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC) og Ejército de Liberación Nacional (ELN) som har demobilisert individuelt og aktive geriljamedlemmer. Jeg ønsker derfor innledningsvis å gi oppmerksomhet til alle skadelidende av den colombianske konflikten og anerkjenne ofrene for AUCs handlinger. Jeg håper denne oppgaven kan bidra til innsikt og forståelse i veien mot forsoning og langsiktig fredsbygging.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Oppgavens problemstilling er *Hvordan påvirker el excombatiente sikkerheten i Colombia etter demobiliseringen av Autodefensas Unidas de Colombia og hvordan opplever el excombatiente sin egen sikkerhet?* Ved å stille dette spørsmålet ønsker jeg å rette oppmerksomhet mot hvordan tidligere paramilitære soldater som befinner seg i reintegreringsprosessen opplever veien tilbake til samfunnet, samt å undersøke hvorvidt de faktisk utgjør en sikkerhetstrussel mot fredsbygging.

For å kunne besvare oppgavens overordnede problemstilling tar jeg i bruk tre forskningsspørsmål som vil utgjøre analysens ulike delkomponenter. For bedre å kunne forstå årsakene til utviklingen i Colombia etter demobiliseringen av AUC tar jeg utgangspunkt i sentrale tendenser i forskning om hvem som utgjør sikkerhetstrusler for *peacebuilding* gjennom oppgavens første forskningsspørsmål *Hvorfor oppfattes tidligere paramilitære soldater som en sikkerhetstrussel i Colombia?* Her vektlegges hvorvidt AUCs brutale metoder og kontrollmekanismer er med å påvirke hvordan demobiliserte soldater betraktes i dag. I tillegg undersøker jeg hvorvidt de organiserte kriminelle grupperingene som har vært framtrødende etter demobiliseringen av AUC de representerer nye kriminelle aktører eller om de utgjør en fortsettelse av de allerede eksisterende paramilitære gruppene.

Spoils og *spoliers* brukes som forklaringsfaktorer på kontekstuelle faktorer som kan påvirke sikkerheten i og varigheten av en post-konflikt. Lett utbyttbare resurser, tilstedeværelse av

væpnede grupper og manglende statlig kontroll over territoriet er sentrale forklaringsfaktorer. For bedre å forstå konteksten og de ulike aktørene som utfordrer sikkerheten til sivilbefolkningen og til tidligere paramilitære soldater ønsker jeg å identifisere hvem som kan ha interesse av å ødelegge for fredsbygging i Colombia. Jeg stiller derfor forskningsspørsmålet *Hvordan kan manglende sikkerhet i Colombia forklares ut i fra spoils eller spoilers?*

Brennpunktet i oppgaven befinner seg i samspillet mellom sikkerheten i samfunnet som helhet og den individuelle *excombatientes* erfaringer og opplevelse av sikkerhet. Jeg undersøker hvorvidt manglete personlig sikkerhet kan føre til tilbakefall til voldelig og kriminell virksomhet og hvordan *el excombatiente* forholder seg til fortiden i sitt forsøk på reintegrering, og oppgavens siste forskningsspørsmål er derfor *Hvordan opplever el excombatiente sin personlige sikkerhet etter demobiliseringen av AUC?*

1.3 Oppgavens oppbygning

For å kunne forstå problemstillingene tidligere paramilitære soldater står ovenfor er det nødvendig å ha kunnskap om både den colombianske konteksten og sentrale elementer innen *peacebuilding*. I kapittel 2 gjør jeg rede for sentrale valg og refleksjoner under feltarbeid og underveis i analysen, og sammen med betraktninger rundt etiske og metodiske problemstillinger utgjør dette metodedelen av oppgaven. Kapittel 3 gir en innføring i utviklingen av paramilitarisme og utbredelsen av AUC, samt rammebetingelsene for fredsavtalen. Kapittel 4 redegjør for tendenser i *peacebuilding* som utgjør det teoretiske rammeverket for analysen. Sikkerhet, post-konflikt og spoilers er sentrale byggesteiner i dette teorikapittelet. Videre følger kapittel 5, som er det første av tre analysekapitler. Her undersøker jeg hvorfor *el excombatiente* oppfattes som en sikkerhetstrussel i Colombia og hvordan tilstedeværelsen av kriminelle bander påvirker post-konflikten og reintegreringen av den enkelte paramilitære *excombatiente*. I kapittel 6 drøftes sentrale kontekstuelle faktorer som lett utbyttbare resurser som narkotika og ulovlig gruvedrift, manglende statlig kontroll over territoriet og tilstedeværelsen av kriminelle bander og på hvilken måte det påvirker reintegreringsprosessen av tidligere paramilitære soldater. I kapittel 7 analyseres den individuelle *excombatiente* og deres oppfatning av sin egen sikkerhet sett i sammenheng med funn fra de forhenværende analysekapitlene og går i dybden på hvordan manglende personlig sikkerhet former deres reintegreringsprosess. Oppgaven avsluttes i kapittel 8 med en

oppsummering av analysen før jeg gir mine siste kommentarer og anbefalinger for videre forskning på emnet.

2 Metode

I dette kapitlet belyses sentrale valg og refleksjoner rundt avgjørelser tatt under feltarbeidet og underveis i arbeidet med analysen. Jeg vurderer oppgavens reliabilitet og validitet og begrunner etiske overveielser gjort i arbeidet med oppgaven. Hovedfokuset i kapitlet ligger på betydningsfulle erfaringer jeg opplevde underveis i feltarbeidet vedrørende utforming av intervjuer, møte med informanter og min rolle som praktikant hos Agencia Colombiana para la Reintegración. Innledningsvis gjør jeg rede for oppgavens vitenskapsteoretiske retning og forskningsmetode før jeg går inn på gjennomføringen av feltarbeidet og hvordan jeg har etterbehandlet det empiriske datamaterialet.

2.1 Valg av metode

Anvendelse av kvalitativ metode for denne studien kan begrunnes med ønsket om å oppnå grundig innsikt i hvordan tidligere medlemmer av den paramilitære bevegelsen *Autodefensas Unidas de Colombia (AUC)* oppfatter sin egen sikkerhetssituasjon og hvordan demobiliseringen av AUC har påvirket sikkerhetsoppfatningen i Colombia. Valg av metode er i stor grad avhengig av problemstillingen som utgjør utgangspunktet for forskningen og forskningsopplegget, og kvalitativ metode er godt egnet til å belyse flere aspekter av et fenomen basert på inngående kunnskap (Ragin & Amoroso, 2011; Thagaard, 2013). Et fleksibelt forskningsopplegg gjør det mulig å tilpasse problemstillingen og utforme analysen etter hvert som funn fra feltarbeidet gjør seg gjeldene (Repstad, 2007; Thagaard, 2013). Muligheten for å kombinere observasjon, tekstanalyse og dybdeintervjuer anså jeg som svært fordelaktig i forbindelse med et feltarbeid fordi for å få innsikt i den spesifikke konteksten er det helt nødvendig å gjøre intervjuer med de menneskene det faktisk gjelder, samtidig som det er konstruktivt å innhente andre perspektiver ved å oppholde seg i de samme omgivelsene.

Latin- Amerikanske studiers tverrfaglige egenskaper og fleksible tilnærming til forskningsmetode gjør det mulig å ta utgangspunkt i et empirisk fenomen. Dybdekunnskap om cases gjennom feltarbeid og utveksling av metoder og kunnskap på tvers av de vitenskapeteoretiske disiplinene bidrar til økt innsikt og forståelse av særegne fenomener og strukturer (Drake & Hilbink, 2003:24). Det medfører at jeg har stått fritt til å velge og kombinere den metode og teori som passer best for min forskning. Jeg har dratt nytte av

tilgang på data og kontakt med informanter på grunn av spansk språkkunnskap kombinert med innsikt i colombiansk politikk og kultur. Under et utvekslingsopphold i Colombia tidligere i studieløpet ble jeg introdusert for den pågående reintegreringsprosessen av AUC soldater, fredsavtalen med AUC og de mange dilemmaene knyttet til *transitional justice*, overgangsjustis, i Colombia. Mitt valg av tema for masteroppgaven er en videreføring av en tematikk jeg lenge har vært opptatt av og det oppleves som veldig riktig å dedikere min masteroppgave i Latin-Amerika-studier til en analyse av tidligere paramilitære soldater og sikkerhetsdynamikken i Colombia etter demobiliseringen av AUC.

2.2 Feltarbeidet

Et inngående studie av tidligere AUC soldater må baseres på de paramilitæres egne perspektiver og livserfaringer. Det er derfor viktig å forstå deres situasjon ”gjennom deres øyne” (Ragin & Amoroso, 2011:123). Det var derfor essensielt å gjennomføre et feltarbeid i Colombia for å få tilgang til informanter og informasjon. I denne delen forklarer jeg hvordan jeg har gått fram for å samle inn data og hvilke begrunnelser som ligger bak de ulike valgene jeg har tatt underveis.

Feltarbeidet ble gjennomført i Bogotá i en periode på ti uker våren og sommeren 2013, og bestod i hovedsak av to deler. Den ene delen innebar planlegging, gjennomføring og etterbehandling av intervjuer med tidligere AUC medlemmer som deltok i reintegreringsprosessen gjennom *Agencia Colombiana para la Reintegración (ACR)*. Feltarbeidets andre del bestod av å være praktikant ved avdelingen for sikkerhet og strategi ved ACRs hovedkontor i Bogotá, der jeg gjennomførte innsamling og systematisering av forskning om tilfeller av *reincidencia* og *victimización* i andre post-konflikts samfunn. Noe av informasjonen jeg hentet inn for ACR danner også grunnlaget for deler av analysen.

2.2.1 Tilgang til felt og utvalg av informanter

I forkant av feltarbeidet undersøkte jeg hvilken forskning som tidligere hadde blitt gjennomført om *reincidencia* i forbindelse med AUC i Colombia, og innså at det kunne være en utfordring å få tilgang til informanter på bakgrunn av undersøkelsens tematikk. I forbindelse med mitt utvekslingsopphold i Colombia har jeg hatt kontakt med Enzo Nussio som i dag er tilknyttet Programa de Investigación sobre Conflicto Armado y Construcción de Paz (CONPAZ), *Program for konflikt og fredsbygging* ved Universidad de los Andes i

Colombia. Han har lenge forsket på reintegreringen av tidligere paramilitære soldater i Colombia og jeg anser Nussios bidrag til forskningen om demobiliserte i Colombia som svært interessant og aktuelt. Jeg tok derfor kontakt med han for å oppdatere meg på faglitteraturen og orientere meg om hvordan jeg best kunne få tilgang til informanter. Nussio har tidligere innhentet informanter gjennom ACR, og jeg bestemte meg for å ta kontakt med institusjonen for å undersøke mulighetene for et eventuelt samarbeid.

Gjennom en colombiansk studievenninne ble jeg introdusert for Alex Castro, lederen for ACRs avdeling for sikkerhet og strategi, da han tilfeldigvis var i Oslo. Han satte meg i kontakt med ACRs avdeling for rådgivning og planlegging som kunne bistå med å rekruttere informanter til mitt forskningsopplegg. En person regnes som en portvakt i forbindelse med feltarbeid da vedkommende kan bidra med informasjon som er utslagsgivende om en får tilgang til felt (Thagaard, 2013:71). Alex Castro var betydningsfull for min etablering i felt og kan derfor regnes som min portvakt. Alex og flere av de ansatte ved ACRs feltkontorer, *Centros de Servicio (CdS)* delte sine refleksjoner rundt reintegreringsprosessen av AUC, og i tillegg til Enzos innledende innspill og råd hadde jeg dannet grunnlag for det videre arbeidet med innsamlingen av data.

Informantene velges ut i fra deres relevans for problemstillingen og det er en fordel at informantene er ulike, som for eksempel alder, kjønn eller posisjon, for å oppnå et allsidig og representativt datagrunnlag (Repstad, 2007:58). Jeg henvendte meg til ACRs avdeling for rådgivning og planlegging og sendte en formell søknad om tilgang til informanter. Jeg ønsket å gjennomføre femten dybdeintervjuer med tidligere medlemmer av AUC og spesifiserte at jeg ønsket å intervjuer både mellomledere og menige soldater av begge kjønn. Ovenfor helse- og sosialinstitusjoner er det sedvane at forskeren ikke tar førstekontakt med informantene, men at et mellomledd er involvert før intervjuene kan finne sted (Repstad, 2007). Rekrutteringen av informanter gjennom ACR foregikk etter samme modell med hensikt å skjerme deltakerne i reintegreringsprosessen. Rekrutteringen av informanter ble gjennomført av de ansatte ved ACRs feltkontorer i Bogotá basert på min søknad. ACR mottar kontinuerlig henvendelser fra forskere, studenter og *policymakers* om tilgang til informanter til bruk i deres forskningsopplegg. Lederen for ACRs avdeling for rådgivning og planlegging uttrykte at de forsøkte å fordele gjennomføringen av disse intervjuene på de ulike CdS, for å kunne opprettholde vanlig drift. Deltakelse i intervjuene var frivillig, men flere informanter gav uttrykk for at de hadde blitt ettertrykkelig oppfordret til å delta av sine *reintegradores*,

ansatte ved ACRs feltkontor med ansvar for oppfølging og tilrettelegging for den enkelte *excombatientes* reintegrering.

Strategiske utvalg innebærer utvelgelse av informanter basert på deres egenskaper eller kvalifikasjoner i forhold til undersøkelsens problemstilling og teoretiske perspektiv. Det kan være vanskelig å finne personer som vil stille opp på intervju når temaet for undersøkelsen er nærgående og personlig, og en må derfor ofte benytte tilgjengelighetsutvalg, som sikrer et utvalg som er villig til å delta (Thagaard, 2013). Jeg vurderte det som svært vanskelig å få tilgang til informanter på egenhånd på grunn av at mange demobiliserte velger å holde sin fortid i AUC skjult for andre i tillegg til intervjuets nærgående egenskap, og ble derfor avhengig av ACR og deres kapasitet til å rekruttere informanter til mine intervjuer.

Ettersom jeg allerede var praktikant ved ACR hadde jeg direkte kontakt med lederen for rådgiving og planlegging, og jeg ble tidlig forespeilt at min prosjektskisse og mine forskningsspørsmål var av interesse for ACR siden de hadde begrenset oversikt på feltet og mente mitt forskningsopplegg kunne bidra til å øke deres kunnskaper. Før jeg fikk godkjenning til å gjennomføre intervjuene ble jeg pålagt å ta bort flere sentrale spørsmål i min intervjuguide. Dette var spørsmål som omhandlet hvorvidt *el ex-combatiente* oppretthold kontakten med mellomledere fra sin *bloque* av AUC og spørsmål om under hvilke omstendigheter de var villige til å gå tilbake til den illegale virksomheten. I tillegg ble spørsmål om deres meninger om tilstedeværelsen av BACRIMs strøket fra min intervjuguide. Lederen for avdelingen for rådgiving og planlegging mente spørsmålene mine kunne fornærme informantene og føre til at de ble mistenkeliggjort for å ha brutt betingelsene for å motta assistanse fra ACR i reintegreringsprosessen. Jeg ble overasket over inngrepet i min intervjuguide da det stod i kontrast til den innledende entusiasmen rundt mitt valg av tema. I min rolle som forsker representerte jeg ikke ACR og mener at jeg burde stå relativt fritt til å stille de spørsmålene som var best egnet til å besvare mine forskningsspørsmål. På grunn av at det var vanskelig finne tidligere AUC soldater på egenhånd, gikk jeg allikevel med på kravene om å endre spørsmålene mine selv om det kunne påvirke mitt forskningsopplegg. Ved at jeg ikke hadde anledning til å stille sentrale spørsmål til mine informanter kunne jeg gå glipp av informasjon som kunne avgjørende for å besvare mine forskningsspørsmål. Dette var imidlertid ikke årsaken til at jeg endret fokus for oppgaven, men en nødvendig avveining jeg var nødt til å ta. Premissene lagt av ACR vanskeliggjorde mine formål med intervjuene og det var fare for at intervjuet kunne formes

slik ACR ønsket, noe som igjen ville få konsekvenser for resultatene. Jeg mener allikevel jeg har fått et komplett bilde gjennom mine informanter.

Problemer med tilgjengelighetsutvalg kan være at de kun representerer personer som er fortrolige med forskning, eller ikke har noe i mot at deres livssituasjon blir studert ettersom de mestrer sin livssituasjon. Personer som ikke er villige til å delta kan ha andre synspunkter og ved at de ikke kommer med i utvalget kan en miste verdifull variasjon i utvalget (Thagaard, 2013:62). Disse utfordringene kan i stor grad være gjeldene i mitt utvalg på bakgrunn av at utvelgelsen av informanter ble gjort av ACR. De kan utelukkende ha valgt informanter som var lojale og fortrolige ovenfor ACR og som de var sikre på ikke ville kritisere reintergreringspolitikken, eller valgt ut på bakgrunn av at de ikke hadde mottatt forespørslers om å gå tilbake til livet som *combatiante*. Underveis i intervjuprosessen opplevde jeg at flertallet av informantene var åpne om å fortelle om mer problematiske erfaringer de hadde hatt etter at de demobiliserte. Mitt utvalg av informanter var imidlertid begrenset med tanke på hvor de kom fra og hvor de bodde. Flesteparten av informantene var oppvokst og aktive i AUC i regioner som Cesar, Magdalena, Cordoba og Bolivar og hadde flyttet til Bogotá først etter at de demobiliserte. Jeg overveide derfor å reise til andre regioner i Colombia for å gjennomføre tilsvarende intervjuer gjennom ACRs feltkontorer for å undersøke hvorvidt mine funn var geografisk betinget. Jeg anså det som svært tidkrevende og kostbart å innhente informanter i andre regioner og bestemte meg for å konsentrere meg om å sikre rekrutering av informanter i Bogotá.

Som følge av lang ventetid før jeg fikk godkjenning av ACR til å gjennomføre intervjuene og at mange informanter ikke dukket opp til avtalt intervju, hadde jeg kun gjennomført halvparten av de planlagte intervjuene da den estimerte tiden for feltarbeidet var over. Utformingen og størrelsen av utvalget henger sammen med tiden og resursene som er tilgjengelige for å gjennomføre dybdeintervjuene (Thagaard, 2013). På bakgrunn av begrensede resurser stod jeg ovenfor valget om å reise hjem med betraktelig færre intervjuer enn forespeilt, og jeg var jeg langt i fra å nå et metningspunkt i intervjuene, der flere enheter ikke gir ytterligere forståelse av emnet (Thagaard, 2013). Jeg bestemte meg derfor for å forlenge oppholdet i Bogotá for å gjennomføre resten av intervjuene. Denne gangen tok jeg selv direkte kontakt med de ulike feltkontorene i Bogotá ettersom vi hadde opprettet kontakt under den første runden med intervjuer. Denne rekrutteringsrunden viste seg å være mer

effektiv og de ansatte ved CdS var behjelpelige med å rekruttere informanter til mine intervjuer.

2.2.2 Gjennomføring av intervjuer

I løpet av feltarbeidet gjennomførte jeg tretten dybdeintervjuer med tidligere AUC soldater ved tre ulike CdS i Bogota, nærmere bestemt Kennedy, Ciudad Bolivar og Engativá. For at den som intervjues skal føle seg trygg og har lyst til å dele sine erfaringer er det viktig at intervjueren skaper en fortrolig situasjon. Dette er spesielt gjeldene når det gjelder tema som kan være problematiske for informanten. Valg av sted er også av betydning for å skape en trygg ramme der informanten kan snakke fritt (Thagaard, 2013). I samarbeid med ACR ble valg av sted for intervjuene gjort å bakgrunn av informantenes trygghet og tillitt. Intervjuene ble gjennomført på et eget rom på CdS der kun jeg og informanten var tilstede slik at informanten kunne være sikker på at ingen uvedkommende kunne lytte til samtalen vår, noe som kunne være mulig dersom vi hadde valgt å møtes på en kafe eller en park. I tillegg er CdS et sted informanten kjenner godt og er fortrolig med. Det er ingen skilt på utsiden av ACRs Centro de Servicio som indikerer hva lokalet brukes til, og dette kan forklares ut i fra mange av de demobilisertes ønske om å holde deres fortid i AUC skjult for sine nærmiljøer.

Det kvalitative intervjuet har en form som gjør det godt egnet til å oppnå inngående kunnskap om hvordan andre opplever sin livssituasjon gir et utgangspunkt for å få innsikt i personens erfaringer, refleksjoner og følelser (Thagaard, 2013). Jeg valgte en strukturert intervjuform der spørsmålene i stor grad var fastlagt på forhånd, men der rekkefølgen kan variere for å kunne følge informantens rytme og refleksjoner (Thagaard, 2013). Her måtte jeg ta hensyn til de begrensningene ACR har gitt meg i forhold til hva jeg kunne spørre informantene om, men utover det var intervjuguiden min relativ fleksibel. En utfordring med en slik intervjuform er å sørge for at de enkelte temaene blir utdypet samtidig som bredden i temaene i intervjuguiden blir dekket (Thagaard, 2013). Mange av temaene i min intervjuguide var tett knyttet sammen og dersom en informant var åpen om en del, forsøkte jeg å følge opp med oppfølgingsspørsmål for å få større innsikt i dette emnet. Mange av informantene hadde ulike erfaringer knyttet til sentrale deler av tematikken og jeg fikk dermed dekket både bredden og dybden i den overordnede intervjuguiden. Den estimerte tiden for gjennomføringen av ett intervju var rundt en time, men på grunn av intervjuets

fleksible struktur og variasjonen i hvor mange innspill og opplevelser informantene delte om hendelser relatert til temaene, varte intervjuene i alt fra tretti minutter til nesten to timer.

Et vellykket intervju er betinget av god kjennskap til informantens situasjon og den overordnede konteksten for å kunne benytte gode oppfølgingsspørsmål til informantens beretninger. Innflytelse på intervjuets kvalitet har også bruken av språk og slang i tillegg til ytre aspekter som hvordan en kler seg, for å unngå et asymmetrisk forhold mellom informant og intervjuer (Repstad, 2007; Thagaard, 2013). For å unngå at det oppstod for stor avstand mellom meg og informantene brukte jeg bevisst enkelte colombianske fraser og slangord når jeg snakket for virke mindre fremmed. Det var likevel umulig for meg å gli ubemerket inn i settingen ved Centros de Servicios på grunn av mitt nordiske utseende, men ved å kle meg nøytralt og være mer pågående og utadventt enn jeg er til vanlig, forsøkte jeg å minske denne avstanden mellom informantene og meg.

Den paramilitære organisasjonen Autodefensas Unidas de Colombia er ansvarlige for utallige mord, massakrer til tvangsflytting, og jeg var derfor spent og engstelig på hvordan informantene ville være i forkant av det første intervjuet. Jeg skal innrømme at jeg hadde forventinger om å møte tøffe, hensynsløse unge menn med flere liv på samvittigheten. Flere av informantene var reserverte og lukkede, men alle var godhjertete og vennlige. For å oppnå god kontakt og tillitt mellom intervjuer og informant er det nyttig å småsnakke om enkle temaer som været i starten av intervjuet (Repstad, 2007). I intervjuguiden la jeg opp til en myk start av intervjuet der informanten og jeg kunne bruke litt tid til å etablere en kontakt og at jeg i løpet av den tiden inviterte til tillitt og åpenhet slik at informanten følte seg trygg på meg også i de mer krevende delene av intervjuet. Under det første intervjuet var jeg tydelig nervøs i min rolle som intervjuer og jeg klarte ikke å bidra til en god intervjusituasjon, noe som førte til at informanten svarte kort og avvikende. Jeg innså raskt at jeg måtte legge egen usikkerhet til side dersom jeg skulle oppnå god kontakt med informantene. Jeg bestemte meg for å by mer på meg selv og brukte bedre tid i starten på intervjuet til å opprette en god kontakt der jeg ikke bare fortalte om formålet med forskningen og intervjuet, men også fortalte kort om mitt personlige forhold til Colombia. Dette gjenspeiler Thagaards (2013) betraktninger om at intervjueren kan skape et godt intervju ved å være tilstede i situasjonen dersom kontakten mellom intervjueren og informanten ikke kommer naturlig. Som i alle type møter mellom mennesker vil en få naturlig god kontakt med noen, mens en med enkelte opplever at en må jobbe mer for å samtalen til å flyte. Slik var det også i intervjusituasjonen

der jeg fikk umiddelbar kjemi med noen og intervjuet tok form som en fortrolig samtale. Dette kan henge sammen med personlig kjemi, eller at noen er mer åpne og har lettere for å snakke om personlige erfaringer, mens andre er mer tilbaketrukkne og holder sine tanker og erfaringer for seg selv. Det kan også henge sammen med at de ikke ønsket å fortelle meg, en fremmed ung jente fra Norge, om sine sikkerhetsutfordringer.

Den personlige kontakten i intervjusituasjonen mellom forsker og informant kan påvirkes av forskerens personlige egenskaper, og ytre kjennetegn som kjønn, alder og sosial bakgrunn (Thagaard, 2013). Jeg oppnådde god kontakt med samtlige av de kvinnelige informantene og de viste stor tillitt og var åpne om personlige erfaringer, som at deres kjærlighetsforhold med AUC soldater ledet de inn i den paramilitære virksomheten. Andre fortalt hvordan de som ung jente fikk valget mellom å bli rekruttert eller være ansvarlig for at de (Ejercito de Liberación Popular) drepte familien hennes.³ Jeg opplevde at de kvinnelige informantene i større grad enn de mannlige uoppfordret delte personlige erfaringer av denne typen. Flere av intervjuene med de mannlige informantene var også krevende, nettopp på grunn av at de var svært åpne om sine personlige erfaringer. En informant brøt ut i gråt da han fortalte om at hans fetter, en tidligere AUC kommandant, ble drept kort tid etter at de demobiliserte. I denne situasjonen valgte jeg å stanse intervjuet og gjorde det klart for informanten at vi ikke trengte å fortsette hvis han følte det ble for stor påkjenning for han. Informanten insiterte imidlertid på å fortsette og resten av intervjuet var preget av informantens åpne og inngående beretninger og refleksjoner om hendelser som hadde skjedd både før og etter han demobiliserte som hadde påvirket sikkerhetssituasjonen til hele hans familie. Under avslutningen av intervjuet takket han meg og fortalte at han ikke hadde snakket om hendelsen med fetteren sin på en lang tid, da han forsøkte å ikke tenke på de tunge tingene i hverdagen. Han gav uttrykk for at det var befriende å fortelle det til meg da han opplevde at jeg var åpen og skapte en god atmosfære slik at han følte det var naturlig å fortelle om også de vanskelige tingene. Informasjonen som kom fram under dette intervjuet bidro til at jeg bestemte meg for å inkludere personlig sikkerhet som en sentral bestanddel i min analyse. Etter dette intervjuet forsøkte jeg å finne ut hva som hadde skapt denne atmosfæren som gjorde at informanten var så åpen med meg. Det var en kombinasjon av god personlig kjemi mellom meg og informanten, og at jeg var fleksibel ovenfor intervjuguiden som i stor grad fulgte fortellingene til informanten som gav han følelse av mestring over intervjuet. De fleste

---

³ Informanten hadde demobilisert fra EPL og senere blitt rekruttert til AUC

informantene gav utrykk for sin sårbare side under intervjuene. Det er nok vanskelig å avgjøre hvorfor, men det er nok en kombinasjon av trygge fysiske omgivelser for intervjuet, personlig kjemi og det faktum at jeg er en ung kvinnelig student og dermed framstod som ufarlig ovenfor informantene.

2.2.3 Praktikant hos ACR

For å få innsikt i interaksjonen mellom mennesker på et avgrenset sted blir observasjon ofte tatt i bruk i kvalitative undersøkelser og deltakende observasjon innebærer systematisk observasjon av de menneskene en studerer (Thagaard, 2013). Min rolle som praktikant ved ACR var motivert av mitt ønske om å få innsikt i reintegreringsprosessen og sikre tilgangen til informanter. Enkelte aspekter ved deltakende observasjon er derfor sammenfallende med enkelte erfaringer jeg hadde under mitt arbeid hos ACR, men jeg vil understreke at jeg ikke praktiserte deltakende observasjon hos ACR.

Da jeg startet med dette arbeidet hadde jeg som mål å studere *reincidencia*, tilfeller der tidligere medlemmer av illegale væpnede grupper gjenopptar eller fortsetter voldelig og kriminell adferd. Som en del av feltarbeidet jeg gjennomførte i Colombia jobbet jeg for den colombianske institusjonen Agencia Colombiana para la Reintegración (ACR) ved avdelingen for sikkerhet og strategi. ACR ligger under presidentens administrasjon og har som hovedansvar å lede og gjennomføre reintegreringen av tidligere paramilitære fra AUC og geriljamedlemmer fra ELN⁴ og FARC⁵. De har imidlertid liten oversikt over *reincidencia*, og på tross av at de arbeider med både *victimización*, tilfeller der demobiliserte blir offer for overgrep og *casos de riesgo*, risikotilfeller, har de ingen uttalt ytret strategi for å bekjempe eller redusere omfanget av demobiliserte individer som går tilbake til kriminell virksomhet og da spesielt organiserte kriminelle grupperinger. I løpet av mitt opphold ved ACR ble det derfor tydelig at *reincidencia*, ikke lar seg undersøke uten å komme i kontakt med tidligere medlemmer av AUC som nå opererer sammen med de kriminelle grupperingene, de såkalte BACRIMs. Å komme i kontakt med *reincidentes*, de som har gjenopptatt den illegale væpnede virksomheten, ville derfor være vanskelig, og ikke minst risikabelt. Jeg rettet derfor fokus på de demobilisertes egen sikkerhetssituasjon i lys av *reincidencia* og framveksten av BACRIMs. Avgjørelsen om å endre fokus var et riktig valg da det viste seg å være noe de demobiliserte selv var svært opptatt av, i tillegg til noe ACR forsøkte å kartlegge.

---

⁴ Ejército de Liberación Nacional

⁵ Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia

For å oppnå innpass innledningsvis i felt er det viktig å understreke at en er ute etter å belyse generelle problemstillinger for å oppnå innpass og tillitt i feltet. Det er også betydningsfullt at en i føler seg fram for å finne ut hva som er greit å spørre om (Repstad, 2007). Det var flere elementer som gjorde at jeg ikke følte jeg oppnådde optimal innpass i gruppen hos ACR. En årsak var knyttet til de fysiske omgivelsene da jeg ble plassert helt i ytterkanten av et åpent kontorlandskap og jeg måtte stadig gå rundt å lete etter en ledig stol, da stolen ved min plass hele tiden forsvant. Det tok i tillegg lang tid før jeg fikk tilgang på brukernavn til datamaskinen og de første ukene var preget av logistiske utfordringer. En annen årsak var at jeg i liten grad ble involvert i arbeidet til avdelingen og mine forsøk på å involvere meg i deres arbeid ble i stor grad tilbakevist på grunn av en hektisk arbeidsdag. Slike små isolerte tilfeller bidro til at jeg følte meg overlatt til meg selv. Jeg oppnådde heller ikke god nok kontakt med de som satt i kontorlandskapet rundt meg. Etter et par uker der jeg konstant var frampå både sosialt og faglig resignerte jeg og trakk meg mer og mer tilbake og forsøkte å tilegne meg mest mulig kunnskap på egen hånd. Tilbakemeldingene på mine spørsmål var preget av en institusjonell diskurs og det var lite rom for å diskutere hvorfor store deler av medlemsmassen til BACRIMs kunne være demobiliserte AUC medlemmer, eller hvorvidt grupperinger som Aguilas Negras, Rastrojos og Urabeños kan regnes som paramilitære grupperinger og forgreininger av AUC. Tilbakeholdenheten hos mine kollegaer i ACR kan skyldes at jeg ikke hadde brukt nok tid til på å vinne innpass i gruppen før disse temaene ble diskutert og at de var opptatt av å trekke fram de vellykkede aspektene av reintegreringen, og slik kan det hende at mange av de aktuelle dilemmaene ble underkommunisert. Min portvakt Alex var imidlertid åpen for å diskutere mange av ACRs prosesser, som tilstedeværelsen av BACRIMs og mulige årsaker til *reincidencia*, men på grunn av at avdelingen for sikkerhet og strategi kun består av Alex og hans assistent Laura, var det begrenset hvor mye jeg kunne ta av hans tid. ACR åpnet et nytt Centro de Servicio i Florencia, Caquetá i juni 2013 der blant annet president Juan Manuel Santos var tilstede. Caquetá er en provins med sterk tilstedeværelse av FARC og anses som *zona caliente*, og opprettelsen av et CdS innebar mye prestisje. Alex reiste mye fram og tilbake mellom Florencia og Bogotá og arbeidet utelukkende med dette, som førte til at jeg i stor grad ble overlatt til meg selv.

En forutsetning for at en som forsker får innpass i felt av nøkkelpersoner eller portvakter er at avtaler vedrørende konfidensialitet respekteres (Repstad, 2007). Som praktikant ved ACR hadde jeg tilgang på statistikk og rapporter i tillegg til at jeg plukket opp interne samtaler

som følge av den åpne kontorløsningen. Praktikanrollen medførte imidlertid at jeg kom i konflikt med forskerrollen ettersom mye av informasjonen jeg hadde fått tilgang til var interne dokumenter som jeg ikke fikk tillatelse til å bruke til min oppgave. Dette opplevde jeg som frustrerende på ettersom jeg valgte å være praktikant hos ACR nettopp for å lære og få innsikt i deres arbeid. Jeg måtte forholde meg til de retningslinjene og betingelsene for min tilstedeværelse og jeg har forståelse for deres behov for å verne om sensitiv informasjon vedrørende *casos de riesgo*, *reincidencia* og *victimizacion* av demobiliserte. Samtidig med intervjuforespørselen søkte jeg også avdeling for rådgiving og planlegging om å besøke ulike Centros de Servicios for å samtale med ansatte om deres hverdag og synspunkter. Jeg ønsket informasjon om ACR-registrerte demobiliserte som har gått tilbake til illegal virksomhet og AUC medlemmer som demobiliserte, men som aldri ble oppført i ACRs registre. I tillegg søkte jeg informasjon om tilfeller der demobiliserte AUC soldater har blitt drept, truet eller søkt beskyttelse og informasjon. Denne delen av søknaden fikk jeg aldri svar på, på tross av gjentatte henvendelser. Etter flere samtaler med Alex vedrørende dette sendte han tilslutt en kort oversikt over informasjon om sikkerheten til demobiliserte registrert hos ACR fra 2013. Jeg har derfor søkt å finne informasjon gjennom andre kanaler som Fundación Ideas para la Paz, Verdad Abierta, Human Right Watch og La Misión de Apoyo al Proceso de Paz en Colombia de la Organización de los Estados Americanos (MAPP-OEA) Det hadde imidlertid vært interessant å se disse opplysningene også i ACR og myndighetenes perspektiv for å få et så bredt bilde som mulig.

Gjennom arbeidet som praktikant ved hovedkontoret til ACR fikk jeg direkte innsyn i hvordan avdelingen for strategi og sikkerhet samarbeider med andre instanser som forsvarsdepartementet og politiet. På tross av at min rolle var begrenset og bestod i å samle og analysere akademiske arbeider og rapporter om *reincidencia*, gav det meg innledningsvis en rask læringskurve om forholdene for de demobiliserte i Colombia, men jeg nådde tidlig et metningspunkt ettersom det var begrenset hvor mye jeg ble inkludert det konkrete arbeidet. Da jeg ventet på informanter som ikke dukket opp til avtalt tid ved Centros de Servicio, fikk jeg imidlertid anledning til å samtale med flere *reintegradores* om ACRs arbeid og deres refleksjoner om blant annet reintegreringsprosessen de demobiliserte går gjennom. Erfaringene fra tiden i ACR har hatt betydning for hvilke perspektiver på *el ex-combatiente* jeg har hatt tilgang til. På tross av tilbud om å forlenge praktikantstillingen da jeg bestemte meg for å bli lengre i Colombia, valgte jeg å avslutte mitt engasjement hos ACR som først

avtalt. Denne avgjørelsen ble tatt på bakgrunn av trivsel og at jeg anså det som mest konstruktivt å fokusere på rekruttering og gjennomføring av de gjenværende intervjuene.

2.2.4 Det fleksible forskningsopplegget – endringer underveis.

Etter hvert fikk jeg økt innsikt i situasjonen for de demobiliserte og gjennom intervjuene fortalte de sine opplevelser om forfølgelse og trusler som følge av sin fortid. Dette, sammen med det faktum at svært mange demobiliserte hadde blitt drept den siste tiden, gjorde at dette er en problemstilling jeg anså som mer aktuell. Det forelå også en relasjon til *reincidencia* og dannelsen av BACRIMs i tiden etter demobiliseringen av AUC, men det var ikke før etter den første dagen med intervjuer jeg virkelig bestemte meg for å gå i den retningen med oppgaven min. Det var både diskursen ved kontorene hos ACR og samtalene med *reintegradores* som gjorde meg mer interessert i tema som *victimizacion* for de demobiliserte, men mest av alt var det samtalene med informantene som gjorde inntrykk på meg. Dette gjenspeiler det Thagaard (2013) skriver om at vi utvikler en forståelse for de temaene vi studerer mens vi er i felt, og innsamling og analyse skjer dermed samtidig da det utvikles et gjensidig påvirkningsforhold mellom innsamling av data og analyse og tolkning.

Tiden i felt var svært fruktbar og mitt engasjement hos ACR gav meg en innsikt i problemstillinger og utfordringer jeg ikke var klar over. Jeg vil likevel trekke fram intervjuene og intervjusituasjonen som de viktigste elementene i feltarbeidet mitt. Jeg møtte mange av mine egne fordommer i møte med tidligere paramilitære medlemmer og jeg opplevde flere svært emosjonelle intervjuer der informantene fortalte om hvordan de opplevde tiden i AUC og hendelser de hadde vært delaktige i, i tillegg til drapstrusler og overfall i tiden etter demobiliseringen. Flere fortalte etter intervjuet at de vanligvis ikke forteller fremmede om disse tingene og at de til vanlig prøver å fortrenge tankene og opplevelsene for å komme seg gjennom hverdagen, og er slik en overlevelsesstrategi. Jeg opplevde disse tilbakemeldingene som en tillitserklæring og satt igjen med veldig blandede følelser i etterkant av disse spesielle intervjuene. Jeg hadde i lang tid dårlig samvittighet for å sympatisere med informantene, og jeg følte at jeg vanærte ofrene av AUCs handlinger. Samtidig erfarte jeg det som viktig å bidra til å avdekke mange av utfordringene *excombatientes* står ovenfor i Colombia, og at mange har tatt en standpunkt i å gå videre og prøver å legge tiden som AUC medlem bak seg. Opplevelsene i felt har gitt meg et bredere perspektiv på et kompleks fenomen der det er viktig å ta i betraktning at situasjonen ikke er

svart/hvit. Den siste tiden i felt var derfor preget av blandete følelser samtidig som jeg følte meg ført bak lyset av ACR da jeg satt igjen med betraktelig mindre data fra praktikantoppholdet enn jeg ble lovet ved oppstart. Samtidig sitter ACR på mye sensitiv informasjon vedrørende de demobilisertes sikkerhetssituasjon og jeg har forståelse for at det er nødvendig å holde enkelte detaljer skjult for offentligheten grunnet personvern og sikkerhet for de demobiliserte.

2.3 Etikk

Etiske dilemma kan oppstå under et feltarbeid og de er som oftest tilknyttet møtet mellom informant og intervjuer. Det er viktig å vise respekt for informantens grenser under intervjuet, men etiske problemstillinger kan også oppstå i framstillingen mellom teori og data (Thagaard, 2013). Ved å ta noen forhåndsregler i forkant og utvise godt skjønn kan potensielle etiske problemer unngås.

2.3.1 Bruk av båndopptaker under intervju

Ved å benytte båndopptaker bevares hele intervjuet og en kan fokusere på intervjupersonen i stedet for å ta notater underveis, som kan redusere kontakten mellom intervjuer og informant, og ikke minst virke forstyrrende i en allerede sårbar situasjon. Bruken av båndopptaker kan imidlertid skape usikkerhet blant informantene knyttet til tillitt og konfidensialitet (Thagaard, 2013). For å kunne vie all min oppmerksomhet mot informanten og vår samtale valgte jeg å bruke båndopptaker under intervjuene. I tillegg hadde jeg mulighet for å notere underveis, men erfarte at det beste var å notere ned tanker og temaer etter endt intervju i stedet for under intervjuet. Jeg ønsket å holde mest mulig kontakt med informanten og uttrykke tilstedeværelse gjennom å være aktiv og stille oppfølgingsspørsmål siden opplevelsen av en dynamisk samtale skaper fortrolighet. For å ivareta informantens integritet utformet jeg et samtykkeskjema der formålet med forskningen ble forklart med garanti for anonymisering i oppgaven. Som en formalitet ba jeg om en signatur på samtykkeskjemaet fra informanten der jeg også signerte ved siden av for å understreke at det var en likeverdig avtale. Flere informanter spurte om de skulle skrive under med *cedula de ciudadnia*, deres identitetsnummer, og om de skulle vise legitimasjon i forbindelse med signeringen. Jeg understrekte at dette ikke var nødvendig, men ser dette i sammenheng med et generelt krav for demobiliserte ved ACR om å legitimere seg. Videre kunne de selv bestemme om intervjuet skulle tas opp på bånd eller ikke. Samtlige informanter samtykket til dette etter vi

snakket kort om hvorfor jeg ønsket å snakke med de om gjeldende tema. Jeg gjorde det også klart for informantene om at de stod frie til å avbryte intervjuet når de ønsket og at vi kunne hoppe over spørsmål dersom de ikke ønsket å besvare. Et par informanter gav tegn om at de ikke ønsket å svare på spørsmål om hvor lenge de hadde vært med i AUC og om hvor gamle de hadde vært da de ble rekruttert ved å peke på båndopptakeren. Jeg må derfor ta høyde for at jeg kan ha gått glipp av informasjon og innsikt som en konsekvens av bruken av båndopptaker da et par informanter først begynte å fortelle om sine erfaringer da intervjuet var ferdig og båndopptakeren var skrudd av.

Notater om våre inntrykk og reaksjoner fra intervjusituasjonen og informantene har et analytisk formål og de må noteres etter hvert intervju (Thagaard, 2013:112). Etersom jeg noen dager ble sittende å vente på at informantene dukket opp hadde jeg god tid til å notere mine umiddelbare reaksjoner etter mange av intervjuene. Andre dager gjennomførte jeg flere intervjuer rett etter hverandre og kunne først skrive reaksjoner og notater da jeg kom hjem fra CdS. Jeg oppbevarte alltid båndopptakeren på meg og overførte alltid lydfilene til datamaskinen min der de ble sikkerhetskopiert før opptakene ble slettet på båndopptakeren. Slik kunne jeg avverge at noen fikk tilgang til alle intervjuene dersom noen skulle stjele båndopptakeren. I tillegg er alle informantene kodet og anonymisert i mine notater og informantenes navn blir ikke brukt ikke under intervjuet og kan derfor ikke ettersøkes i lydfilene.

Underveis i feltarbeidet valgte jeg å få bistand til transkriberingen av intervjuer da jeg innså at det var svært tidkrevende. I forkant av feltarbeidet hadde jeg fått kontaktinformasjonen til en som transkriberte intervjuer ved Universidad Externado de Colombia i tilfelle jeg skulle behøve det. Da jeg tok kontakt viste det seg at han ikke var tilgjengelig og jeg måtte finne noen andre som kunne hjelpe meg med å transkribere materialet. På grunn av innholdet i intervjuenes var jeg ikke fortrolig med at hvemsomhelst ville overholde konfidensialiteten. Jeg tok derfor kontakt med språkavdelingen ved Universidad Nacional de Colombia og ble satt i kontakt med en språkstudent som gjerne transkriberte noen intervjuer mot betaling. Vi utarbeidet en kontrakt for tidspunkt for innlevering og oppbevaring av materialet samt ivaretagelse av informantenes konfidensialitet. Dette samarbeidet var fordelaktig da det frigjorde mye tid i innspurten av feltarbeidet slik at jeg kunne fokusere på å gjennomføre de siste intervjuene.

2.3.2 Ethiske dilemmaer

Kort tid etter jeg startet med intervjuene fikk jeg betydelig sympati med informantene og ble opprørt over å høre mange av deres beretninger. Jeg forsøkte å forstå deres livssituasjon og valg ut i fra deres perspektiv og slet med at jeg hadde dårlig samvittighet ovenfor ofrene for AUCs handlinger. Jeg følte flere ganger at jeg var på feil kurs i forhold til mitt moralske kompass og var redd for at jeg forsvarte eller rettferdiggjorde AUC gjennom oppgaven min. Dette gjenspeiler Thagaards (2013) bemerkning om at studier av grupper som utfører handlinger som oppfattes som kritikkverdige, kan bidra til å legitimere deres handlinger, med mindre studiet er rettet mot å forstå mennesket bak handlingene som vil gi verdifull innsikt. Årsaken til at jeg ønsket å intervju tidligere paramilitære soldater var jo nettopp for å høre deres refleksjoner og få innsikt i deres livssituasjon etter demobiliseringen. Det ville være bekymringsfullt dersom jeg ikke fikk sympati for deres livssituasjon som følge av informasjonen som kom fram under intervjuene. Mine møter med de tidligere paramilitære medlemmene har hatt stor innvirkning både på utformingen av oppgaven, men det har også endret mitt syn på dynamikken i konfliktene i Colombia.

Informantenes beskrivelser av tidligere hendelser vil være preget av oppfatninger informantene har tilegnet seg i ettertid, og en må ta hensyn til dette perspektivet i fortolkningen av datamaterialet (Thagaard, 2013:105). Noen av informantenes uttalelser bekreftet imidlertid mange av AUCs grusomme handlinger. Flere informanter fortalte meg om hvordan de hadde blitt rekruttert til AUC og i de tilfellene det var frivillig la de vekt på at de hadde begått dårlige valg og at de som følge av demobiliseringen hadde fått en ny sjanse. En informant forsvarte imidlertid AUCs handlinger og mente fortsatt at opprinnelsen av paramilitarismen i Colombia var legitim. En annen informant var opprørt over hvordan AUC ble framstilt i media da han mente hans *bloque*, en stor gruppe soldater under en kommando i AUC, aldri hadde tatt livet av noen. Han mente at AUC hadde bidratt til å forbedre levevilkårene til lokalsamfunn ved å bygge veier og beskytte befolkningen mot inntrengere og geriljaen. De to sistnevnte intervjuene var utfordrende for meg ettersom jeg egentlig ville diskutere med de, men i stedet for valgte jeg å nikke anerkjennende til deres betraktninger for å skape en god intervjusituasjon.

2.4 Validitet og reliabilitet

Gjennom å hele tiden kontrollere funn og slutninger basert innsamlet informasjon er det viktig å gjøre en vurdering av kvaliteten og kontrollere for forskningseffekter, eller årsaker til at informanter skulle holde informasjon tilbake eller hvorvidt andre kan ha påvirket forskeres endelige resultater (Repstad, 2007). Dette henger sammen med betydningen av gyldighetene av tolkningene (Repstad, 2007). For å sikre at forskningen er utført på en forsvarlig og tillitsvekkende måte er det nødvendig å kontinuerlig gjøre rede for grunnlaget for analysens resultater og konklusjoner, og slik sikre oppgavens validitet (Repstad, 2007; Thagaard, 2013).

Excombatientes kan være en vanskelig gruppe å intervjuer på grunn av deres usikkerhet om sosiale stigma for å ha deltatt i konflikten. På grunn av deres ønske om å holde en lav profil og frykt for hevn eller straff reduserer deres ønske om å delta i undersøkelser og intervjuer (Nussio, 2012b). Selv om å delta i intervjuene var frivillig for informantene, ble rekrutteringen gjennomført av ACR og jeg har ingen oversikt over hvorfor de jeg snakket med ble valgt. Utgangspunktet er at informantene ble valgt ut i fra hvem som hadde tid og lyst til å stille opp gjelder det samme for alle tilfeldighetsutvalg, men dersom informantene ble valgt på bakgrunn av hvor langt i reintegreringsprosessen de hadde kommet, deres positive syn på prosessen eller deres ”vellykkethet”, kan det påvirke resultatenes reliabilitet. Jeg mener likevel jeg har fått et representativt utvalg informanter og gjennom min presisering av metodiske valg og refleksjoner rundt prosessen og betydningen for tolkingen av data opprettholder oppgaven kvalitativ metodes viktige krav om validitet og reliabilitet (Thagaard, 2013).

3 Den colombianske konteksten

Frasen *"Colombia es un país sin memoria"*⁶ blir ofte brukt av colombianere når de forsøker å forklare hvorfor konflikten har vedvart og stadig blitt mer komplisert. Frasen refererer til syklusen med konflikt, korrupsjon og uærlige politikere som gjentar seg gang etter gang. I dette kapitlet presenteres sentrale hendelser fra den colombianske konflikten, med hovedvekt på paramilitarismens utvikling og betydning i det colombianske samfunnet. I tillegg skal kapitlet ta for seg omstendighetene rundt fredsavtalen med Autodefensas Unidas de Colombia med hensikt om å skape en kontekstuell ramme for den påfølgende analysen.

3.1 Paramilitarisme

Paramilitarisme kan forstås som væpnede grupper som er direkte eller indirekte tilknyttet statsapparatet og lokale autoriteter, men befinner seg utenfor dens formelle struktur. De legitimerer seg selv ut i fra et behov om beskyttelse på grunn av statens manglende evne til å utøve sikkerhet (Kalyvas, Arjona, & Rangel, 2005). Max Webers (1994:310) definisjon av staten *"som en institusjon med monopol på legitim bruk av vold innen et område"* understreker hvordan utviklingen av paramilitarisme i en stat kan være et tegn på at staten ikke lenger er i stand til å utøve sine grunnleggende funksjoner for deler av befolkningen. Men dersom staten var tilstrekkelig sterk, ville ikke behovet for å ta i bruk uformelle sikkerhetstiltak for å kontrollere nasjonale sikkerhetsutfordringer være tilstede (Kalyvas et al., 2005:35).

Paramilitarisme kan variere i sammensetning, struktur og modus operandi. Betegnelsene paramilitær, milit, selvforsvarsgrupper og dødsskvadroner blir ofte brukt om hverandre i forsøk på å identifisere aktørene i en konflikt (Kalyvas et al., 2005). Det er imidlertid forskjeller mellom de ulike uformelle formasjonene. Militser er ofte mindre og opererer i små begrensede områder der de utøver vold og oppnår makt. Dødsskvadroner består også av mindre grupperinger men er mest opptatt av å beskytte egne medlemmer eller oppdragsgivere. Paramilitære styrker skiller seg fra andre irregulære sikkerhetsgrupperinger i måten de er organisert og strukturert på. De opererer under kommandoer med et enhetlig lederskap og kontrollerer større områder med kapasitet til å gjennomføre omfattende operasjoner (Kalyvas et al., 2005; Rodríguez, 2007). Stater som står ovenfor interne

---

⁶ *"Colombia er et land uten hukommelse"*

sikkerhetsutfordringer, som geriljavirksomheten i Colombia, har brukt paramilitære styrker i sin strategi i å slå ned på opprørerne. I enkelte tilfeller kontrollerer også de paramilitære resurser som igjen bidrar til å opprettholde deres illegale virksomhet. Kamajor militsens utvinning av diamanter i Sierra Leone og Autodefensas Unidas de Colombias kokainproduksjon er eksempler på dette (Kalyvas et al., 2005:37). I samsvar med Juan Carlos Garzón (i Rodríguez, 2007) argument om at paramilitarisme ikke kun kan forklares med at aktørene er narkotikatrafikanter, mafia eller forbrytere da de innehar alle disse karaktertrekkene, er det nødvendig å presisere hva som er tilfellet for de colombianske paramilitære og hvordan AUC kunne oppnå så omfattende makt gjennom flere tiår med voldshandlinger og overgrep mot sivilbefolkningen.

3.2 Utviklingen av konflikten og paramilitarisme

Colombias voldelige konflikt har tatt rundt 220 000 liv siden 1958 og hele 81,5% av ofrene har vært sivile. Mer en fem millioner har blitt drevet på flukt siden 1985 og kun i løpet av 2012 har mellom 150 000 og 260 000 sivile blitt fordrevet fra sine hjem (Centro Nacional de Memoria Histórica, 2013:230; Human Rights Watch, 2010:32). Dagens konflikt kan dateres tilbake til maktkampen mellom konservative og liberale og perioden *la violencia*⁷ som startet i 1948. I et forsøk på å få en slutt på denne voldelige perioden ble det inngått en avtale der de konservative og liberale delte kongressmandatene mellom seg og vekslet på å inneha presidentembetet. Denne perioden, som varte fram til 1974 omtales som *Frente Nacional*⁸, medførte at andre partier og politiske aktører ble totalt ekskludert fra å delta i politikken og skapte dermed grobunn for nye uroligheter.

De fortsatt aktive geriljabevegelsene Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC)⁹ og Ejército de Liberación Nacional (ELN)¹⁰ ble etablert i perioden rundt *la violencia* (Theidon, 2007). FARC har sin opprinnelse i rurale selvforsvarsgrupper og er forankret i marxistisk ideologi. Opprettelsen av FARC kan sees som en direkte konsekvens av at kommunistpartiet ble ekskludert fra rikspolitikken under *Frente Nacional* og geriljabevegelsen kjempet opprinnelig for jordreforming (Theidon, 2007). Bevegelsen har i stor grad blitt finansiert gjennom kidnappinger, pengeutpressing og narkotikahandel, og har de siste årtiene gått fra å oppfattes som en politisk motivert væpnet bevegelse til en væpnet

---

⁷ Volden

⁸ Den nasjonale front

⁹ Colombias Revolusjonære væpnede styrker

¹⁰ Den Nasjonale Frigjøringshær

kriminell gruppe. Det politiske fundamentet har kommet i skyggen for økonomisk vinning og kontroll over deler av narkotikatrafikken. ELN hadde sitt utspring i studentbevegelser og deres ideologiske forankring var også i den marxistisk ideologi med sterk påvirkning fra den cubanske revolusjonens ideer om likhet og frigjøring, men er i dag også preget av illegale aktiviteter (Theidon, 2007). En rekke andre mindre geriljabevegelser, deriblant EPL, M-19, Movimiento Armado Quintín Lame ble også etablert i kjølvannet av *Frente Nacional*, og disse gruppene demobiliserte etter en fredsavtale med den colombianske regjeringen tidlig på 1990 tallet.

3.2.1 Fra selvforsvarsgrupper til paramilitarisme

Opprinnelsen til de paramilitære styrkene i Colombia var hovedsakelig store land- og kvegeiere som gikk sammen i selvforsvargrupper og bevæpnet seg for å beskytte seg mot tyverier og utpressing fra geriljagruppene i områdene Magdalena Medio og Córdoba. Denne typen selvforsvarsgrupper var opprinnelig lovlige da regjeringen anerkjente militærets manglende evne til å beskytte deler av territoriet og ble kalt *autodefensas* (Elvira María Restrepo, 2010:7). Selvforsvarsgruppene utgjorde en del av den nasjonale sikkerhetsdoktrinen USA påla Colombia for å bekjempe geriljavirksomheten (Restrepo & Arias, 2010:7; Theidon, 2007:69). En vedvarende svak stat og militær ineffektivitet i bekjempelsen av geriljagruppene medførte at utpressingen og kidnappingen av blant annet land-og kvegeiere økte. Denne utviklingen la grunnlaget for en betydelig økning i selvforsvargrupper som var motivert av å bekjempe geriljaen og beskytte seg mot drapstrusler og pengeutpressing (Restrepo & Arias, 2010:7). Med kidnappingen og drapet på Jesús Antonio Castaño, en kvegoppdretter fra Antioquia skulle dynamikken til selvforsvarsgruppene utvikle seg til å bli riksdekkende paramilitære styrker. Hans tre sønner Fidel, Carlos og Vicente Castaño Gil gikk sammen for å hevne drapet på sin far. De tok livet av alle som kunne være involvert i farens død og rekrutterte arbeidere fra gårdsbrukene i sin kamp mot geriljaen. De frigjorde kidnappede uten å betale løsepenger, drepte utpressere og gav sikkerhetstjenester til de som var villige til å betale.¹¹

3.2.2 Narkoparamilitære

Samtidig som utpressingen og geriljavirksomheten økte utviklet det seg en omfattende narkotikaproduksjon- og eksport av marihuana og deretter kokain i Colombia. Produksjon og

---

¹¹ Verdad Abierta, Feb. 16, 1980 Asesinato del padre de los Castaño. <http://www.verdadabierta.com>

eksport ble i all hovedsak kontrollert av narkotikakartellet i Medellin, ledet av Pablo Escobar, og narkotikakartellet i Cali (Theidon, 2007). De paramilitære samarbeidet sporadisk med narkotikakartellene og gruppen *Muerte A Secuestradores, MAS*¹² oppstod etter kidnappingen av søsteren til en kjent narkotikabaron, og slik startet fenomenet narkoparamilitære (Restrepo & Arias, 2010; Theidon, 2007). Samarbeidet mellom narkotikakartellet i Medellin og de paramilitære, med Castaño brødrene i spissen, førte til at de paramilitære ble styrket. De fikk økonomisk finansiering av narkotikakartellet i Medellin for å øke deres militære ferdigheter og oppnådde stadig kontroll over flere områder.

I 1980 og 90 årene opplevde narkotikakartellene stor ekspansjon. De fortsatte sitt samarbeid med de paramilitære, som utførte en rekke drap på dommere, journalister og politikere, deriblant presidentkandidat Luis Carlos Galán, som hadde forsøkt å stå opp mot narkotikatrafikken og Pablo Escobar. Denne perioden blir derfor omtalt som *la guerra sucia*¹³ (Leal Buitrago, 2011:49). Samtidig ble nesten alle medlemmene av *Unión Patriótica*, en sivil -politisk arm av FARC, systematisk drept. Den omfattende volden utført av paramilitære grupper førte til at dekretet fra 1968 om *autodefensas*, ble annullert og selvforsvars- og paramilitære grupper ble forbudt etter dekret 1194 av 1989 (Restrepo & Arias, 2010:8).

I 1993 blir Pablo Escobar fanget og drept, noe som fører med seg at de paramilitære opererer stadig mer selvstendig. Samtidig intensiverer FARC og ELN sine angrep og året etter blir det på nytt skapt juridisk rom for selvforsvarsgrupper med *Cooperativas de vigilancia y seguridad privada (CONVIVIR)*, som inntil 1997 bisto militæret med å bekjempe geriljaene (Restrepo & Arias, 2010:9). Kort tid etter blir Salvatore Mancuso leder for de paramilitære styrkene i Sucre, Montes de María og Córdoba. Sammen med Castaño-brødrene skal han bli en av de ledende paramilitære sjefene for Autodefensas Unidas de Colombia (Verdad Abierta, 2008, 20 august).

3.2.3 Autodefensas Unidas de Colombia

Opprettelsen av Autodefensas Unidas de Colombia i 1997 markerer starten på den aller blodigste perioden i colombiansk historie. Carlos Castaño, leder for Autodefensas Campesinas de Córdoba y Urabá (ACCU), samler sjefene for de ulike paramilitære gruppene

---

¹² Død over kidnapperne

¹³ Den skitne krigen

i Puerto Boyaca, Los Llanos, Magdalena Media, Córdoba og Urabá under forbundet Autodefensas Unidas de Colombia (AUC). De framstår som en samordnet organisasjon med en nasjonal plan for regional tilstedeværelse (Leal Buitrago, 2011; Restrepo & Arias, 2010; Verdad Abierta, 2008, 20 august). AUC oppnådde politisk og økonomisk støtte av lokale ledere og var slik uavhengige av den økonomiske støtten de innledningsvis hadde fått av narkotikakartellene. De paramilitære fortsatte samarbeidet med narkotikatrafikanter også i tiden etter fallet av de store kartellene (Restrepo & Arias, 2010:9). De paramilitære erobret lokalsamfunn og opererte som lokale ledere. Med deres ekspansivering tilegnet de seg store landområder og fordrev småbønder på flukt. I noen områder fungerte de paramilitære som en parallell stat som også presset ut økonomiske resurser (Nussio, 2012b:34). hevder dette utgjør hovedforskjellen mellom narkoparamilitarismen på 80tallet og paramilitarismen under AUC. Han beskriver deres maktutøvelse som et militær-politisk herredømme over en begrenset befolkning (Nussio, 2012b:34). AUC krevde at lokale kjøpmenn og bedrifter måtte *pagar vacuna*¹⁴, som var en urettmessig utbetaling som skulle sikre de betalende fra å bli angrepet av de paramilitære. I realiteten var det kun enda en form for pengeutpressing av lokalbefolkningen.

I en rapport gjennomført av Centro Nacional de Memoria Historica (2013) meldes det om 1982 dokumenterte massakrer i tiden mellom 1980 og 2012. 58,9% av disse ble utført av paramilitære. I samme tidsperiode ble det utført 16 346 selektive drap relatert til konflikten som tilsvarte 23 161 ofre, der 38,4% ble drept av paramilitære, 16,8% drept av geriljagrupeer og 10,1 % drept av de militære. 27,7% drapene er utført av uidentifiserte væpnede grupper som kan tilsvare både paramilitære, geriljaene eller militære (Centro Nacional de Memoria Histórica, 2013:34). AUC og de paramilitære var ekstremt voldelige og brutale, og skapte frykt blant befolkningen i sine operasjoner for å oppløse geriljaenes nettverk blant lokalbefolkningen og slik vinne over landområder. På grunn av den enorme frykten, og ikke så mye på grunn av tilbud om beskyttelse av lokalbefolkninger kunne de paramilitære sikte på å beholde kontroll over befolkningen (Centro Nacional de Memoria Histórica, 2013:56).

Samtlige av aktørene i konflikten har brukt angrep mot sivilbefolkningen som en del av sin strategi og praksis, men framgangsmåte og intensitet har variert mellom de ulike aktørene og tidspunkt i konflikten. De paramilitære organiserte og opererte med ulike voldshandlinger

---

¹⁴ Betale ”vaksine”, en form for utpressing

som drap av utpekte personer¹⁵, massakrer¹⁶, tvangsdeponering, tortur, trusler, tvangsfordrivning, økonomisk blokade og seksuell vold (Centro Nacional de Memoria Histórica, 2013:36). Angrep på sivilbefolkningen er en bevisst strategi for å svekke motstanderen og skape frykt og samtidig oppnå styrke og støtte i lokalbefolkningen ved å tvinge fram en lojalitet til sin egen gruppering. Synlig vold med høy grad av grusomhet har hatt som funksjon å gi en tydelig beskjed til sivilbefolkningen at det koster å samarbeide med geriljaen (Centro Nacional de Memoria Histórica, 2013:48).

Perioden fra 1996 til 2002 var preget av et høyt voldsnivå med store massakre, terror og attentater. Enkeltstående drap, forsvinninger og kidnappinger dominerer imidlertid konflikten. Det er geriljaene som står bak de fleste kidnappingene og slike handlinger brukes som en bevisst krigføringsstrategi. Hyppig vold med forholdsvis lav intensitet har vært en del av strategien for å usynliggjøre handlingene på nasjonalt nivå, samtidig som volden har hatt stor virkning og gjennomslagskraft lokalt (Centro Nacional de Memoria Histórica, 2013:42). Den omfattende bruken av vold har presset sittende regjeringer til å dempe konfliktnivået, og det har vært flere forsøk på fredsprosesser med ulike væpnede grupper i den colombianske konflikten. På starten av 1990 tallet førte fredsavtalen med flere mindre geriljabevegelser, deriblant M-19, EPL, el Movimiento Armado Quintín Lame (MAQL) til en oppløsning av disse bevegelsene og reintegrering av medlemmene, samtidig så man et feilslått forsøk på en fredsavtale med FARC under daværende president Andrés Pastrana 1999. Parallelt med flere forsøk på fredsavtaler har lovverket med dekret 1385 av 1994, gjort det mulig for medlemmer av væpnede grupper å demobilisere individuelt. Det innebærer at dersom de frivillig velger å desertere vil de motta bistand fra staten for å gjenintegreres i sivilsamfunnet. I 2002 innledet daværende president Alvaro Uribe Veléz fredsforhandlinger med AUC som ledet til en omfattende avvæpning, demobilisering og reintegreringsprosess med de paramilitære (Villarraga, 2013:127).

---

¹⁵ Centro de Memoria Historica definerer et selektivt drap som målrettet drap på tre eller mindre personer under samme omstendigheter i gjennomføring, tid og sted.

¹⁶ Centro de Memoria Historica definerer en massakre som drap på fire eller flere personer under samme omstendigheter i gjennomføring, tid og sted. Massakre skiller seg også fra andre drap i at de ofte er svært voldelige, blir begått i nærvær av andre eller gjort synlige for å skape frykt.

3.3 Santa Fe de Ralito og Ley de Justicia y Paz

I 2002 gikk lederne av Autodefensas Unidas de Colombia med på fredsforhandlinger med den colombianske regjeringen under president Alvaro Uribe Veléz. I forkant av forhandlingene hadde regjeringen endret på det foreliggende lovverket om forhandlinger fra 1997. Lov 782 av 2002 åpnet for at den væpnede gruppen ikke måtte ha politisk status for forhandling, og det var dermed mulig å forhandle med paramilitære ledere (Villarraga, 2013:127). AUC gikk med på en unilateral våpenhvile og innledet samtaler med regjeringen i Santa Fe de Ralito, Córdoba. AUC forpliktet seg til å demobilisere alle sine styrker, enhet for enhet innen 2005 og inngikk dialog med regjeringen vedrørende de juridiske betingelsene for demobiliseringen (Villarraga, 2013:128). Samtidig gjorde samarbeidet mellom Colombia og USA i kampen mot narkotikakriminalitet at prosessen tilsynelatende bar preg av dialog om straffefrihet og garantier mot utlevering til USA (Guáqueta, 2007:343). Dette kan forklare hvorfor mange paramilitære ledere gikk med på fredsforhandlingene, samtidig som flere angivelige narkotikabaroner inngikk i fredsprosessen som paramilitære for å sikre seg fordelene som denne avtalen ga.

I 2003 demobiliserte Bloque Cacique Nutibara og Autodefensas Campesinas de Ortega og det ble gjennomført 37 demobiliseringssermonier mellom 2003 og 2006. 31 687 paramilitære medlemmer demobiliserte og det ble innlevert mer en 18 000 våpen (Comisión Nacional de Reparación y Reconciliación [CNRR], 2007:14; Jaramillo, Giha, & Torres, 2009:13). Alle som demobiliserte kollektivt var kvalifiserte for å motta støtte uavhengig av hvilken rolle de hadde hatt i AUC. Det åpnet for at samarbeidere, kokker og liknende også kunne delta i DDR prosessen (Jaramillo et al., 2009).

3.3.1 Ley de Justicia y Paz

I 2003 ble Ley de Alternatividad Penal¹⁷ lagt fram for kongressen og anmodet benådning for demobiliserte som oppfyller vilkårene med hensikt om å skape incentiv for at flest mulig ville delta i fredsavtalen. De som hadde domfellelser ville bli gitt alternativer til fengselsstraff der de forpliktet seg til å gjennomføre ulike tiltak for oppreisning til ofre av sine forbrytelser. Lovforslaget ble sterkt kritisert av den colombianske kongressen og det internasjonale samfunnet. De mest kritiske stemmene hevdet at hvis loven ble godkjent ville det føre til en prosess med straffefrihet, der de internasjonale forpliktelsene under prinsipper

---

¹⁷ Den alternative straffeloven

om sannhet, rettferdighet og oppreisning ville bli krenket. Ley de Alternatividad Penal ble avvist av kongressen på bakgrunn av utelukkingen av ofrenes rettigheter og for å privilegere de demobiliserte. I 2005 kom det endelige lovverket med Lov 975¹⁸ som skulle regulere alle parter involvert i prosessen under spesielle prosedyrer som ga juridiske fordeler for de demobiliserte og straff med omfattende strafferabatter. Et sentralt element i *Ley de justicia y paz* var at de demobiliserte måtte avlegge forklaring om alle kriminelle handlinger de hadde utført, de såkalte *versiones libres*,¹⁹ for å kunne oppnå en straffereduksjon på minimum fire og maksimum åtte år i fengsel. Dersom de demobiliserte ikke gikk med på betingelsene, ville den opprinnelige domfellelsen etter colombiansk strafferett gjelde, noe som kunne tilsvare 60 år for samme forbrytelse (Jaramillo et al., 2009:31). Under disse frie forklaringene kan ofre og pårørende se direkte overføringer og har mulighet til å rette spørsmål vedrørende spesifikke hendelser, i håp om oppklaring.

3.3.2 *Falsos positivos og parapolitica*

Under *versiones libres* ble det avdekket flere tusen forbrytelser begått av de paramilitære og massegraver av ofre for AUC har blitt lokalisert. I tillegg har prosessen ført til at et omfattende samarbeid mellom AUC og militære kom til syne for offentligheten. Allianser mellom paramilitære og militære har oppstått for å tilsynelatende bekjempe geriljaen, noe som har ført til omfattende brudd på menneskerettighetene og drap på sivile begått av det statlige militæret (Leal Buitrago, 2011:62). Omfattende tilfeller av *falsos positivos*, der personer fra landsbygda ble kidnappet, kledd opp som geriljamedlemmer og drept, økte betraktelig i løpet perioden mellom 2002 og 2010 som følge av press på militære kommandanter om hyppige resultater (Semana, 2014, 02 juli). Samarbeidet mellom Bataljon La Popa i Valledupar og AUC bloque Norte under ledelse av ”Jorge 40” i gjennomføringen av *falsos positivos* er bare et av mange tilfeller av at militære, leverer våpen og utrustning til de paramilitære, som blir kledd drepte sivile som presenteres som geriljamedlemmer falt i kamp (El Tiempo, 2013, 10 september).

Versiones libres til de paramilitære sjefene medførte også omfangsrrike avsløringer om hvor stor innflytelse og grad av samarbeid de paramilitære faktisk hadde hatt med lokalpolitikere, landeiere og statlige institusjoner (Restrepo & Arias, 2010). Avsløringene om at politikere på høyt nivå var innblandet blir omtalt som *parapolitica*. Påtalemyndighetene åpnet

---

¹⁸ Fred og rettferdsloven.

¹⁹ *Versiones Libres*, Frie forklaringer.

etterforskning av kongressmedlemmer og politikere fra regjeringsalliansen som var involvert i allianser med paramilitære sjefer (Leal Buitrago, 2011:62). I mai 2008 ble 14 profilerte paramilitære ledere, blant annet Mancuso, ”Don Berna” og ”Jorge 40” utlevert til soning i USA. Årsaken til dette var at de hadde fortsatt å styre kriminell virksomhet fra høysikkerhetsfengselet i Itagüi. Det kan imidlertid tolkes som at disse utleveringene også var et forsøk på å begrense avsløringene om forbindelser mellom politikere fra regjeringsalliansen og AUC. Utleveringene har ført til brudd i oppklaring av overgrep mot sivilbefolkningen og opprullingen av skandaler knyttet til politikernes finansiering og forbindelser med paramilitære har fortsatt også i tiden etter utleveringene og demobiliseringen (Leal Buitrago, 2011:63). Verdad Abierta (2014,10 mars) melder om at senest under kongressvalget i mars 2014 er 26 gjenvalgte representanter under etterforskning for angivelige forbindelser med paramilitære illegale væpnede grupper.

3.4 DDR i Colombia

Den sentrale målsettingen med avvæpning, demobilisering og reintegrering (DDR²⁰) er å sikre fred og sikkerhet på kort sikt. Reintegrering er en integrert og mer kompleks del av bevaringen av fred og sikkerhet i tillegg til å at det skal bistå de demobiliserte med en sosioøkonomisk utvikling i veien til reintegrering til sivilsamfunnet (Consejo Nacional de Política Económica y Social, 2008). DDR prosessen i Colombia skiller seg fra andre DDR-prosesser med at den gjennomføres samtidig som at konflikten ikke er avsluttet. DDR og *peacebuilding* vil bli gjennomgått grundigere i kapittel fire som behandler det teoretiske rammeverket for oppgaven. Det vil derfor her kun presenteres noen aspekter ved DDR prosessen av AUC.

3.4.1 Avvæpning, demobilisering og reintegrering

Prosesen *el excombatiente* går gjennom fra å være medlem av en illegal væpnet gruppe til å bli et sivil medlem av befolkningen består tre faser. Avvæpning, demobilisering og reintegrering. Jeg fokuserer på tidligere medlemmer av AUC som kollektivt demobiliserte og som har fullført demobiliseringen, men som fortsatt befinner seg i reintegreringsprosessen.

I Colombia skilles det mellom individuell og kollektiv demobilisering. En individuell demobilisering innebærer at personene forlater gruppen på eget initiativ. Dette medfører ofte

---

²⁰ Forkortelsen DDR kommer fra spanske Desarme, Desmovilización y Reintegración.

stor risiko siden dissidenter blir betraktet som fiender av geriljagruppen eller den paramilitære gruppen. FARC og ELN avstraffer dissidenter med drap og setter ofte inn resurser i å spore personene opp da de sitter på informasjon om blant annet gruppens medlemmer, operasjoner og territoriale tilstedeværelse. I perioden mellom 2003 og 2013 individuelt demobiliserte 23 453 personer, flesteparten fra FARC og ELN (Agencia Colombiana para la Reintegración [ACR], 2013a:4). Deres demobiliseringprosess er ulik de som demobiliserer kollektivt og blir håndtert av *Programa de Atención Humanitaria al Desmovilizado (PADH)* som ligger under Forsvarsdepartementet (Consejo Nacional de Política Económica y Social, 2008:3).

Kollektiv avvæpning, demobilisering og reintegrering av medlemmer av AUC blir gjennomført etter inngåelsen av fredsavtalen Santa Fe de Ralito. En representant fra hver *bloque* presenterer en liste over gruppens medlemmer som skal demobiliseres til *Oficina del Alto Comisionado de la Paz*, Kontoret for høykommissæren for fred. Avvæpningen og demobiliseringen gjennomføres i en avgrenset demobiliseringssone beskyttet av hæren og på grunn av at demobiliseringen av AUC foregår i ulike etapper med noen *bloques* av gangen, befinner de seg på ulike steder i landet på ulike tidspunkt. 31 689 AUC medlemmer demobiliserte kollektivt i perioden mellom 2003 og 2006 (ACR, 2013a:4).

DDR-prosessen starter derfor med at medlemmer av AUC personlig overleverer sitt våpen. Fasens neste seg er verifisering av identiteten. De blir så registrert i *Sistema de Acompañamiento, Monitorio y Evaluación (SAME)* som skal bidra til å identifisere deres individuelle behov, som et grunnlag for den videre demobiliseringen og reintegreringsprosessen. Hver enkelt er pålagt å avgi en selvstendig erklæring for å konstatere hvorvidt de kan være etterlyst for eventuelle lovbrudd. Når disse formelle fasene er gjennomført er man demobilisert og er pålagt å oppholde seg i demobiliseringssonen for psykologisk oppfølging og opplæring og kurs som skal forberede de på et liv som sivil. I en overgangsfase fra demobiliseringssonen til selve reintegreringsprosessen mottar *el excombatiente* økonomisk støtte, psykologisk oppfølging, tilgang til helsetjenester, klær og mat. De flytter fra demobiliseringssonen til et bosted og den nærmeste familie til *el excombatiente* vil også få tilgang til denne støtten. Denne økonomiske støtteordningen varer i maksimalt 18 måneder (Consejo Nacional de Política Económica y Social, 2008; Jaramillo et al., 2009).

Den siste, og lengste fasen av DDR er reintegreringsprosessen der *el excombatiente* skal tilegne seg status som sivil. I motsetning til avvæpningen og demobiliseringen er tidsperspektivet for reintegreringen langt, og denne perioden varer for mange rundt seks og syv år. Under denne perioden skal de blant annet finne seg en jobb og sikre sin økonomiske inntekt, i tillegg til sosial tilnærming og integrering i sine lokalsamfunn. Gjennom Agencia Colombiana para la Reintegración får de bistand til å fullføre grunnskolen, ta arbeidsrettet utdanning gjennom *Servicio Nacional de Aprendizaje (SENA)* og jobbtrening slik at de lettere kan komme ut i arbeidslivet. Samtidig får de psykologisk oppfølging og har jevnlig kontakt med en *reintegrador*, ansatte ved ACRs feltkontor med ansvar for oppfølging og tilrettelegging for den enkelte *excombatientes* reintegrering. I tillegg får de tilgang til helseforsikring for seg og sin nærmeste familie. De er også pålagt å gjennomføre et prosjekt for lokalsamfunnet, det kan være alt fra å være med å male en skole, frivillig arbeid med barn og unge til å være trafikkvakt under sykkelrutene som gjennomføres i mange byer hver søndag. Hensikten med disse prosjektene er at *el excombatiente* skal bli en positiv bidragsyter til lokalsamfunnet som kan føre til en sterkere sosial reintegrering (ACR, 2013a; Consejo Nacional de Política Económica y Social, 2008; Jaramillo et al., 2009).

3.4.2 Administrativ innretning av DDR-prosessen

Det er regjeringen i Colombia som leder reintegreringsprosessen. De finansierer 95% av tiltakene, men har hatt teknisk og finansiell støtte fra internasjonale offentlige og private givere (Agencia Colombiana para la Reintegración [ACR], 2013b). Siden 2004 har *Misión de Apoyo al Proceso de Paz en Colombia de Organización de Estados Americanos (MAPP-OEA)*²¹ fritt observert og støttet den Colombianske DDR prosessen. Både individuelt og kollektivt demobiliserte er kvalifisert til å ta del i reingreingsfasen som ble administrert gjennom *El Programa de Reincorporación a la Vida Civil (PRVC)* under Innenriks og justisdepartementet med støtte fra la *Oficina del Alto Comisionado para la Paz*. PRVC bistod demobiliserte med psykososial behandling i tillegg til en rekke kortsiktige tjenester. I 2006 ble la *Alta Consejería para la Reintegración Social y Económica de Personas y Grupos Alzados en Armas* etablert for å planlegge, koordinere og gjennomføre programmer som skulle bidra til reintegrering av *excombatientes* på grunn av en økning av antall demobiliserte (Consejo Nacional de Política Económica y Social, 2008:3). Det ble etablert et program med

---

²¹ Organisasjonen av Amerikanske Staters oppdrag med å støtte den Colombianske fredsprosessen

utvidet dekning og drift for en langsiktig reintegrering og inkluderer ytelser som psykososial oppfølging, skolegang, utdanning eller yrkestrening og økonomisk bistand som tillater de demobiliserte å etablere et holdbart liv. I 2011 ble etablert la *Agencia Colombiana para la Reintegración (ACR)* som en administrativ enhet under *Departamento Administrativo de la Presidencia de la República* og er ansvarlig for utviklingen og gjennomføringen av reintegreringen av alle demobiliserte i Colombia. I 2014 driver ACR 33 *Centros de Servicio*²² rundt i de ulike regionene i Colombia som tar hånd om og bistår *excombatientes* i deres reintegreringsprosess.

3.4.3 Neo-paramilitarisme

MAPP- OEA rapporterte i februar 2006 om tilbakefall av demobiliserte til kriminell aktivitet, paramilitære medlemmer som ble holdt tilbake fra demobiliseringen og oppsving av nye væpnede grupper (MAPP-OEA, 2006, 16 februar). På grunn av at demobiliseringen av paramilitære *bloques* skjedde trinnvis hadde lederne god tid til å forbedre demobiliseringen av sin fraksjon. I noen tilfeller ble det rekruttert medlemmer i siste øyeblikk for å blåse opp tallene på antall paramilitære, mens det i andre tilfeller ble skjult våpen og åpnet for at soldatene kunne demobilisere eller fortsette som før. Flere *mandos medios*, mellomledere i AUC, valgte å ikke demobilisere og opererte tilnærmet som før i de samme områdene. De nye gruppene bestod kort tid etter demobiliseringene av paramilitære soldater som ikke demobiliserte, eller som ble registrert som demobilisert men fortsatte å operere som før (Massé, 2011). MAPP- OEA varslet også om risikoen for at *excombatientes* kunne bli rekruttert til disse kriminelle grupperingene (MAPP-OEA, 2006, 16 februar). De største neo-paramilitære gruppene går under navnene Rastrojos, Urabeños, Paisas og Aguilas Negras. Myndighetene omtaler de som *Bandas Criminales al Margen de la Ley (BACRIM)* og mener volden og stillingen til disse kun er kriminelle grupperinger (Massé, 2011; Restrepo & Arias, 2010). Menneskerettighetsorganisasjoner i Colombia hevder imidlertid at de nye gruppene kun er en reorganisering av tidligere paramilitære grupper og at paramilitarisme fortsetter i regionene på tross av demobiliseringen av AUC (Restrepo & Arias, 2010:14). Denne diskusjonen behandles i større utstrekning i den påfølgende analysen.

---

²² Regionale sentre for demobiliserte

4 Teoretisk rammeverk

I denne delen av oppgaven redegjør jeg for sentrale tendenser innen *peacebuilding* som utgjør det teoretiske grunnlaget for analysen. Opprettholdelse av fred er en av statens essensielle oppgaver og Max Weber (1994) definerer staten ”som en institusjon med monopol på legitim bruk av vold innen et område”. Det statlige sikkerhetsbegrepet innebærer også at staten skal beskytte sine borgere mot ytre og indre trusler. Diskusjonen rundt statens rolle i forhold til nasjonal og menneskelig sikkerhet er sentral med tanke på sikkerhetsutfordringene Colombia står overfor etter demobiliseringen av Autodefensas Unidas de Colombia. Sikkerhet, *peacebuilding*, DDR, post-konflikt og spoilers utgjør essensielle byggesteiner i denne oppgaven.

4.1 Sikkerhet

I den påfølgende analysen anvendes begrepet sikkerhet på to nivåer, der statlig og personlig sikkerhet stilles opp mot hverandre med hensyn til de oppgaver staten Colombia har som sikkerhetsgarantist og til de individuelle *excombatientes* sikkerhetsutfordringer. Sikkerhet kan forstås som *et individ eller en stats opplevelse av trygghet og beskyttelse fra angrep eller voldelig konflikt* (Integrated Disarmament Demobilization and Reintegration Standards [IDDRS], 2006:37). Statlig sikkerhet avgrenses derfor i denne oppgaven til å gjelde beskyttelse av en stat mot ekstern eller intern militær maktbruk eller annen fysisk politisk vold. Personlig sikkerhet omfatter sikkerhet mot fysisk vold. Det foreligger ulike typer og definisjoner på sikkerhet, og sentrale innslag i diskusjonen rundt sikkerhetsbegrepet vil derfor belyses her. Sikkerhetskonseptet består av ulike nivåer, med statlig sikkerhet som overordnet og en menneskelig sikkerhet som har en mer individuell dimensjon da individet utgjør den sentrale enheten. Offentlig sikkerhet, nasjonal sikkerhet, kollektiv sikkerhet, menneskelig sikkerhet og personlig sikkerhet har forbehold på hva begrepet innebærer og for hvem sikkerheten skal gjelde (Muggah, 2013, 9 januar). Oppgavens fokus vil være på statlig sikkerhet versus personlig sikkerhet i overenstemmelse med oppgavens mål om å vurdere hvordan en *el excombatiente* påvirker post-konflikts sikkerheten i Colombia og hvordan *el excombatiente* opplever sin egen sikkerhet.

4.1.1 Statlig sikkerhet

Med slutten på den kalde krigen så man en endring i det internasjonale konfliktbildet som i større grad ble preget av interne konflikter og borgerkriger enn av mellomstatlige kriger (Kerr, 2013). Før dette var sikkerhetspolitikk konsentrert rundt faren for fysisk voldelig maktbruk og tvang fra andre stater og hvordan staten kan beskytte seg. Sikkerhet har i denne sammenhengen betydd fravær av trusler om fysisk maktbruk fra andre stater og evne til å bekjempe denne type maktbruk. Det er imidlertid ikke lengre gitt at uønsket maktbruk kommer fra en annen stat, da trusselen like gjerne kan komme fra ikke-statlige organisasjoner eller grupperinger innad i staten (Skogan, 2011). Dette er tilfellet for de sikkerhetsutfordringer Colombia står ovenfor med en konflikt mellom grupperinger innad i staten og mellom utenomstatlige grupperinger. Disse endringene har medført et økende behov for nye retninger innenfor sikkerhetspolitikken. Avhengig av hva staten skal beskyttes mot eller hva staten ønsker å beskytte skiller det mellom en positiv og negativ forståelse av sikkerhetspolitikk. En negativ sikkerhetspolitikk kan enkelt beskrives som beskyttelse mot militære trusler eller trusler om politisk motivert vold. En positiv sikkerhetspolitikk defineres derimot ut i fra hva staten skal beskytte, som innebærer alt som regnes som kjerneverdier for et land; fred, suverenitet og territoriell integritet, men også verdier som velstand, identitet og status. En positiv definisjon på sikkerhetspolitikken innebærer blant annet at skillelinjene mellom sikkerhetspolitikk og andre politikkområder som utvikling og demokratisering krysser over i hverandre. Hva som til en hver tid utgjør en sikkerhetstrussel varierer og den negative sikkerhetspolitikken har også blitt utvidet til å gjelde sikkerhet mot miljøtrusler eller internasjonal organisert kriminalitet. Sikkerhetspolitikken er slik stadig i endring og er avhengig av behovet for beskyttelse mot voldspreget maktbruk enten innenfra eller utenfra og behovet for å beskytte viktige nasjonale verdier og interesser (Skogan, 2011). Utviklingen i sikkerhetspolitikk og forståelsen av statlig sikkerhet er essensielt for å kunne analysere utviklingen av nye illegale grupper og vedvarende overgrep mot sivilbefolkningen etter demobiliseringen av AUC i Colombia.

4.1.2 Menneskelig sikkerhet

Sikkerhet kan også defineres som et individs opplevelse av trygghet eller velferd, beskyttet fra angrep eller voldelig konflikt (IDDRS, 2006:37). Begrepet *human security* ble introdusert i 1994 av United Nations Development Program (UNDP) og kan i likhet med sikkerhetspolitikk deles inn rent teoretisk i ulike underkategorier, og det skiller mellom en

smal og en bred definisjon. Fravær av frykt og beskyttelse av individer og felleskap mot krig eller andre former for vold utgjør den smale definisjonen på menneskelig sikkerhet. Den brede definisjonen indikerer derimot at menneskelig sikkerhet innebærer mer enn beskyttelse fra trusselen om vold og setter sikkerhet i sammenheng med sosioøkonomisk utvikling (Kerr, 2013:106). Dimensjonen av begrepet menneskelig sikkerhet er derfor svært omfattende og beskrives for eksempel som ”*trygghet fra kroniske trusler om sult, sykdom og undertrykkelse og beskyttelse mot plutselige og skadelige forstyrrelser for livssituasjonen*”(IDDRS, 2006:27).

Menneskelig sikkerhet kan deles inn i flere underkategorier som økonomisk sikkerhet, (frihet fra fattigdom), matsikkerhet (tilgang til mat), helse-sikkerhet (tilgang til helsetjenester og vern av sykdommer), miljømessig sikkerhet (beskyttelse mot fare for miljøforurensning), personlig sikkerhet (fysisk beskyttelse mot tortur, krig, kriminelle angrep, vold, etc.), samfunnets sikkerhet (overlevelse av tradisjonelle kulturer og etniske grupper) og politisk sikkerhet (sivile og politiske rettigheter, frihet fra politisk undertrykkelse) (IDDRS, 2006:27).

Personlig sikkerhet har også en psykologisk dimensjon der frihet fra bekymring om å bli utsatt for trakassering eller fiendtlighet spiller inn. Personlig sikkerhet består av to komponenter, en reell og en oppfattet. På den ene siden innebærer sikkerhet beskyttelse fra å miste livet, bli skadet, men på den andre siden kan sikkerhet også være noe oppfattet. Spørsmålet er i hvilken grad trusselen om skade, makt eller vold er reell, eller om det kun er individets oppfattede følelse av usikkerhet som avgjør deres menneskelige sikkerhet (Muggah, 2013, 9 januar). Den psykologiske dimensjonen er viktig med tanke på at *excombatientes* kan ha bekymringer knyttet til diskriminering, utestengelse og fysisk sikkerhet i deres reintegrering og siden det utgjør et viktig aspekt ved deres sikkerhetsoppfatning fokuserer jeg på personlig sikkerhet framfor de andre aspektene ved menneskelig sikkerhet i denne oppgaven. De ulike dimensjonene av personlig sikkerhet bidrar til å forstå de veivalg og overlevelsestrategier *el excombatiente* velger, og vil bli nærmere analysert i kapittel 7.

4.2 Peacebuilding

Begrepet *peacebuilding* ble først introdusert av Johan Galtung i 1976 (Galtung, 1996) med den hensikt å oppfordre til etableringen av fredsbyggende strukturer for varig og bærekraftig fred gjennom å adressere de underliggende årsakene til voldelig konflikt. FN har siden hatt en sentral rolle i videreutvikling og gjennomføring av tiltak som skal sikre fred og unngå

tilbakefall til vold etter endt konflikt (United Nations, 2010). I kjølvannet av den kalde krigen vurderte Boutros Boutros Ghali FNs betydning og skapte en bred definisjon av *peacebuilding* som "Tiltak for å identifisere og støtte strukturer som skal bidra til å styrke og bevare freden og unngå et tilbakefall til konflikt" (Berdal, 2009; United Nations, 2010). På tross av at FN siden An Agenda for Peace (1992) og Brahimi rapporten (2000) har videreutviklet omfanget av *peacebuilding* er det fortsatt Ghalis definisjon fra 1992 som er den dominerende oppfatningen (Rettberg, 2003; United Nations, 2010). Tiltakene omfatter alt fra avvæpning av tidligere opprørere og militære, destruksjon av våpen, valgobservasjon til institusjonelle reformer og beskyttelse av menneskerettigheter.(Rettberg, 2003) Flere av FNs *peacekeeping*-operasjoner inneholder også elementer fra *peacebuilding*, som blant annet sikkerhetssektor reform (SSR) og avvæpning, demobilisering og reintegrering (DDR)(United Nations, 2010).

Peacebuildings-tiltak blir tradisjonelt implementert etter endt konflikt og perioden etter avslutningen på en konflikt eller krig innenfor et geografisk område kalles post-konflikt(DDRS, 2006:31). Den colombianske post-konflikten skiller seg fra andre da DDR-prosessen av tidligere medlemmer av Autodefensas Unidas de Colombia foregår samtidig som konflikten mellom geriljagruppene og staten vedvarer (Nussio, 2009). Som nevnt i kontekstkapittelet har det blitt gjennomført både en kollektiv og individuell DDR-prosess. Colombias post-konflikt finner dermed sted i midten av en væpnet konflikt, noe som gjør prosessen både kompleks og sårbar. Med unntak av forhandlingene colombianske myndigheter gjennomførte med blant annet M-19, MAQL og EPL på 1990 tallet har myndighetene valgt å gjennomføre unilaterale avtaler med de ulike aktørene i konflikten. Colombia skiller seg også fra andre peacebuildings-prosesser ved at staten har påtatt seg det fulle institusjonelle ansvaret for prosessen og innehar dermed et nasjonalt eierskap til DDR prosessen (Nussio, 2009). Gjennomføringen av *peacebuilding* i Colombia skiller seg slik fra mange tidligere *peacebuilding* prosesser som enten delvis eller fullstendig har blitt implementert og finansiert av aktører som FN eller Verdensbanken. I Colombia har de internasjonale organisasjonene kun fulgt og evaluert utføringen av de konkrete prosjektene (Kaplan & Nussio, 2013; Nussio, 2009). Sammenliknet med andre land som har gjennomført *peacebuildings*-tiltak som DDR, for eksempel Liberia og Sierra Leone, er Colombia et land med høyere BNP per innbygger. Dette er av betydning for den økonomiske reintegreringen som anses som et nøkkelement for bærekraftig fred (Nussio, 2009). De mange særegenhetene ved post- konflikten i Colombia gjør tiltakene både interessante og

kompliserte i forhold til hva en ønsker å oppnå med *peacebuilding*. FNs definisjon på *peacebuilding* kan være for omfattende og det kan igjen føre til at tiltakene ikke er gjensidig forsterkende (Berdal, 2009).

4.2.1 Minimalistisk og maksimalistisk fred

Utfordringene rundt definisjoner eller begrensninger av *peacebuilding* er i stor grad knyttet til ulike normative syn på hva freden skal inneholde etter endt konflikt. Det kan her skilles mellom et minimalistisk og et maksimalistisk syn på fred (Rettberg, 2003). Et minimalistisk fredssyn tilsier at fred er en stans i kamphandlingene og *peacebuilding* er tiltak for å forebygge et tilbakefall til konflikt, slik som infrastruktur, retur av flyktninger og minerydding. De skal også eliminere insentiver for en fortsettelse av konflikten som i noen tilfeller kan være diamantgruver eller narkotikahandel. Tiltakene har et kort tidsperspektiv og innebærer at tiltak for fred og utvikling skal holdes separert. De som tilhører et minimalistisk fredssyn tar avstand fra debatten om den underliggende årsaken til konflikten da de mener de strukturelle drivkreftene forandrer seg underveis i konflikten og ofte drives av motivasjon om berikelse (Rettberg, 2003).

Paul Collies tilnærming til *peacebuilding* kan falle inn under et minimalistisk fredssyn da han hevder at konflikter i større grad drives av folks *greed*, griskhet, enn av *grievance*, misnøye. Konfliktene opprettholdes gjennom økonomisk utbytte av eksport av etterspurte råvarer som treverk, diamanter eller kokain, tilstedeværelsen av unge menn som kan rekrutteres på grunn av deres ønske om økonomiske muligheter, i tillegg til at disse mennene har et lavere utdanningsnivå som gjør de mer avhengige av enkel tilgang på penger (Collier, 1999). Slik blir økonomiske muligheter hovedmotivasjon for opprettholdelse av konflikt i større grad enn kamp mot ulikhet, manglende politiske rettigheter eller manglende tillitt til at myndighetenes økonomiske politikk. Urettferdighet eller ønske om politisk endring eller etnisk og religiøs uenighet som årsaksforklaring på interne konflikter kan være til stede og vil ofte brukes som en utad forklaring på konflikten, mens den faktisk drives av økonomisk begunstiging. Dersom dette utgjør grunnlaget for konflikten vil det få videre konsekvenser for post-konflikts tiltakene (Collier, 1999).

Colombia er et godt eksempel på at tilgang på varer som kokain har blitt en pådriver for den interne konflikten. Det er likevel viktig å være forsiktig med å bruke en enkel og kun

økonomisk betinget forklaring på en langvarig konflikt med svært ulike aktører, som den colombianske. Flere undersøkelser om motivene til de som blir med i illegale væpnede grupper i Colombia har kommet fram til at eventyrlyst, hevnjerrighet og løfter i tillegg til økonomisk sikkerhet er hovedårsakene til at relativt unge menn har blitt med i enten geriljabevegelser eller paramilitære grupper. Ønske om makt, status ved å bære våpen, mangel på utdanningsmuligheter, opprør mot familie, tiltrekning til det militære liv, ideologi, klassekonflikt er også sentrale årsaker til at *excombatientes* har blitt med i enten FARC, ELN eller AUC (de Posada, 2009). I tillegg er tilstedeværelsen av gruppen i området de bor en medvirkende faktor i tillegg til at flere har blitt overtalt av venner, slektninger eller rett og slett oppfattelsen av militarisert maskulinitet og våpen som statussymbol. En skal heller ikke se bort i fra alle de som har blitt tvangsrekruttert, enten som barn eller i voksen alder. Tvangsrekruttere *excombatientes* blir slik både overgripere og ofre i samme konflikt, noe som kan skape vanskeligheter i en reintegeringssituasjon (Theidon, 2007). Hovedforskjellene mellom motivasjon til å bli med i FARC og ELN på den ene siden og AUC på den andre er at flere tidligere medlemmer av AUC oppgir økonomisk motivasjon som årsak til at de vervet seg, enn politisk motivasjon som i større grad forklarer grunnlaget for de som søker mot gerilja bevegelsene. Dette henger sammen med at AUC betalte lønn til sine medlemmer, noe geriljabevegelsene ikke praktiserte. Det skal likevel påpekes at alle gruppene er involvert i narkotikaproduksjon og eksport og bruker dette som incentiv for en videreføring av konflikten (de Posada, 2009). Paul Colliers (1999) økonomiske forklaringsmodell kommer til kort i å kunne forklare de mange årsakene til at konflikten vedvarer i Colombia selv om *excombatientes* fra AUC oppgir økonomisk motivasjon som en av flere årsaker til sin tidligere tilknytning til gruppen og deltakelse i konflikten. Et maksimalistisk syn på fred mener derfor at fred er rettferdighet og velferd for alle og at *peacebuilding* derfor må rettes mot institusjonelle og strukturelle reformer da en minimalistisk tilnærming kan skape grobunn for nye konflikter ved å ikke behandle de underliggende årsakene til at det er konflikt (Rettberg, 2003). Sikkerhet og utvikling kommer slik sammen med aktiviteter som fattigdomsreduksjon, jordfordeling og overgangsjustis (Colletta & Muggah, 2009).

Spenningen mellom behovet for sikkerhet og stabilitet på kort sikt, og utvikling og politiske målsetninger på lang sikt vil alltid være tilstede i et post-konflikts samfunn (Berdal, 2009). En posisjon mellom minimalistisk og maksimalistisk fredssyn fremmer behovet for å adressere de kortsiktige utfordringene til sivilbefolkningen samtidig som en langsiktig utvikling blir ivaretatt. Det er videre viktig å forhindre tilbakefall til konflikt, og

peacebuilding-programmer må derfor være fleksible slik at de kan tilpasses både de kortsiktige sikkerhetsutfordringene og de mer langsiktige aspektene ved utvikling (Rettberg, 2003). Implementering og gjennomføring av en DDR-prosess etter endt konflikt er sentral for både kortsiktig og langsiktig *peacebuilding*. Avvæpning og demobilisering består av en kortsiktig demilitarisering av samfunnet og de væpnede gruppene som skal bidra til økt fysisk sikkerhet og etablering av institusjoner som skal beskytte elementære behov, mens reintegrering av tidligere stridende er en langsiktig prosess for langvarig og bærekraftig fred. Denne spenningen mellom kortsiktige og langsiktige mål for *peacebuilding* utspiller seg ulikt som følge av de særskilte forhold hver post-konflikt har (Berdal, 2009). Diskusjonen om minimalistisk og maksimalistisk syn på fred har betydning for hva *peacebuilding* og DDR kan bidra med i en post-konflikts situasjon og blir videre anvendt i drøftingen av hvorfor *excombatiente* oppfattes som en sikkerhetstrussel i kapittel 5.

4.2.2 DDR

Desarme, desmovilización y reintegración (DDR), avvæpning, demobilisering og reintegrering, av tidligere medlemmer av væpnede grupper er en forutsetning for stabilitet post-konflikts samfunn. De Forente Nasjonens målsetting med DDR er å håndtere sikkerhetsproblemer som kan oppstå når *excombatientes* står uten et bærekraftig livsgrunnlag eller støttenettverk i overgangsperioden fra konflikt til fred og utvikling (IDDRS, 2006). DDR skal bidra til å redusere utsiktene for gjenopptakelse av konflikten, redusere militære utgifter og gjeninnføre statens monopol over legitim bruk av makt ved å nøytralisere spoilers og oppløse væpnede fraksjoner (Colletta & Muggah, 2009). DDR alene kan ikke løse konflikten eller forhindre vold, men det kan bidra til å etablere sikre omstendigheter og sivile liv for *excombatientes* som gir tilgang til at andre peacebuildings-tiltak kan gjennomføres (IDDRS, 2006).

Avvæpning er innsamling, dokumentering, kontroll og fjerning av mindre våpen, ammunisjon, eksplosiver og lette og tyngre våpen fra stridende og i noen tilfeller også hos sivilbefolkningen (IDDRS, 2006). Innsamlingen av håndvåpen krever gode våpenhåndteringsprogrammer og god kontroll for sikker oppbevaring og destruering (Nilsson, 2005). *Excombatientes* kan som følge av at de står uten sin vanlige beskyttelse gjennom våpen føle seg sårbare. Det avdekkes stadig at gamle og dårlige våpen blir innlevert

samtidig som *excombatientes* beholder nyere våpen i tilfelle fredsprosessen ikke skal gå gjennom og til egen beskyttelse (Nilsson, 2005).

Demobilisering er den formelle oppløsning fra aktive stridene fra væpnede grupperinger og er starten på veien mot et liv som sivil (Nilsson, 2005). Den første fasen innebærer behandling av individuelle stridene i midlertidige sentre og samling av tropper i spesialtilpassede leire, der de blir registrert. Den andre fasen består av en overgangsassistanse som skal dekke de grunnleggende behov til *excombatientes* og deres familier og blir ofte betegnet som *reinserción*. Denne støttepakken kan inneholde mat, klær, husly, helsetjenester, utdanning eller arbeidstrening. *Reinserción* er en kortsiktig prosess som gir materiell eller finansiell assistanse for å dekke *excombatientes* umiddelbare behov og kan vare opptil 12 måneder (IDDRS, 2006). Denne oppløsningen av tidligere militære strukturer eliminerer også status, kameratskap, økonomiske muligheter, som kan være utfordrende når de skal føres tilbake til sine gamle eller nye lokalsamfunn som ofte har lidd under konflikten (Humphreys & Weinstein, 2005).

Reintegrering er den langsiktige prosessen der *excombatientes* og deres nærmeste familie skal bli sivile medlemmer av samfunnet og skaffe seg arbeid og inntekt som finner sted i samfunn på lokalnivå. Det er i stor grad en sosial og økonomisk prosess og det er ingen begrensninger på hvor lenge denne perioden kan vare. Reintegrering er en del av den større overordnede utviklingen til et land og er ofte avhengig av langsiktig ekstern bistand (IDDRS, 2006).

4.2.3 Studiet av DDR

Kunnskapen om DDR er i stor grad basert på erfaringer fra tidligere gjennomføring og det finnes derfor ikke spesifikke teoretiske rammeverk om hvordan det skal gjennomføres (Muggah, 2005:242). I 2006 ble FNs erfaringsmessige gode fremgangsmåter til DDR samlet for å utvikle et sett med felles standarder for implementering og gjennomføring av DDR etter endt konflikt. Integrated Disarmament, Demobilization and Reintegration Standards (IDDRS)

utgjør en del av FNs peacebuilding- og peacekeepingsmandat. Det er likevel viktig at fellestandardene blir tilpasset den spesifikke konteksten og regelmessig oppdatert for å reflektere aktuelle erfaringer og behov (IDDRS, 2006). Hvilke deler av DDR og hvordan det

best kan gjennomføres avhenger av de kontekstuelle særegenhetene til de spesifikke konfliktene og tiltak som fungerte i Sierra Leone vil ikke nødvendigvis være effektive i Liberia. Akademikere og FN ansatte bidrag i forskningen om og erfaringer fra implementering av DDR er viktige bidrag i oppbyggingen av en kunnskapsbase om DDR.

Studiet av DDR og av *excombatientes* har utviklet seg i takt med økt kunnskap og erfaringer, og kan derfor sees tre faser. I den første fasen ble det fokusert på selve implementeringen av DDR og en var opptatt av hvordan en kunne måle implementeringens resultater og hvordan utvikle kollektive standarder (Nussio, 2013). Den andre fasen delte interessen for politikken og implementeringen av DDR, men var derimot mer opptatt av at særegenhetene til hver post-konflikt må ivaretas. Implementering av universelle standarder bør slik tilpasses den enkelte konflikten og hvordan konteksten rundt DDR prosessen er med på å påvirke resultatene. Den tredje fasen i studiet av DDR fokuserer på aktørene i post-konflikten og deltakerne i DDR prosessen. Fokuset er på den individuelle *el excombatiente* og deres livssituasjon i reintegreringsprosessen (Nussio, 2013).

4.3 Post-konflikt sikkerhet

Grensene mellom krig og fred er flytende i likhet med forholdet mellom konflikt og post-konflikt (Berdal, 2009). En fredsavtale betyr ikke nødvendigvis en avslutning på volden som har preget konflikten og noen interne konflikter utvikler seg derfor til å bli en sammenhengende situasjon av organisert vold og kriminalitet som befinner seg et sted mellom krig og fred (Berdal, 2009; Muggah, 2013, 9 januar).

Erfaringer fra El Salvador og Guatemala, der voldsnivået har forblitt høyt i tiden etter borgerkrigene, er begge fortsatt preget av urban gjengkriminalitet (Berdal, 2009: 49). I Bosnia og Haiti ble en periode med nedgang i politisk vold også etterfulgt av en betydelig økning i vold relatert til gjenger, narkotika, kriminalitet og andre former for sosiale konflikter. Volden som oppstår framstår derfor som upolitisk og blir anset å være urban kriminalitet i motsetning til volden som dominerte konflikten (Steenkamp, 2011). Skillelinjene mellom sosial og økonomisk motivert kriminalitet og voldshandlinger i post-konflikt er imidlertid uklare. Økonomisk vold forbindes med jakten på materielle goder. Sikkerhetsutfordringer i post-konflikts perioden er derfor ofte forbundet med organisert kriminalitet som kommer til syne gjennom narkotikahandel, bilkapring, menneskehandel, handel med uekte varer og

illegale naturressurser (Steenkamp, 2011). Tilstedeværelse av *excombatientes* som sitter på kunnskap og mulig vilje til å gå tilbake til voldelig aktivitet, en kultur der sikkerhetstyrker utøver illegitim vold, tilgang på våpen, store økonomiske forskjeller og få økonomiske muligheter

er alle forhold som kan forklare hvorfor volden vedvarer (Steenkamp, 2011).

Fredsprosessens mål om politisk, økonomisk og sosial oppbygging av staten som skal bidra til å sørge for kortsiktig sikkerhet og skape bærekraftig fred blir slik satt under sterkt press (Berdal, 2009; Steenkamp, 2011). Voldsutviklingen etter endt konflikt medfører en høy grad av både statlig og personlig usikkerhet. Sikkerhetsutfordringene kan forstås gjennom to sentrale aspekter, *el excombatiente* og post-konflikts konteksten.

4.3.1 *El excombatiente*

Avslutningen på en konflikt skaper slik nye utfordringer med at en stor gruppe soldater, paramilitære eller geriljamedlemmer står utenfor sine tidligere grupper og skal finne veien tilbake til et liv som sivil. Misfornøyde *excombatientes* utgjør ofte en sikkerhetstrussel på grunn av tilbøyeligheter til å gjenoppta voldelig handling og delta i kriminalitet (Nilsson, 2005). Tidligere soldater og opprørere har derfor blitt ansett som en viktig kilde til utrygghet i post-konfliktsamfunn og gjenopptakelse av vold blant *excombatientes* har tradisjonelt blitt forklart med få økonomiske muligheter, manglende sikkerhet og enkel tilgang til håndvåpen (Themnér, 2013). I tillegg sitter de på erfaringer og kompetanse som kun er ettertraktet under konflikt og *excombatientes* blir derfor ansett som en sentral kilde til manglende statlig sikkerhet i post-konflikts samfunn (Humphreys & Weinstein, 2005). Måten de går tilbake til kriminell virksomhet varierer da noen velger å bevæpne seg for å fremme politiske krav, mens andre blir rekruttert av paramilitære- eller opprørsgrupper som har stått utenfor fredsprosessen eller har unnlatt å demobilisere. Det er også knyttet risiko til at *excombatientes* kan gjenopprette oppløste grupperinger i områder som er preget av regional ustabilitet mot betaling eller av ideologisk overbevisning (Nilsson, 2005). Vedvarende eller oppblussende vold i kjølvannet av en fredsavtale eller endt konflikt skaper slik frykt og en tilstand av manglende sikkerhet blant befolkningen og kan slik være med på å undergrave troen på fredsprosessen prosessen (Berdal, 2009).

På grunn av den skadelige effekten tidligere stridende kan ha på stabiliteten i post-konflikt samfunn har DDR blitt et sentralt element. Et av hovedmålene ved DDR er nettopp å løse opp militære strukturer til væpnende grupper og sørge for at tidligere medlemmer og soldater blir integrerte og fungerende medlemmer i sivilsamfunnet (Themnér, 2013). Helt siden de første DDR prosessene i 1980 årene har det vært fokusert på samfunnsmessig sikkerhet, og *excombatientes* har blitt framstilt som grådige og farlige individer som må gis økonomisk kompensasjon for å ikke bruke vold eller delta i organisert kriminalitet. Slik har en negativ stereotyp av *el excombatiente* blitt dominerende, og dersom *excombatientes* stadig blir framstilt som farlige kan det hende at spådommen oppfyller seg selv og de blir de farlige spoilerne en ikke vil at de skal bli (Themnér, 2013:166). I kapittel 7 drøftes utfordringene *el excombatiente* står ovenfor etter endt konflikt i sammenheng med manglede statlig sikkerhet og forventningene om at *el excombatiente* er en potensiell fare for bærekraftig sikkerhet og fred i Colombia.

4.3.2 Kontekstuelle faktorer

DDR prosessen vil påvirkes av den konteksten den implementeres i, og riktig bruk av DDR avhenger av en forståelse av de skiftende og dynamiske sosiale, politiske og økonomiske omstendighetene (Torjesen, 2009). For å forbedre sikkerheten i post-konflikts samfunn må tiltakene bygge på solide analyser av de kontekstuelle faktorene som former post-konflikt volden. Med en maksimalistisk tilnærming til *peacebuilding* hvor både utvikling og sikkerhetstiltak står i fokus vil samfunnskonteksten som utgangspunkt for sikkerhetspromoteringen bli mer tydelig. I overgangen fra krig til fred møter en utfordringer som blant annet økt kriminalisering av den formelle og uformelle økonomien i et samfunn som vil påvirke tiden og retningen til de nødvendige sikkerhetstiltak (Colletta & Muggah, 2009). Hvilke sikkerhetstiltak som bør implementeres i et post-konflikts samfunn avhenger derfor av konfliktens spesifikke karakteristikk. Tiltak rettet mot kollektiv vold og intern konflikt og kunnskap om aktørenes drivkraft for å opprettholde konflikt kan være avgjørende for aktørenes tillitt til *peacebuilding*-prosessen (Colletta & Muggah, 2009).

Manglende opprettholdelse av rettstaten kan også være en sikkerhetsutfordring i post-konfliktsamfunn og framveksten av områder som ikke har statlig tilstedeværelse blir dominert av kriminelle- eller opprørsgrupper. Dette medfører at staten ikke er i stand til å utøve statlig sikkerhet og beskytte sine borgere. Statens manglende tilstedeværelse i områder

under post-konflikt henger også sammen med at de ikke har vært i stand til å sørge for sikkerheten også før og under konflikten og kan derfor ikke regnes som en ny dimensjon i post-konflikten (Colletta & Muggah, 2009).

En fredsavtale er velkommen av samfunn som har opplevd intern konflikt, men det er ikke alle som ser på en avslutning av konflikten som noe positivt. *Spoilers* er aktører som anser den kommende freden som en trussel mot deres makt, verdenssyn eller interesser og vil bruke vold for å undergrave alle forsøk på en varig fredsavtale og utgjør derfor en stor risiko for *peacebuilding* (Stedman, 1997). *Spoilers* kan ha tilknytning til militært eller politisk lederskap og potensielle *spoilers* er i hovedsak derfor ikke *menige excombatientes* som befinner seg lavt nede på den militære rangstigen, men medlemmer av militær eller politisk elite som generaler, *warlords* eller politikere. Konflikten eliter opprettholder ofte kontrollen over kriminelle økonomiske nettverk som har bidratt til å finansiere konflikten. Kriminelle nettverk som drives av laverestående *excombatientes* er som regel en del av et større nettverk kontrollert av *spoilers* høyere oppe som narkotikabaroner eller offentlige tjenestemenn (Spear, 2006; Themnér, 2013).

Disse vil derfor forsøke å forhindre at fredsavtaler går igjennom, videreføre den kriminelle aktiviteten og forsøke å gjenopplive organisert voldelig aktivitet. De varierer avhengig av konflikten natur og deres motivasjonen og operasjonsmåte. Som en del av å forbedre sikkerheten etter endt konflikt er identifisering og bekjempelse av *spoilers* sentralt. *Spoilers* kan enten stå innenfor eller utenfor en fredsprosess En *intern spoiler* signerer fredsavtalen, og viser tegn til å skulle gjennomføre, men unnlater å oppfylle viktige forpliktelser til avtalen. En *ekstern spoiler* er aktører som ikke tar del i fredsforhandlingene og bruker vold for å angripe og ødelegge for fredsprosessen. *Spoilers* deles videre tradisjonelt inn i de tre kategoriene *begrenset*, *grådige* og *total*. *Begrensede spoilers* fremmer ofte konkrete mål og kan derfor forsøkes å inkorporeres i fredsavtalen, *totale spoilers* derimot avviser enhver form for fred uansett hvilke fordeler eller ulemper det innebærer. *Grådige spoilers* overveier derimot fordeler og kostnader knyttet til deltakelse i fredsprosessen eller ikke og kan derfor i likhet med *begrensede spoilers* nøytraliseres (Stedman, 1997).

Spoilers truer statlig sikkerhet og er med på å undergrave den økonomiske sikkerheten og det kan derfor være nødvendig å sørge for at enkelte varer som brukes som drivstoff for konflikten kommer under lovlig kontroll etter endt konflikt. Slike *spoils* er som regel

naturressurser som diamanter, olje eller trevirke som er lett utbyttbare og kontrolleres gjennom illegale aktører (Spear, 2006). I Colombia har kokainproduksjon og eksport tradisjonelt stått for finansiering av FARC og AUC. Narkotikabaroner samarbeider i stor grad med illegale grupperinger om kontroll av produksjon av kokain og over ulike transportruter. Tilgang på utbyttbare resurser, tilstedeværelse av væpnede grupper, lett tilgang til våpen og manglende statlig kontroll over territoriet er fellestrekk ved sikkerhetsutfordringer i post-konflikts samfunn, også i Colombia. Statens oppgave om å levere sikkerhet til sine borgere utgjør altså ivaretagelse av et individ eller en stats opplevelse av trygghet og beskyttelse fra angrep eller voldelig konflikt (IDDRS, 2006:37). *Peacebuilding* er sentralt for å gjenopprette stabilitet og statlig sikkerhet etter endt konflikt med mål om å sikre en langsiktig fred uten tilbakefall til vold og konflikt. Påvirkningen narkotikabaroner, neo-paramilitære grupper og narkotikatrafikken kan regnes som *spoilers* og *spoils* i Colombia og analyseres nærmere i kapittel 6 i lys av den virkningen de har på post-konflikt sikkerheten.

5 *El excombatiente* som sikkerhetstrussel?

Vel sjefene og militsene.. de som man jobbet med der.. Den historien om at paramilitarismen nå er over det er ren løgn. De paramilitære er ikke ferdige, det som har skjedd er at de har endret navn.

Informant 11, mann 45 år og tidligere medlem av Bloque Las Centauros

Dette kapittelet er det første av tre analysekapitler som skal besvare oppgavens overordnede problemstilling om hvordan *el excombatiente* påvirker sikkerheten i Colombia etter demobiliseringen av Autodefensas Unidas de Colombia og hvordan *el excombatiente* opplever sin egen sikkerhet. Med utgangspunkt i sentrale tendenser i forskningen om hvem som utgjør sikkerhetstrusler for *peacebuilding*, som presentert i kapittel fire, analyserer jeg her årsakene til hvorfor *el excombatiente* oppfattes som en trussel for den umiddelbare sikkerhetstilstanden og for bærekraftig fred i Colombia. Gjennom analysens sentrale elementer Colombias statlige sikkerhet og framveksten av neo-paramilitære grupper, drøftes det hvorvidt disse faktorene påvirker post-konflikts sikkerheten i større grad enn *el excombatiente*.

Excombatientes utpekes som en sentral årsak til manglende sikkerhet i mange post-konflikts samfunn, dette gjelder også i Colombia der befolkningen anser tidligere AUC medlemmer som kriminelle (Nussio, 2009). På grunn av ferdigheter knyttet til krigføring vil de være ettertraktet av aktører som har interesse av at konflikten vedvarer eller gjenoppblusser. Voldelige handlinger begått av *excombatientes* har tradisjonelt blitt forklart med deres manglende økonomiske muligheter, enkel tilgang til våpen og manglende sikkerhet etter endt demobilisering (Themnér, 2013:296). For mange er livet som paramilitær den eneste virkeligheten de kjenner til. Fordi *excombatientes* blir ansett som en trussel mot post-konflikt sikkerhet og for bærekraftig fred er DDR- prosessene rettet mot å forbedre deres sosialøkonomiske og politiske forutsetninger, og slik begrense motiver for å gå tilbake til organisert vold og kriminalitet (Themnér, 2013:296). På individnivå for den enkelte *excombatiente* vil dette innebære at de ikke skal gjenoppta voldelig aktivitet (Nussio, 2009:214). Enzo Nussio (2009) gjennomgår sentrale kontekstuelle forklaringsfaktorer på *reincidencia*, tilfeller der medlemmer av illegale væpnede grupper gjenopptar eller fortsetter den voldelige og kriminelle adferden. Med utgangspunkt i Nussios kategorier belyser den

første delen av analysen fraværet av statlig tilstedeværelse. Videre drøftes betydningen av økonomiske aspekter og tilstedeværelsen av *spoilers*. Til slutt vil en analyse av *excombatientes* manglende personlig sikkerhet og sosiale akseptasjon utgjøre analysens siste del.

55 308 personer demobiliserte mellom januar 2003 og januar 2013. 31 689 er kollektivt demobiliserte AUC medlemmer, og de resterende 23 553 er individuelt demobiliserte fra FARC, ELN og AUC²³ (ACR, 2013a:4). Tall fra juni 2012 viser at 20% av de demobiliserte kan klassifiseres som *reincidentes*, tilfeller der demobiliserte har gjenopptatt eller fortsetter den voldelige og kriminelle adferden (ACR, 2012, 13. November:14). Agencia Colombiana para la Reintegración skiller imidlertid mellom påviste tilbakefall som utgjør 10.1%, og potensielle tilbakefall som utgjør 9,8% av de total 10 942 tilfellene av *reincidencia* registrert per juni 2012 (Agencia Colombiana para la Reintegración [ACR], 2012, 13. November:10). De påviste tilbakefallene er demobiliserte som har blitt dømt for forbrytelser etter deres demobilisering og demobiliserte som har blitt drept i kamp mot politi og hæren eller i sammenstøt mellom ulovlige grupper (ACR, 2012, 13. November:10). ACR påpeker at organisert kriminalitet som BACRIMs representerer den største trusselen for reintegreringsprosessen (ACR, 2012, 13. November:14; CNRR, 2007:49). Tilstedeværelsen, spredningen og omfanget av de neo-paramilitære gruppene medfører en stor utfordring for sikkerheten i de lokalsamfunnene de har etablert seg i. I tillegg er de en utfordring for den pågående reintegreringsprosessen av *excombatientes* fordi at de ofte assosieres, ikke bare med brutaliteter begått under AUC, men også med de neo-paramilitæres gruppers handlinger.

De som regnes som potensielle tilbakefall derimot er de som kun er tiltalt for å ha begått forbrytelser, i tillegg til de som er blitt tatt i alt fra vinningskriminalitet til mer alvorlige lovbrudd knyttet til organisert kriminalitet (ACR, 2012, 13. November:10). Det er stor variasjon mellom type lovbrudd og selv om ACR har nulltoleranse mot brudd på demobiliseringsbetingelsene er det ikke slik at demobiliserte som begår vinningskriminalitet nødvendigvis vil bli med i en neo-paramilitær gruppe. Det er heller ingenting som indikerer at alle potensielle tilfellene ender opp som faktisk *reincidencia*. Omfanget av *reincidencia* er slik betraktelig mindre en antatt, men *el excombatiente* oppfattes likevel som den største trusselen mot statlig og personlig sikkerhet i Colombia.

---

²³ I tillegg er 38 kollektivt demobiliserte fra ERG og 128 fra FARC.

5.1 Colombias statlige sikkerhet

Colombias statlige sikkerhet etter demobiliseringen av AUC er betinget av at den aktuelle post-konflikten foregår midt under en pågående konflikt mellom myndighetene og geriljagruppene ELN og FARC (Montes, 2009). Selv om sistnevnte gruppe har gjennomført fredsforhandlinger med colombianske myndigheter siden høsten 2012 utgjør det ingen endring i det aktuelle konfliktbildet, der den langvarige konflikten og utstrakt politisk og kriminell vold har satt sitt preg på det colombianske samfunnet. Voldsutbredelsen er komplisert og menneskerettighetsorganisasjoner som Human Right Watch melder om konstante trusler, drap og overgrep, og store deler av befolkningen lider fortsatt under mangelen på statlig sikkerhet. Sivildbefolkningen beskriver aktørene som står bak den vedvarende volden som paramilitære eller paramilitærliknende grupper. Dette scenarioet kan skyldes mangler i statlig sikkerhetsutøvelse og påvirker både statlig sikkerhet så vel som sivilbefolkningen og *el excombatientes* personlige sikkerhet. På grunn av AUCs brutale historie der drap og massakre på sivilbefolkningen utgjorde en strategisk del av deres operasjoner har jeg valgt å bruke drapsrater som operasjonalisering for statlig sikkerhet i Colombia. Ved å se på utviklingen i volds-og drapsstatistikker i tiden etter demobiliseringen av AUC kan man få en indikasjon på tilstanden til den statlige sikkerhet. Samtidig kan fremveksten av nye illegale voldelige grupper og den vedvarende paramilitarismen være medgjørende årsaker til hvorfor *el excombatiente* anses som en sikkerhetstrussel i Colombia.

5.1.1 Høye drapsrater og regionale forskjeller

På grunn av den langvarige konflikten har Colombia vært preget av høye drapsrater, og voldsnivået var spesielt høyt under periodene *la violencia* og under narkotikakartellenes ekspansjon. Mellom 1990 og 1998 opplevde man en nedgang i antall drap før drapsratene igjen eskalerte med hele 25% mellom 1998 og 2002 (Montes, 2009:171). I samme periode økte også omfanget av massakre og kollektive drap betraktelig (Montes, 2009:172). Fra og med 2002 har drapsratene samlet sett gått ned, med en nedgang på hele 76% i antall massakre mellom 2002 og 2006. Dette sammenfaller med iverksettelsen av fredsforhandlingene Santa Fe de Ralito i Tierralta, Córdoba og starten på demobiliseringen av AUC (MAPP-OEA, 2005, 5 oktober:9). Disse tallene forteller ikke bare om en betraktelig nedgang i antall drap under samme periode som demobiliseringen av AUC fant sted, men avslører også brutaliteten og omfanget av voldshandlinger begått av AUC.

På tross av en umiddelbar nedgang i drap på nasjonalt nivå etter fredsavtalen ble signert med AUC har det vært vedvarende høye drapsrater i enkelte områder som blant annet Arauca, Caquetá, Guaviare, Buenaventura, Meta og Putomayo i 2006 (Montes, 2009:171). I Magdalena Medio, Medellín og Urabá økte registrerte voldstilfeller med hele 35% (Nussio & Howe, 2013:28). Siden 2011 har det nasjonale gjennomsnittet ligget på 32 drap per 100 000 innbygger med store variasjoner mellom landets regioner der enkelte områder siden 2012 har opplevd en betraktelig økning i antall drap (Fundación ideas para la paz, 2014). At områder som tidligere var dominert av AUC fortsatt opplever omfattende vold indikerer at de fortsatt lider under tilstedeværelsen av illegale væpnede grupper. Flere av disse områdene har dermed ikke opplevd noen nevneverdig forbedring i den statlige sikkerheten etter demobiliseringen av AUC (CNRR, 2007:5; Montes, 2009:172). Det er også viktig å nevne at dette er områder hvor produksjon av kokain og utvinning av gull har fortsatt i stor skala, som områdene Cauca, Antioquía, Chocó og Putomayo (Fundación ideas para la paz, 2014).

Siden 2012 har Santa Marta og Maicao opplevd en nedgang i antall drap, men voldsratene ligger likevel langt over det nasjonale gjennomsnittet og drapsratene i Maicao stiger og synker i takt med konfliktene mellom de neo-paramilitære gruppene Urabeños og Rastrojos om blant annet kontrollen over smugling av varer. I andre områder med vedvarende høye drapsrater presenterer det samme fenomenet seg, og en tredjedel av landet står ovenfor skyhøye drapsrater som overgår det nasjonale gjennomsnittet både to og tre ganger (Fundación ideas para la paz, 2014). De regionale variasjonene i voldsstatistikken viser at det er flere områder hvor statlig lov og orden fortsatt ikke gjelder, og der befolkningens sikkerhet er avhengige av lokale ledere eller væpnede grupperingers vilje og mål med sin kontroll og tilstedeværelse. Dette understreker at en nedgang i drapsratene ikke er gjeldene for hele landet og fremhever at sivilbefolkningens syn på post-konflikten er geografisk betinget grunnet andre illegale gruppers nye dominans over tidligere AUC dominerte områder. På denne måten tilsier ikke en nedgang i antall drap at sikkerheten for sivilbefolkningen eller for *el excombatiente* har blitt bedre.

5.1.2 Manglede statlig tilstedeværelse over territoriet

Den selvforsvarsgruppen som jeg var del av, det var faktiske selvforsvarsgrupper, det var en gruppe bønder, skikkelige folk som jobba, som kjempet mot geriljaen. Og enkelte steder i landsbyene der vi hadde betydning var vi loven, vi var som en erstatning av

staten.. Staten hadde ingen reell innflytelse der, og det var enda mindre tilstedeværelse av politiet eller militæret eller noe sånt. Vi var på en måte den faktiske myndigheten der.. Informant 10, mann 65 år og tidligere medlem av Bloque Central de las Autodefensas del Magdalena Medio.

Slik beskriver informant 10 hvordan de paramilitære kontrollerte enkelte områder som følge av manglende tilstedeværelse fra både politi og militæret. AUCs omfattende innflytelse over mafialignende strukturer knyttet til illegal virksomhet og deres kontroll over sivilbefolkningen ble ikke nødvendigvis oppløst som følge av demobiliseringen av de militære strukturene av AUC (CNRR, 2007:9). Det har derfor vært krevende å gjenopprette befolkningens tillitt til offentlige institusjoner i tiden etter demobiliseringen, og det forutsetter også en gjenoppretting av statlig tilstedeværelse i de områdene AUC hadde total innflytelse og kontroll, slik informanten beskriver.

I 2007 varslet MAPP- OEA at de paramilitæres innflytelse ikke var over og at det fortsatt ble opprettholdt og utøvd kontroll over befolkningen og tjent inntekter fra illegale virksomheter (MAPP-OEA, 2007, 14 februar:2). At kriminelle bander har tatt over områder tidligere under AUCs kontroll kan tyde på at det kun har blitt foretatt et maktskifte mellom grupperinger i ulike regioner og at staten fortsatt ikke oppfyller sine weberianske plikter om monopol på legitim bruk av vold (Weber et al., 1994). Disse gruppene utgjør ikke bare en trussel mot ofrenes oppreisning, men også for sivilbefolkningens garantier om statlig beskyttelse. Det er betydelig at rettsoppjøret for ofre av AUCs voldshandlinger har en trygg kontekst for deltakelse i sine rettigheter under lov 975 (CNRR, 2007:5). Fredsavtalen Santa Fe de Ralito erklærte målsetningen om å oppnå nasjonal fred og å gjenopprette statens monopol på legitim bruk av vold og forbedre sikkerheten for landets borgere (El Gobierno Nacional 2002). Avtalens mål kan knyttes til en negativ forståelse av sikkerhetspolitikk som innebærer beskyttelse mot militære trusler eller trusler om politisk motivert vold (Skogan, 2011). Daværende president Alvaro Uribes prestisjeprojekt om å øke militæret og politiets inngripen i områder tidligere dominert av AUC og å drive FARC og ELN tilbake var *seguridad democratica*, den demokratiske sikkerheten (International Crisis Group, 2007:1). Myndighetene og statens inngripen har ført til mer statlig tilstedeværelse og det argumenteres for at sosiopolitisk vold har gått ned som følge av deres tiltak. Store deler av den colombianske befolkningen mener derfor at Uribe bidro til en drastisk forbedring av den statlige sikkerheten (Porch & Rasmussen, 2008:526). De mener derfor bistand fra USA gjennom Plan Colombia sammen med Uribes *seguridad democratica* har oppnådd å svekke

FARC og demobilisere AUC og at dette har styrket den colombianske staten, som tidligere omtaltes som en svak aktør i voldelige omgivelser (Porch & Rasmussen, 2008:532). *Seguridad democraticas* målsetninger er i overensstemmelse med et minimalistisk fredssyn da konfliktens underliggende årsaker ikke blir adressert. Selv om målet til denne politikken var å gjenvinne territorier som illegale gruppene kontrollerte, førte denne politikken til omfattende overgrep mot sivilbefolkningen. Omfanget av *falsos positivos*, der bønder blir presentert som drepte geriljamedlemmer, økte betraktelig under Uribes demokratiske sikkerhets politikk og understreker at demobiliseringen av AUC ikke nødvendigvis har skapt et tryggere Colombia for alle (Semana, 2014, 02 juli).²⁴

Colombia har en lang historie med svak statlig tilstedeværelse på store deler av territoriet og myndighetens forsømmelse av borgernes sikkerhet og krav på beskyttelse har ført til at befolkningen selv har sørget for sin personlige sikkerhet. Opprettelsen av de første selvforsvargruppene dannet av land-og kvegeiere er et eksempel på dette, og som førte til at AUC oppnådde monopol over flere områder (Nussio & Howe, 2013:2). Fraværet av en sterk tilstedeværende stat har bidratt til de væpnede gruppenes kapasitet til å innføre kontroll over enkelte områder. Utfordringene nå er at flere av områdene etterlatt av de demobiliserte paramilitære fortsatt ikke kontrolleres av statlige aktører og ny konkurranse mellom gjenger og narkobaroner har oppstått som igjen forårsaker overgrep mot sivilbefolkningen (Nussio & Howe, 2013). Dette innebærer at colombianske myndigheter fortsatt ikke er i stand til å utøve sine weberianske plikter og ivareta borgernes sikkerhet.

5.1.3 "Ya no hay paramilitarismo"

Etter demobiliseringen av AUC som fant sted mellom 2003 og 2006, (CNRR, 2007:14) erklærer daværende president Alvaro Uribe at det ikke lengre eksisterer paramilitarisme i Colombia, og at den eneste som bekjemper geriljaen er staten, som aldri burde mistet monopol over våpnene (Caracol Radio, 2007). En undersøkelse gjennomført av Centro de Memoria Historica i 2012 viser at halvparten av de spurte colombianerne mener paramilitære grupperinger fortsatt er aktive, og opererer under nye navn. Mange mener også de har vokst seg sterkere, til tross for demobiliseringen av AUC (Verdad Abierta, 2012, 9 oktober). Dette samsvarer med flere av mine informanternes oppfatning hvorvidt paramilitarismen opphørte med demobiliseringen av AUC. Flesteparten av informantene erkjenner at deler av AUC

---

²⁴ Ernesto Cárdenas og Edgar Villa, La política de seguridad democrática y las ejecuciones extrajudiciales. http://static.iris.net.co/semana/upload/documents/Documento_376424_20140207.pdf 2013.

aldri demobiliserte og fortsatte å operere som før, i tillegg til at de visste om *excombatientes* som hadde gått til andre kriminelle grupper. Et par av informantene var imidlertid fast bestemt på at paramilitarismen var over og at AUC ikke hadde noe med den voldsutviklingen som foregår i mange av landets regioner.

Nei, jeg sier at..Autodefensas finnes ikke lengre, Autodefensas de er over, det var et annet liv. Jeg, vi demobiliserte alle, alle, alle. Og uavhengig av Autodefensas, en hadde da denne viljestyrken, nå vet man autodefensas er over..

Informant 5, kvinne 29 år og tidligere medlem av Bloque Norte

Det er tydelig at informanten uttrykker bekymring for å bli forbundet med *excombatientes* som hadde fortsatt med kriminell aktivitet. Andre informanter mente derimot at paramilitarismen fortsatte under nye navn og at mange tidligere AUC medlemmer fortsatt deltok i kriminell virksomhet.

Vel sjefene og militsene.. de som man jobbet med der.. Den historien om at paramilitarismen nå er over det er ren løgn. De paramilitære er ikke ferdige, det som har skjedd er at de har endret navn.

Informant 11, mann 45 år og tidligere medlem av Bloque las Centauros

Slik beskriver informanten den aktuelle situasjonen og han presiserer at han ikke er enig med Alvaro Uribe om at paramilitarismen er over. Kun et år etter at den siste paramilitære *bloque* demobiliserte ble det påvist minst 34 grupper som korresponderte med væpnede grupper i 22 av landets fylker og med tilstedeværelse i omtrent 200 kommuner (CNRR, 2007:43). Kommuner med mange demobiliserte har hatt drapsrater langt over det nasjonale gjennomsnittet mens kommuner med få demobiliserte har opplevd lavere drapsrater, noe som indikerer at demobiliseringen ikke nødvendigvis har bidratt til en reell forbedring av statlig sikkerhet (Nussio & Howe, 2013). Denne utviklingen har vært tydelig i Córdoba som gjennomfører en omfattende DDR- prosess av tidligere AUC medlemmer og som mellom 2005 og 2010 gjennomgikk en markant økning i antall drap. Córdoba har en lang tradisjon med uformelt arbeid og økonomisk berikelse gjennom ulovlig aktivitet, som produksjon og eksport av kokain, har vært utbredt. Fylket har også vært preget av korrupte lokale eliter og fravær av statlig tilstedeværelse. Til tross for AUCs dominerende rolle i regionene var det også andre rivaliserende grupperinger. Da fredsprosessen var et faktum økte volden med at disse forsøkte å overta territoriene til AUC, noe som viser at en avslutning på konflikten ikke nødvendigvis innebærer økt sikkerhet for sivilbefolkningen (Nussio & Howe, 2013). Etersom AUCs kriminelle nettverk og økonomiske strukturer forble intakte under demobiliseringen mener Human Right Watch at dannelsen av nye grupper var forutsigbart da de kunne overta veletablerte resurser og nettverk umiddelbart etter demobiliseringen av

AUC. Den umiddelbare opprettelsen av nye væpnede kriminelle grupper i kjølvannet av demobiliseringen av AUC vitner om manglende statlig sikkerhet i tillegg til deres nære forbindelser til de gamle paramilitære strukturerne. Det er derfor nødvendig å analysere grupperingenes forbindelser med AUC og hvordan deres tilstedeværelse kan være en trussel for sikkerheten i post-konflikts Colombia.

5.2 Neo-paramilitarisme eller kriminelle bander?

De væpnede illegale grupperingene utgjør en utfordring for Colombias statlige sikkerhet, men det er uenighet hvorvidt de er etterlevninger av AUC eller om de er kriminelle bander uten forbindelser til paramilitarismen (CNRR, 2007:15). Myndighetene omtaler gruppene som *bandas criminales emergentes (BACRIM)*, nye kriminelle bander, og understreker at grupperingene som kom etter en vellykket demobilisering av AUC er nye og ikke kan kobles sammen til paramilitarismen (Restrepo & Arias, 2010:13). Menneskerettighetsorganisasjoner og flere akademikere mener derimot at gruppene er en forlengelse av AUC og at det kan være i ferd med å vokse fram en ny generasjon paramilitarisme (Human Rights Watch, 2010:4). At det er variasjoner mellom de nye gruppene må sees i sammenheng med de ulike regionene de opererer i, men en tydelig fellesnevner er deres tette bånd til narkotikatrafikk, illegal gruvedrift og andre kriminelle nettverk. De likner AUC i økonomiske motiver, men deres kontroll over regional og nasjonalpolitikk er mindre gjennomtrengende i tillegg til et minimalt motiv om å bekjempe geriljaen (International Crisis Group, 2007). Lokalbefolkningen i de områdene de nye gruppene opererer, kaller gruppene utelukkende paramilitære og ser ingen forskjeller i deres modus operandi fra AUCs paramilitære grupperinger (Nussio, 2012a:371). At myndighetene konsekvent bruker betegnelsen BACRIMs om grupperingene henger trolig deres erklærte syn på demobiliseringen av AUC som vellykket og derfor unngår å framheve koblinger mellom AUC og neo-paramilitære grupperinger.

Bruken av betegnelsen neo-paramilitære eller narko-paramilitære fremhever forbindelsen til det tidligere AUC. At gruppene opererer i områder som tidligere var dominert av AUC og at de også utøver sosial kontroll, i tillegg til utvinning av narkotikaindustrien er også en indikasjon på sammenhengen mellom de *gamle* og *nye* paramilitære (International Crisis Group, 2012). Begrepet BACRIM er i dag godt innarbeidet i dagligtalen, men ikke alle deler myndighetenes syn på gruppenes karakter.

BACRIM betyr kriminelle bander, altså slik generaliseres det, alle er kriminelle bander, Rastrojos er BACRIM, los Paisas er BACRIM, de fra Oficina de Envigado er BACRIM, kriminelle bander. Det vi si, det kan være nye folk som det kan være folk fra autodefensas som det kan være folk som har sittet i fengsel og kommet ut. De leter alltid etter folk som er kriminelle av noe slag.

Informant 3, mann 45 år og tidligere medlem av Bloque Norte del Atlántico

Sitatet understreker informantens meninger om at sammensetningen av disse gruppene gjør de vanskelige å klassifisere som utelukkende kriminelle eller paramilitære. Noen av gruppene ledes av paramilitære som aldri demobiliserte, andre av demobiliserte *mandos medios*, mellomledere, som gjenopptok væpnet aktivitet, mens andre er deler av narkotikatraffikkens nettverk som også eksisterte lenge før demobiliseringen av AUC (Human Rights Watch, 2010; International Crisis Group, 2007). Informant 4 understreker funn om at de nye gruppenes ideologiske plattform er svak og at deres drivkraft er narkotikaindustrien.

Disse BACRIMs.. BACRIMS nå er det bare en blanding av venstre og høyre.. Nå er det på grunn av narko. Først og fremst bevæpner disse gruppene seg og kriger om områder...territoriene til Autodefensas.

Informant 4, mann 40 år og tidligere medlem av Bloque Central Bolivar

Uavhengig av hvilken betegnelse gruppene faller inn under, er den colombianske staten ansvarlig for å beskytte sine borgere. Fordi myndighetene utelukkende anser gruppene for å være kriminelle har det nasjonale politiet hovedansvaret for å bekjempe gruppene og opprettholde orden og sikkerhet. I flere av områdene hvor de nye gruppene opererer er ikke politiet tilstede og hæren er heller ikke beordret for å begrense gruppenes innflytelse og overgrep (Human Rights Watch, 2010). Gruppene medfører betydelige utfordring for statens ivaretagelse av befolkningens sikkerhet og problematiserer de pågående peacebuildings-tiltak og spesielt reintegreringsprosessen av *excombatientes* og kan slik skape hindringer for bærekraftig fred (International Crisis Group, 2007). Comisión Nacional de Reparación y Reconciliación (CNRR), Den nasjonale kommisjonen for oppreisning og forsoning, skiller mellom de neo-paramilitære gruppene og deres kategorisering bidrar til å forstå den komplekse sammensetningen av aktører. *Disidentes* er paramilitære grupper som ikke deltok i forhandlingene eller som til slutt ikke demobiliserte eller utgjør deler av demobiliserte *bloques* som valgte å stå utenfor. *Rearmados* er personer og grupper av demobiliserte som har gjenopptatt sin deltakelse i organisert kriminalitet enten gjennom eksisterende grupper eller ved å opprette nye. *Emergentes* er væpnede grupper som eksisterte også i forkant av demobiliseringen av AUC, men som nå har blitt synligere. Disse gruppene har i stor grad også utnyttet områder og kriminelle strukturer fra AUC (CNRR, 2007:31). På bakgrunn av

CNRRs (2007) kategorisering av gruppene som *disidentes*, *rearmados* og *emergentes* og Soledad Granada, Jorge A. Restrepo, Alonso Tobón Garcías (Granada et al., 2009) utredning om de nye gruppenes opprinnelse, organisering, innflytelse og kontroll over sivilbefolkningen velger jeg å bruke betegnelsen neo-paramilitære grupper på grunn av deres likheter med AUC i både territoriell tilstedeværelse, innflytelse over narkotikatrafikken og overgrep mot sivilbefolkningen. Neo-paramilitære grupper utøver også sterkt press på demobiliserte medlemmer av AUC i form av trusler, overgrep og drap. De utgjør slik en betraktelig sikkerhetsutfordring for *el excombatiente*. De ulike gruppenes karakteristikk har slik betydning for diskusjonen om forbindelsene mellom AUC og følgene det får for Colombias statlige sikkerhet.

5.2.1 Fra Rastrojos til ERPAC

MAPP-OEA rapporterte tidlig om omgrupperinger av demobiliserte AUC medlemmer til kriminelle gjenger som utøvde kontroll over illegale økonomiske aktiviteter, paramilitære som ikke har demobilisert og som fortsatt er aktive og framveksten av nye væpnede aktører i tillegg til en forsterkning av gjenger som allerede var tilstede i tidligere AUC kontrollerte områder (MAPP-OEA, 2006, 16 februar:10). Flere av de ulike væpnede grupperingene har siden slått seg sammen og det er i dag hovedsakelig fire store grupper som utgjør de største neo-paramilitære gruppene: los Rastrojos, los Urabeños, los Paisas og Ejército Revolucionario Popular Anticomunista de Colombia (ERPAC) (International Crisis Group, 2012:2). I tillegg er Aguilas Negras en gruppering med stor medlemsmasse som har nærvær i flere av landets regioner (CNRR, 2007). Myndighetene anslår at rundt 3700 personer er med i de ulike illegale væpnede gruppene og los Urabeños og ERPAC har de siste to årene økt sin medlemsmasse betraktelig (El Tiempo, 2014, 24 januar).

Grupperingen Rastrojos var opprinnelig en kriminell bande som utgjorde en del av narkotikakartellet Norte del Valle. De knyttet senere bånd med de paramilitære for å utbedre egenrisiko knyttet til narkotikaproduksjon og eksport (Restrepo & Arias, 2010). Under fredsforhandlingene med AUC forsøkte de å delta i demobiliseringen ettersom avtalen inneholdt en rekke fordeler for de paramilitære, deriblant garantier mot utlevering til USA for straffeforfølgelse av narkotikakriminalitet. Myndighetene på sin side anså de som en ren kriminell bande uten paramilitær tilknytning som kun ønsket å dra fordel av slike goder, og de ble derfor ekskludert fra demobiliseringen (Human Rights Watch, 2010). Den kriminelle

narkobanden sikret seg da kontroll over narkotikatransport i flere regioner som følge av demobiliseringen av andre paramilitære enheter og det antas at Rastrojos opererer i rundt ti ulike fylker (Human Rights Watch, 2010). Forbindelsene gruppen Urabeños har med AUC er mer markerte enn hos Rastrojos da Urabeños ble til under demobiliseringen av AUC og ble ledet av den paramilitære lederen alias "Don Mario" fram til hans pågripelse i 2009. "Don Mario" var en tidligere paramilitær leder og hans bror var den paramilitære lederen "El Aleman" som styrte Bloque Elmer Cádenas, fram til gruppen tilsynelatende demobiliserte i 2006. Urabeños operasjoner strekker seg nå over store deler av Urabá og Anitoquíá og praktiserer sterk økonomisk innflytelse over palmeoljeplantasjer i områdene (Human Rights Watch, 2010). Opprettelsen av disse gruppene understreker at demobiliseringen av AUC ikke var fullstendig. På tross av at gruppene ikke utøver eksplisitt geriljabekjempelse, drives de av ulike motiver, operasjonsmetoder og organisatoriske strukturer som fremhever kompleksiteten i utfordringene for statlig sikkerhet (Granada et al., 2009).

Los Paisas dukket først opp som rurale militser etter en delvis demobilisering av AUC og ble senere en del av paramilitærlederen "Don Bernas" s grupperinger som en individuell narkotikatrafikkgruppe. Denne gruppen samsvarer med MAPP- OEAs (2007, 14 februar:11) observasjoner om paramilitære grupperinger som aldri demobiliserte i Medellín og som fortsatte sin kriminelle virksomhet. Flere av medlemmene i Los Paisas ble holdt tilbake fra demobilisering av "Don Berna" i tilfelle fredsprosessen ikke skulle gå i deres favør (Restrepo & Arias, 2010). Alliansene mellom de neo-paramilitære gruppene skifter stadig og flere slåss om tilgang til de samme områdene. Los Paisas kan knyttes til gruppen Oficina de Cobro de Envigado som har dominert Medellín's kriminelle nettverk og nedgangen i drap mellom 2002 og 2007 i Medellín kan i stor grad forklares med alias "Don Berna" s monopol over den kriminelle aktiviteten i byen (Human Rights Watch, 2010:52). Oficina de Cobro de Envigado fortsatte imidlertid med trusler, utpressing og drap på byens innbyggere og etter demobiliseringen av AUC ble "Don Berna" s monopol utfordret av andre neo-paramilitære grupper som førte til en ny voldsbølge i perioden mellom 2008 og 2010 (Human Rights Watch, 2010:8). Slik medfører den altomfattende kontrollen som neo-paramilitære grupper utøver over byer og nabolag til overgrep mot sivilbefolkningen og mange innbyggere anser derfor paramilitære eller personer knyttet til paramilitære som en reell trussel mot deres sikkerhet (Human Rights Watch, 2010:55). Etter at "Don Berna" ble utlevert til USA har nære samarbeidspartnere tatt over styringen av Oficina de Cobro de Envigado, men indre uenigheter har siden preget grupperingen. Områder i Valle de Cauca er nå preget av

konflikten mellom to fraksjoner av Rastrojos og Urabeños som ønsker å ta kontroll over de samme områdene. Samtidig har Urabeños lagt beslag på gruppen La Empresa i Buenaventura, som tidligere var i tjeneste for Rastrojos (Human Rights Watch, 2010).

Ejército Revolucionario Popular Anticomunista de Colombia (ERPAC) er en gruppe som også har forbindelser til demobiliseringen av AUC. Gruppen ble til i 2006 under ledelse av alias "Cuchillo" som var *mando medio*, mellomleder, i Bloque Centauros som forlot demobiliseringsprosessen for å opprette sin egen paramilitære front (Restrepo & Arias, 2010). Omtrent halvparten av medlemmene er enten paramilitære som aldri demobiliserte eller demobiliserte paramilitære som vendte tilbake til illegale aktiviteter. ERPAC var i konflikt med FARC over tilgang til områder knyttet til narkotikaeksporten samtidig som de hadde forbindelser med lokalpolitikere, politiet og hæren, dog i mindre utstrekning enn det Bloque Centauros hadde. Overgrep massakre og tvangsfordrivning mot sivilbefolkningen har vedvart. Grupperingen overga seg i 2011 til myndighetene og gjennomføringen av overgivelsen har fått kritikk for at kun en del av gruppen deltok og for at lederne slapp unna med korte fengselsstraffer. Samtidig har de underliggende kriminelle og korrupte strukturerende forblitt intakte (International Crisis Group, 2012). ERPAC hadde vokst til å bli en av de største gruppene og utgjorde en stor sikkerhetsutfordring. I likhet med demobiliseringen av AUC var det ingenting som tydet på at overgivelsen av ERPAC hadde medført noen forbedring for befolkningens sikkerhet. Volden har siden økt som følge av at Rastrojos og Urabeños rivaliserer over områder som tidligere var under ERPACs kontroll (Human Rights Watch, 2010; International Crisis Group, 2012). Overgivelsen av deler av ERPAC er likevel av betydning for Colombias statlige sikkerhet da det er første gang en neo-paramilitær gruppe har valgt å overgi seg. Årsakene til dette kan forklares med at gruppen var under sterkt press siden "Cuchillo" ble drept av politiet i desember 2011 (International Crisis Group, 2012:9). Alle de neo-paramilitære gruppene har en negativ effekt på den humanitære situasjonen i landet på grunn av deres alvorlige overgrep mot sivilbefolkningen med massakre, drap, voldtekt, trusler og utpressing. At gruppene også har angrepet menneskerettighetsforkjempere, fagforeningsledere og ofre av AUCs overgrep som søker rettfærd og oppreisning understreker alvorligheten i den manglende statlige sikkerheten landet står ovenfor (Human Rights Watch, 2010).

At antallet massakre økte med 42%²⁵ i 2007 og 2008 i tillegg til at omfanget tvangsfordrivning heller ikke gikk ned, som var forespeilet med demobiliseringen av AUC understreker at mangel på personlig sikkerhet er en vedvarende utfordring (Human Rights Watch, 2010). Store deler av sivilbefolkningen har derfor ikke opplevd noen forbedring i statlig nærvær etter demobiliseringen av AUC. På grunn av at gjennomføringen av demobilisering i midten av en uavsluttet konflikt medfører at krigsferdighetene til de demobiliserte fortsatt er ettertraktet av aktører som tjener på en videreføring av konflikten (Porch & Rasmussen, 2008:521).

Akkurat nå veit jeg ikke hvor han står.. Hvis tanken var å oppnå et mål der, men uyy..bror. Først var han i militæret, så dro´n til geriljaen. Og selv om han viste at folk ville slenge med leppa.. så bytta han ut geriljaen med de paramilitære. Vel for meg virker det.. absurd.. Informant 8, mann 32 år og tidligere medlem av Bloque Héroes de la Meta.

Informant 8, mann 32 år og tidligere medlem av Bloque los Héroes de Meta

Informant 8 uttrykker forvirring angående en bekjent som hadde deltatt i konflikten på begge sider. Informanten hadde vært fallskjermjeger i militæret og var derfor opptatt av AUCs bekjempelse av geriljaen. Hans egen overgang fra soldat til paramilitær anså han som legitim da han mente de stod på samme side i konflikten, men han har vanskeligere for å forstå valget om å gå fra geriljaen til paramilitære. Neo-paramilitære grupper konkurrerer også med geriljaen om produksjon og distribuering av kokain i tillegg utpressing av gruvedrift. Det er også inngått allianser mellom enkelte geriljagrupper, neo-paramilitære og narkotikabaroner om kontroll og transportruter for kokain (CNRR, 2007; Massé, 2011). Effekten disse resursene har på post-konflikten analyseres videre i neste kapittel om *spoils* og *spoilers* i post-konflikt Colombia.

5.3 Sikkerhet, neo-paramilitarisme og *el excombatiente*

De neo-paramilitære gruppenes sammensetning understreker at enkelte AUC fraksjoner aldri fullførte demobiliseringen, slik som Frente Cacique Pipina,²⁶ som fortsatte med paramilitær virksomhet (CNRR, 2007; MAPP-OEA, 2007, 14 februar). Carlos Castaño trakk seg fra fredsprosessen i 2006 etter kongressens endringer av lov 975, for å opprette en egen væpnet gruppe (International Crisis Group, 2007). Andre *bloques* rekrutterte unge menn kort tid før demobiliseringen for å demobilisere i stedet for de faktiske paramilitære og slik kunne grupperinger som Bloque Cacique Nutibara fortsette sin paramilitære virksomhet. Det viste

²⁵ Antallet massakre øke fra 26 massakre med 128 ofre til 37 massakre med 169 ofre i 2007 og 2008.

²⁶ Frente Cacique Pipina var en del av Bloque Bolívar

seg etter demobiliseringen at kun 30% av de 855 demobiliserte faktisk var paramilitære, da andre tilhørte gjenger som opererte i Medellín (Porch & Rasmussen, 2008:329). Informant 11 forklarer hvordan de fikk beskjed om hvorvidt de skulle melde seg til demobilisering eller ikke og hvordan mange i hans *bloque* unnlot å fullføre demobiliseringen.

Når folk ikke overga seg, det var mange som ikke overga seg, det var mange, men som ikke overga seg.. Fordi kanskje ville de få juridiske problemer, så de så på oss der og sa du kan melde deg, du kan ikke, vel hvis du vil i fengsel så.. Fordi vi var rundt 4000 y bare 1800 av oss overgav oss..

Informant 11, mann 49 år og tidligere medlem av Bloque las Centauros

I likhet med informant 11 opplevde informant 2, opplevde at hennes øverstkommanderende strategisk avventet med å demobilisere deler av styrkene sine og beskriver slik hvordan hun fikk ordre om å vente.

Jeg demobiliserte etter orden, siden sjefen hadde demobilisert i januar, så ble jeg sendt til det strøket fordi der ba de meg om å ikke demobilisere enda, jeg demobiliserte som en av de siste.

Informant 2, kvinne 40 år og tidligere medlem av Bloque Norte

De neo-paramilitære gruppene består derfor blant annet av *mandos medios* og fotsoldater som aldri demobiliserte, paramilitære som gikk tilbake til væpnet aktivitet etter demobilisering, i tillegg til nyrekruttede og kriminelle. På tross av myndighetenes innsats har områdene under tidligere AUCs kontroll vært preget av uroligheter og har derfor ikke opplevd en forbedring i statlig sikkerhetsmekanismer da statens tilstedeværelse fortsatt er svak. Tilgangen til gamle kriminelle nettverk er en medvirkende årsak til framveksten av flere illegale grupperinger (CNRR, 2007; MAPP-OEA, 2007, 14 februar). På bakgrunn av neo-paramilitære gruppers sterke bånd til AUC fortsetter *el excombatiente* å blir ansett som en sikkerhetstrussel for Colombias post-konflikt. Den manglende sikkerheten henger også sammen med hyppig rekruttering av nye medlemmer. Informant 3 påpeker at de rekrutterer hvem som helst til sine rekker, uavhengig om de er tidligere paramilitære eller ikke.

De prøver å rekruttere de som passer de best, om en er demobiliserte så bedre. Jeg kjenner miljøet og om en ikke er demobilisert så tar de´n med også. Akkurat nå i Barranquilla, der er Rastrojos, der er Paisas y de rekrutterer bare mindreårige.. fordi de er de fryktløse.. siden de er så unge gjør de hva som helst for penger.

Informant 3, mann 45 år og tidligere medlem av Bloque Norte del Atlántico

Flere av de tidligere paramilitære medlemmene jeg snakket med har mottatt tilbud om å bli med i organiserte kriminelle grupperinger etter deres demobilisering. Informant 2 hadde ved flere anledninger blitt kontaktet for å slutte seg til deres gruppe. Informanten hadde vært aktiv i konflikten fra hun var rundt 14 år gammel og hadde blitt med i geriljabevegelsen El

Ejército Popular de Liberación (EPL). Etter at hun demobiliserte i ble hun kontaktet av AUC og tjente mange år under ledelsen til Salvatore Mancuso. Etter hennes andre demobilisering, denne gangen fra AUC, ble hun på nytt kontaktet for å bli med i en væpnet gruppe, men denne gangen var svaret nei.

Og det var mange.. de fleste av kommandantene var geriljafolk, de tilhørte den første gruppa(EPL) og siden en kjente til området, befolkningen, folket.. de var ikke etter noe.. de visste hvem som var gerilja og hvem som ikke var det. Nå går de fritt.. tenk deg at etter at jeg demobiliserte tilba de meg en million månedlig for å bli med..
Informant 2, kvinne 40 år og tidligere medlem av Bloque Norte

El excombatiente er ikke nødvendigvis en trussel mot post-konflikt sikkerhet. Alex Castro, lederen for ACRs avdeling for sikkerhet og strategi, mener at *el excombatiente* heller ikke er mer utsatt for å gå tilbake til kriminell aktivitet, men at konteksten de reintegreres i har stor innflytelse på deres veivalg etter demobilisering. Manglende statlig tilstedeværelse i form av politi eller andre representanter fra myndighetene i tillegg til høy arbeidsledighet og tilstedeværelsen av kriminelle grupper kan i stor grad forklare hvorfor *el excombatiente* kan trekkes inn i et liv knyttet til kriminalitet.²⁷ Castro påpeker her flere av de kontekstuelle faktorene Enzo Nussio (2009) også legger til grunn for videre undersøkelser om hvorfor *el excombatiente* går tilbake til væpnet virksomhet eller ikke. Få av informantene ville gi noen forklaring på hvorfor de trodde demobiliserte AUC medlemmer valgte å gå tilbake til livet som paramilitære og avfeide spørsmålet med å presisere at de aldri ville valgt å gjøre det samme. Informant 13 understreker hvorfor han nå foretrekker et liv som sivil.

Aldri, aldri, aldri. Å være fri, å våkne og ha kona di ved siden av deg, og spise en god frokost og vite at en skal jobbe og ta med.. å sørge for maten på bordet og sånn. Det er aldri, aldri det samme. I motsetning til å være der, det er.. det å måtte løpe og slippe alt, vel at ingen veit, en kan når som helst miste livet.. hmm.. en veldig stor forskjell.

Informant 13, mann 25 år og tidligere medlem av Bloque Elmer Cárdenas

Hovedårsaken til at *el excombatiente* blir ansett som en potensiell trussel mot sikkerheten etter endt konflikt er frykten for at de skal gå tilbake til væpnet aktivitet eller slutte seg til neo-paramilitære grupper. På tross av at *excombatientes* innehar viktige posisjoner innen de nye gruppene, anslår det nasjonale politiet at kun 12% av medlemmene av BACRIMs er demobiliserte *excombatientes* og utgjør derfor ikke den største sikkerhetsutfordringen da flesteparten av demobiliserte *excombatientes* ikke har gått tilbake til illegal væpnet

---

²⁷ Samtale med Alex Castro 04.06.2013

virksomhet (Nussio, 2009:228, 2012a:371). 80% av den demobiliserte befolkningen holder seg innenfor loven og i motsetning til allmenn oppfatning er ikke *excombatientes* en homogen gruppe, og mange er motvillige til å risikere alt på nytt for å gå tilbake til livet som paramilitær (ACR, 2012, 13. november).

6 *Spoils, spoilers* og post-konflikt sikkerhet i Colombia

Fordi mens noen kjemper, er det andre som tjener på det
Informant 7, mann 31 år og tidligere medlem av Bloque las Centauros

Analysen har hittil undersøkt hvordan myndighetenes manglende kontroll over mange regioner og det maktvakumet som oppstod etter demobiliseringen av AUC har påvirket den vedvarende veksten av neo-paramilitære grupper som truer sivilbefolkningens sikkerhet i store deler av Colombia. Forskningsspørsmålene gjennom analysens tre deler belyser sentrale deler av oppgavens overordnede problemstilling om hvordan *el excombatiente* påvirker sikkerheten i Colombia etter demobiliseringen av Autodefensas Unidas de Colombia og hvordan *el excombatiente* opplever sin egen sikkerhet. Senere i oppgaven vil *el excombatientes* manglende personlig sikkerhet etter demobiliseringen analyseres i lys av vedvarende voldelige strukturer i den colombianske post-konflikten. Denne delen av oppgaven vurderer hvordan manglende sikkerhet kan forklares ut i fra *spoils* og *spoilers* og bidrar til en fullstendig forståelse for kompleksiteten i den colombianske post-konflikten. Sentrale komponenter i dette kapittelet er derfor *spoils*, økonomiske aspekter ved konflikten som kontroll over kokainproduksjon og illegal gruvedrift og funksjonen *mandos medios*, mellomledere, har som *spoilers* for post-konflikten.

Fordi den colombianske post-konflikten er preget av en uavsluttet konflikt og manglende statlig sikkerhet i deler av landet er Colombia fortsatt påvirket av utbredt illegal økonomisk berikelse og organisert kriminalitet. Opprøreres tilgang til naturressurser har vist seg å ha en sterk innvirkning på konflikter da de skaper motivasjon og midler for opprør og sannsynligheten for at opprørere lykkes avhenger igjen av statens evne til å beskytte sine interesser og borgere. I tilfeller der naturressursenes geografiske beliggenhet sammenfaller med konfliktsoner vil konfliktene ofte vare lengre enn konflikter med mindre nærvær av naturressurser (Lujala, 2010). Naturressurser har også en uheldig virkning på post-konflikter ved at tilgang på resurser utgjør en lukrativ årsak til å fortsette konflikten (Rustad & Binningsbø, 2012). Dette ser man tydelige eksempler på i Colombia, der de mest kritiske konfliktområdene samsvarer med tilstedeværelsen av neo-paramilitære grupper. Forekomsten

av illegale økonomier som gruvedrift og narkotikaproduksjon er derfor påfallende og Nariño, Antioquía, Córdoba, Cesar og Guajira er fylkene som er under sterkest påvirkning av konflikten (ACR, 2012, 13. november:14). Organisert kriminalitet og neo-paramilitære grupper utgjør derfor den største trusselen mot reintegreringsprosessen (ACR, 2012, 13. november:14). Med dette som utgangspunkt er det nødvendig å undersøke hvordan *spoils* og *spoilers* påvirker sikkerheten i post-konflikt Colombia.

6.1 Hva er *spoils* i Colombia?

Der noen konflikter har sitt opphav i fordeling av naturresurser, finansieres andre konflikter gjennom disse. På grunn av resursenes betydningsfulle økonomiske verdier er det vanskelig å skulle gi slipp på denne inntekten og konflikter finansiert av naturresurser har derfor større sjanse for å gjenopptas. Alle typer naturresurser fra vann og jordbruksprodukter til olje, diamanter og narkotika kan bidra til å finansiere en vedvarende konflikt (Rustad & Binningsbø, 2012). *Spoils* kan slik være naturressursen som enten finansierer eller er årsaken til konflikt. Ved at infrastruktur og kriminelle nettverk holdes intakte for utvinning og utbytte av resurser vil det alltid være fare for at konflikten gjenopptas (Rustad & Binningsbø, 2012). Denne bruken av resurser har enkelte likhetstrekk med den aktuelle situasjonen i Colombia. Slik de neo-paramilitære gruppenes tilstedeværelse framstår er de i hovedsak rettet mot områder sentrale for narkotikatrafikken og andre illegale økonomiske kilder. I tillegg medfører deres kontroll over resurser og strategiske territorier en sikkerhetsrisiko for sivilbefolkningen i disse regionene (CNRR, 2007). Selv om colombianske myndigheter presiserer at de nye kriminelle gruppene ikke utgjør en part i konflikten og holdes separat fra AUC, utgjør de en betydelig trussel mot sikkerheten. At neo-paramilitære grupper så enkelt kunne overta tidligere AUC dominerte områder henger sammen med at nettverkene og logistikken til AUCs illegale økonomiske aktiviteter ikke ble oppløst under demobiliseringen. Samtidig viser det et tydelig behov for å inkorporere økonomiske faktorer for å bedre håndtere og oppløse illegale strukturer og nettverk som bidrar til fortsettelsen av konflikt (Spear, 2006).

Ettersom hovedfokuset i en post-konflikt er å opprettholde fysisk sikkerhet og derfor også demobilisering av *excombatientes*, blir ikke den økonomiske dimensjonen ved konflikten adressert umiddelbart. Dermed kan andre aktører overta eksisterende illegale aktiviteter, som har vært tilfellet med narkotikatrafikken i Colombia. Fordi krigsøkonomien vanskelig lar seg

forandre er det nødvendig å få slutt på korruperte styringsmekanismer, få handelen under lovlig kontroll og separere den fra organisert kriminalitet. I tillegg er det nødvendig å inkludere økonomiske faktorer i reintegreringen av *excombatientes* for å minske incentivene til å gjenoppta voldelig illegal aktivitet (Spear, 2006). Bekjempelse av illegal berikelse av naturressurser henger slik sammen med et maksimalistisk fredssyn der strukturelle forandringer er nødvendig for å unngå ny konflikt (Colletta & Muggah, 2009). Ettersom drivkraften til de neo-paramilitære gruppene hovedsakelig er knyttet til økonomisk berikelse og territoriell kontroll er det nødvendig å skape muligheter for sivilbefolkningen og *excombatientes* i områder preget av illegal økonomi, både for å begrense *reincidencia* av demobiliserte AUC medlemmer, men også for å legge et grunnlag for utvikling som bidrar til bærekraftig fred. Den økonomiske drivkraften har vært sterk blant tidligere AUC medlemmer og informant 3 beskriver hvordan man gradvis kommer mer og mer inn i systemet, helt til det ikke lenger finnes noen vei ut.

På grunn av arbeidsledighet, fordi byen er liten, fordi folk liker det, kulturen til de rike, det å aldri måtte tenke på framtiden, alle lever sånn fra dag til dag og det man tjener bruker kan samme dag, folk tenker ikke hva om 10 år.. folk er ikke vant til å se en million, to millioner pesos i en bunt, så folk blir trukket mot det, fristelsen av pengene, så blir de med da, og de sier du må gjøre dette og dette, og så er du plutselig inni helt andre greier, det er som en snøball som begynner å rulle. Tan..tan. tan, og så tilhører du der, sånn går folk med på den feilen..
Informant 3, mann 40 år og tidligere medlem av Bloque Norte del Atlántico,

Rollen naturressurser har spilt under konflikten forsvinner ikke selv om konflikten avsluttes og påvirker derfor risikoen for at *excombatientes* eller andre grupper overta den illegale aktiviteten (Rustad & Binningsbø, 2012). Spoils for den colombianske konflikten er kokain og utpressing av gullgruve -og palmeoljedriften.

6.1.1 Kokain som pådriver for konflikten

De paramilitæres involvering i narkotikatrafikken under AUC startet allerede under samarbeidet med Pablo Escobar og narkotikakartellet i Medellín og utviklet seg til et omfattende nettverk av narkoparamilitære under AUCs totale kontroll fram til demobiliseringen. Etter at flesteparten av de paramilitære sjefene ble utlevert til USA, deriblant ”Don Berna” som ble dømt til 31 år i fengsel, har neo-paramilitære grupper overtatt kontrollen over kokainproduksjonen og eksporten (Adams, 2011). Inntekter fra narkotikatrafikken som hovedsakelig finansierte AUC og som nå er en sterk pådriver for grupper som Rastrojos og Urabeños i tillegg til FARC, kan sies å være den resursen med

størst innvirkning på den colombianske konflikten. Hele prosessen knyttet til narkotikatrafikken fra kokabusens dyrking, kokainens prosessering i "laboratorier" til transport og eksport påvirker i stor grad voldsnivået i områdene aktivitetene finner sted. Det er imidlertid ikke bare illegale resurser som kokain som har påvirket konflikten. I likhet med kokainindustrien medfører dominans og splid om kontroll over resurser som gullgruver og utvinning av palmeolje overgrep og drap på sivilbefolkningen. Forekomst og kontrollen av ressursene er regionalt betinget og utpressing av eiere og driftere av legale resurser er en sentral inntektskilde for neo-paramilitære grupper. Deres tilstedeværelse og kontroll sammenfaller slik med driften av utvinning av naturressurser (Leiteritz, Nasi, & Rettberg, 2009).

Forbindelsene mellom resurser og territorier til konflikten kan imidlertid ikke begrenses til væpnede gruppers splid om kontroll over resurser for å finansiere konflikten, selv om den økonomiske gevinsten fra narkotikatrafikken utvilsomt har utviklet seg til et sentralt aspekt ved konflikten er det også variasjoner mellom de neo-paramilitære gruppene. Konflikten er framfor alt styrt av ønsket om monopol på makt og innflytelse og kan slik ses som en fortsettelse på jordspørsmålet som historisk ligger til grunn for konflikten i landet (Vásquez, 2011). Slik forsterkes behovet for å adressere konfliktens bakenforliggende årsaker i stedet for å ensidig angripe konfliktens aktører (Leiteritz et al., 2009).

6.1.2 Utpressing av gruve- og palmeoljedrift.

Myndighetenes innsats i bekjempelse av narkotikatrafikken medførte at illegale nettverk endret bruken av resurser som inntektskilde med utnyttelse av eksisterende drift av naturressurser innenfor blant annet palmeolje og gullgruver (El Tiempo, 2012, ; Vásquez, 2011). I løpet av de siste ti årene har palmeoljedriften dominert økonomien i produksjonsområdene (Leiteritz et al., 2009). Neo-paramilitære grupper i spesielt Anitoquía og Chocó står bak overgrep mot sivilbefolkningen for å skaffe seg tilgang til strategiske ruter for narkotika transport og dyrkbar jord (Human Rights Watch, 2010). I samarbeid med eller på bestilling fra storbønder og jordeiere har paramilitære gjennomført omfattende og brutal tvangsfordrivning av sivilbefolkningen gjennom overgrep, drap og massakre som har skapt frykt og flykt. Flere områder som nå brukes til dyrking av palmer var blant annet kollektive områder til urbefolkning og afrocolombianere. Palmeoljeindustrien som er en legal resurs, forbindes slik direkte til jordfordelingsproblemene i Colombia som de neo-

paramilitære tjener penger på (Leiteritz et al., 2009). Neo-paramilitære og kriminelle nettverk er ikke utelukkede knyttet til den indirekte kontrollen over produksjon av resurser, men utøver også omfattende utpressing og skaper frykt blant arbeidere og befolkning. Slik har den direkte kontrollen over gullgruver i blant annet Antioquía medført stor usikkerhet og utpressing og krav om *pagar vacuna* er utbredt og manglende evne til betaling har blitt straffet med drap og massakre. I likhet med andre resurser og forbindelse med konflikten er også gruvedriften regionalt betinget, og i 2011 meldte det nasjonale politiet om at illegale gruver og væpnede grupper var tilstede i 25 av landets 32 fylker (Semana, 2013, 29. mars). Likeledes varierer gruppene ut i fra den regionale konteksten mellom å direkte kontrollere maskinene og selge mineralet eller å kontrollere gruvedriverne. I Segovia kreves det mellom 5 og 20% av verdien på gullet de utvinner og gruvene fungerer også en kilde for å hvitvaske penger fra narkotikatrafikken (Centro Nacional de Memoria Histórica, 2013; Semana, 2013, 29. mars). Andre former for økonomisk utvinning av resurser er Águilas Negras kontroll over bensinsmuglingen fra Venezuela til Colombia i Norte de Santander (International Crisis Group, 2007). At neo-paramilitære grupper har kunnet overta og skape veletablerte strukturer for utvinning og utpressing av naturressurser, enten om det er kokain eller bensinsmugling, henger sammen med at demobiliseringen av AUC kun medførte en avmilitarisering, mens de økonomiske strukturene forble intakte. Det regionale aspektet ved post-konflikten er også av betydning da AUCs omfattende innflytelse over mafialignende strukturer knyttet til illegal virksomhet og deres kontroll over sivilbefolkningen ble ikke nødvendigvis oppløst som følge av demobiliseringen av de militære strukturene av AUC (International Crisis Group, 2007:9).

Konflikter finansiert gjennom naturressurser varer ofte lengre og har lettere for å gjenoppstå på grunn av den attraktive økonomiske berikelsen de medfører i krigstid. Slik utgjør de et incentiv for aktører å fortsette konflikten, men den territorielle eksplantasjonen og kontroll og vold i ulike områder er ikke nødvendigvis forbundet med kontroll over naturressursene. På grunn av omfattende kriminelle nettverk kan det være vanskelig å skille illegale økonomier fra legale da tilgang og kontroll over legale resurser brukes for å hvitvaske illegale inntekter (Leiteritz et al., 2009).

6.2 Hvem er *spoilers* i Colombia?

En årsak til at *el excombatiente* anses som en trussel mot statlig sikkerhet og for post-konflikten er at medlemmer av illegale væpnede grupper gjenopptar, eller aldri avslutter

voldelig og kriminell aktivitet (Themnér, 2013). Peacebuilding-tiltak er derfor rettet mot å hindre at demobiliserte gjenopptar væpnet aktivitet og samtidig opprettholder statlig sikkerhet. I Colombia, der staten ikke har vært i stand til å utøve statlig sikkerhet over kritiske områder, og manglende demobilisering av AUC og utvidelser av neo-paramilitære grupper har opprettholdt en usikker tilværelse for sivilbefolkningen grunnet gruppenes tilgang til og kontroll over naturressurser og kokain, blir altså *el excombatiente* anset å være den største faren for at vold og konflikt fortsetter. Denne forutsetningen medfører ikke bare sosial eksklusjon og diskriminering av demobiliserte AUC medlemmer, men setter de også i reell livsfare når bakmenn og nye grupper angriper og dreper demobiliserte for å enten rekruttering eller å true de til å holde tilbake informasjon om deres handlinger.

Spoilers er aktører som anser en avslutning på konflikt som en trussel mot deres makt og interesser. *Spoilers* utgjør slik en risiko for *peacebuilding* (Stedman, 1997). I forbindelse med *spoils* og naturressurser kan blant annet narkotikatrafikken skape incentiver for paramilitære for å opprettholde kontroll over kriminelle økonomiske kriminelle nettverk gjennom å holde konflikten gående. I så tilfelle er det ikke den individuelle *excombatiente* som har mest å tjene verken på narkotikaomsetningen eller på en videreføring av voldelig konflikt. *Spoilers* forbindes hovedsakelig med aktører som har tilknytning til militært eller politisk lederskap og som har resurser til å drive konflikten videre (Stedman, 1997). Skillet mellom interne *spoilers* og eksterne *spoilers* er konstruktive kategorier for å forstå aktører i Colombia som har interesse for fortsettelsen av konflikt på tross av fredsavtalen mellom AUC og myndighetene (Stedman, 1997). De mest sentrale aktørene er derfor *mandos medios*, mellomledere i AUC som enten aldri demobiliserte eller som demobiliserte og gikk tilbake til væpnede grupper, og narkotikabaroner som ble stående utenfor fredsprosessen, men som vil opprettholde økonomiske nettverk og bruk av paramilitære styrker for selvberikelse.

6.2.1 *Mandos medios*

Lederskap er de som tjener mest på en videreføring av økonomisk utvinning (Spear, 2006). I Colombia har deler av det politiske lederskapet involvert i konflikten på de paramilitæres side blitt avslørt gjennom *parapolitica* skandalen. Lederskapet i AUC i form av de øverste sjefene tok del i fredsavtalen Santa Fe de Ralito og kan slik ikke direkte regnes som eksterne *spoilers*, men ikke alle av lederskapet i de omfattende narkotikaimperiene deltok i

fredsavtalen, deriblant Carlos Castaño som trakk seg fra fredsavtalen. Lederskapet i neo-paramilitære grupper er imidlertid ikke like synlig som toppsjefene i AUC, som nevnte Carlos Castaño og Salvatore Mancuso var, noe som forklares med at strukturen i neo-paramilitære grupper ikke er like hierarkisk som den var i AUC (Granada et al., 2009). På tross av flere pågripelser, fortsetter gruppens operasjoner som før og informant 10 beskriver hvordan lederskapet hele tiden fornyer seg og tilpasser seg politiets forsøk på å oppløse gruppene.

Den samme staten, loven, snakker om grupper som Rastrojos og da.. disse er store grupper og når de (politiet) tar de store sjefene så fortsetter jo alt som før. Hadde de vært små grupper og de hadde tatt en av sjefene hadde de ikke kommet lengre, sant.. Men her fortsetter det, og 15 dag etter tar de annen sjef og etter 20 dager er det annen og det er noe som bare vokser. .hver gang de tar en, blir de flere. det er unektelig, det er som å prøve å dekke over sola med en finger.

Informant 10, mann 65 år og tidligere medlem av Bloque Central de las Autodefensas del Magdalena Medio.

Eksterne spoilers tar ikke del i fredsavtalen og bruker vold for å angripe og ødelegge for fredsprosessen (Stedman, 1997). Bakmenn og høytstående ledere vil imidlertid unngå å utsette seg for unødig risiko og bruker derfor mellommenn for å rekruttere menige *excombatiente*. De er slik avhengige av mellommenn som innehar en posisjon som tillater de å ta direkte kontakt med både lederne og som har troverdighet blant de demobiliserte. *Mandos medios*, mellomledere, kan slik virke effektive for rekruttering (Themnér, 2013:310).

På grunn av *mandos medios* sentrale posisjon i AUC med deres status og innflytelse i tillegg til den sentrale posisjon i opprettelsen de har hatt av flere neo-paramilitære grupper er de en tydelig *spoiler* for den colombianske post-konflikten.

Vel.. jeg tror de liker det de ser, de vil fortsette å være superhelter, fordi jeg kjente mange, det vi si ..folk som var med meg da de var i Córdoba og jobbet. Jeg kjenner også mange som har blitt drept. Det er en liten by med en krig der de dreper hverandre. Det vi si mot los Paisas, også vil de ta over byen.. territoriet, og ingen av de to vil gi slipp, så da lever de av utpressing, å krever inn *vacuna* daglig, og sånn fortsetter de å krige om territoriet.

Informant 2, kvinne 40 år og tidligere medlem av Bloque Norte.

Informanten understreker at mange fortsetter å leve som før, på tross av muligheten for demobilisering og et liv som sivil, på grunn av innflytelsen de har og den status det gir i de områdene de er aktive. I tillegg har deres posisjon vist seg strategisk for rekruttering av demobiliserte. En rekke *mandos medios* avstod fra demobilisering og skapte egne

grupperinger av en mindre gruppe med underordnede. I la Guajira var grupperingene i utgangspunktet små, men det ble drevet en ekstensiv rekrutering av demobiliserte *excombatientes* (International Crisis Group, 2007). Slik utgjør de interne spoilers da de har vært forpliktet til fredsavtalen, men unnlot å oppfylle avtalens forutsetninger ved å ikke demobilisere (Stedman, 1997). Lojaliteten til *mandos medios* fortsetter å være hos deres offiserer og de vil i stor grad følge sine overordnede i å utvinne økonomiske fordeler også etter endt konflikt (Spear, 2006). Sammenhengen mellom AUC og neo-paramilitære grupper er tydelig gjennom rollen *mandos medios* har i de nye gruppene, i tillegg til like operasjonsmåter og tilknytningen til narkotikatransporten. Diskursen om å bekjempe geriljaen er imidlertid mindre tydelig enn hos AUC (CNRR, 2007). Det argumenteres derfor at demobiliseringsprogrammer ikke er godt nok rettet mot *mandos medios* som på grunn av deres høyere status og bedre inntekt enn el *combatiente raso* under konflikten vil ha andre behov i reintegreringsfasen knyttet til nettopp status, kontroll og inntektsnivå (Spear, 2006). *Mandos medios* hadde ansvar for en mindre gruppe *combatientes rasos* og ble betraktet som ledere som gav en opplevelse av innflytelse og makt. Ingen av informantene jeg snakket med hadde vært *mandos medios*, men flere mente at *excombatientes mandos medios* hadde flere grunner til å fortsette som paramilitære. Informant 13 mener mange kan ha problemer med å tilpasse seg det sivile liv.

Vel.. ja det kan være sant fordi noen ganger når man kommer ut å.. å tilpasse seg det sivile liv er ..vel.. det er folk der ute, vel jeg tror ikke de blir der så lenge, men det er folk som kommer ut, som ikke har det noe særlig, de står opp hver dag med en følelse inni seg.. Og de ønsker.. nei, livet som sivil funker ikke for de og de drar på nytt.. Det er mange som har dratt på nytt, og de har også tatt med seg folk.

Informant 13, mann 25 og tidligere medlem av Bloque Elmer Cárdenas.

En forutsetning for at lederskapet og *mandos medios* kan gjenoppta konflikten er at individuelle personer aktivt velger å delta i krig på nytt (Walter, 2004). Slik avhenger fortsettelsen av konflikten også av individuelle personers ønske og incentiver for å gå tilbake til konflikt. Informant 13 opplevde kort tid etter demobilisering i Urabá at de ikke nødvendigvis rekrutterte demobiliserte til å delta i deres grupperinger. Hans erfaringer om rekrutering skiller seg imidlertid fra informantenes opplevelser som behandles i analysens siste del.

Da jeg var i byen, ikke i Bogotá, da jeg nettopp hadde kommet ut fra Autodefensas, kom det noen grupper å rekrutterte. Men de rekrutterte ikke demobiliserte, de rekrutterte de som aldri hadde vært noe sånn. Men hva de gjør nå, hvis de fortsetter med det.. for noen kommer når man var i byen kom de og sa sånn, folk man hadde vært med der borte, ”kom, vi stikker til der borte, og du, har du overlevd deg?” Og

da jeg sa at jeg hadde overlevert meg, ah.. Da var det greit. Så prøvde de å finne noen andre som ikke hadde overlevert seg. Vel, sånn opererte de i byen, men jeg veit ikke hvordan det er nå, det er to år siden jeg har vært der.

Informant 13, mann 25 år og tidligere medlem av Bloque Elmer Cárdenas.

Kokaineksport og utpressing av gruve- og palmeojledrift er sentrale *spoils* for den colombianske post-konflikten da de økonomiske gevinstene er sterke incentiver for å fortsette illegal væpnet virksomhet. *Mandos medios* fra AUC er sentrale aktører i etableringen av nye illegale væpnede grupper og ser slik de mest sentrale *spoils* for statlig sikkerhet ved at det er kontinuerlig omfattende overgrep mot sivilbefolkningen. Det kan slik argumenteres for at det er en større risiko for at *mandos medios* vil gå tilbake til illegal væpnet aktivitet på grunn av at de ikke oppnår samme selvfølelse og status som sivil. I tillegg er *mandos medios* sentrale i gjennomføringen av trusler og overgrep mot *el excombatiente* som vil behandles i analysens siste kapittel om *el excombatientes* personlige sikkerhet.

7 *El excombatiente* og personlig sikkerhet

Noen ganger ja, fordi mange har blitt drept, det er mange, mange demobiliserte som er drept. Av og til er det for denne konflikten at de ikke vil dra, så de tvinges fordi kanskje de ser at du er bevæpnet og jeg veit at du var med meg og tror du skal stikke å sladre til politiet eller noe.

Informant 2, kvinne 40 år og tidligere medlem av Bloque Norte

Hovedmålene med avvæpning, demobilisering og reintegrering av tidligere stridende parter i konflikten er å etablere og bevare sikkerheten. I hovedsak fokuseres det på sikkerhet for sivilbefolkningen fra trusselen om at *el excombatiente* vil gjenoppta voldelig handlinger og dermed en fortsettelse av konflikten (Nussio, 2012b). I analysens første to deler har årsakene til hvorfor *el excombatiente* anses som en sikkerhetstrussel blitt drøftet i lys av statens manglende tilstedeværelse og beskyttelse i store deler av Colombia. Områder preget av illegal aktivitet gjennom kokaintrafikk og utpressing av gullgruver og palmeplantasjer, og neo-paramilitære grupper, ledet av tidligere *mandos medios* fra AUC er sentrale årsaksforklaringer som har blitt drøftet. Det er tydelig at opprettelsen av neo-paramilitære grupper som forsetter med voldelige overgrep mot sivilbefolkningen kobles til den individuelle *excombatiente*.

Utviklingen av konfliktens dynamikk og demobilisering har ført til endringer i personlig sikkerhet til *el excombatiente*. Analysens siste del vil behandle forskningsspørsmålet om hvordan *el excombatiente* opplever egen sikkerhet etter demobiliseringen fra AUC. I utgangspunktet var ikke *el excombatientes* personlige sikkerhet noen betydelig del av oppgaven, men allerede tidlig i feltarbeidet forstod jeg at dette var et viktig element for å forstå sikkerhetssituasjonen i Colombia. Når man også vet at det er et aspekt ved peacebuilding som har vært lite utforsket, mener jeg det er viktig å sette fokus på denne tematikken da den helt tydelig har en klar sammenheng med utviklingen av statlig sikkerhet etter endt konflikt. Begrepet personlig sikkerhet drøftes og brukes som ramme for å analysere hvordan *el excombatiente* opplever egen sikkerhet etter demobilisering.

7.1 Frykt og manglende personlig sikkerhet

Excombatientes i reintegreringsprosessen møter en sammensatt sikkerhetssituasjon på veien mot det sivile liv. De utsettes for trusler fra gamle fiender, samtidig som de er ettertraktede av *mandos medios* som lokker og truer de tilbake til kriminell virksomhet og neo-paramilitære grupper (Nussio, 2012b). Dette komplekse bildet påvirker både den statlige sikkerheten i post-konflikts Colombia, i tillegg til å skape nye utfordringer for *el excombatientes* personlige sikkerhet i reintegreringsprosessen (Observatorio de procesos de Desarme, Desmovilización y Reintegración [ODDR], 2010). Det er en konstant utfordring å sørge for beskyttelse av liv, sikkerhet og integritet for personer som har besluttet å legge ned våpnene. *El excombatiente* og deres familie er stadig utsatt for diskriminering, trusler, tvangsfordrivning fra deres hjemsteder, tvangsrekruttering, kidnapping og drap (ODDR, 2010).

Betydningen av personlig sikkerhet innebærer fravær av frykt og beskyttelse av individer mot krig eller andre former for vold (IDDRS, 2006). Personlig sikkerhet for demobiliserte synliggjør spenningen mellom statlige beskyttelsesmekanismer som bør implementeres og individets eget ansvar til å sørge for grunnleggende beskyttelse. *El excombatientes* ekstraordinære behov for beskyttelse blir adressert i lov 782 av 2002 som garanterer sikkerheten og integriteten til alle som deltar i fredsprosesser, forhandlinger og avtaler, og senere gjennom dekret 128 av 2003 (ODDR, 2010). I sistnevnte garanteres sikkerhets- og beskyttelsesordninger enten gjennom Forsvarsdepartementet eller hos Innenriksdepartementet i samarbeid med det nasjonale politiet for å sørge for sikkerheten til *excombatientes* og deres familie. Erklæringen om beskyttelse av de demobilisertes integritet fastslår behovet for en bred definisjon av personlig sikkerhet som innebærer frihet fra trakassering og fiendtlighet av individets verdighet (ODDR, 2010). Dette henger sammen med analysens første del der fravær av statlig beskyttelse av sivilbefolkningen og *excombatientes* har medført en vedvarende urolig og voldelig situasjon i deler av landet. Slik påvirkes *el excombatientes* personlige sikkerhet direkte av utbredelsen av neo-paramilitære grupper.

Det sosiale aspektet av reintegreringen er en viktig del av de demobilisertes trygghet, samtidig kan økonomiske ytelser som de mottar gjennom ACR skape bitterhet og sinne hos

sivilbefolkningen da ikke alle mener at demobiliserte fortjener denne hjelpen. Dette kan bidra til å øke avstanden mellom sivile og *excombatientes* i samfunnet (Nussio, 2012b). I møte med tidligere medlemmer av AUC hadde samtlige informanter enten opplevd at deres personlige sikkerhet var i fare, i form av frykt for fysiske overgrep eller at deres integritet ble satt i tvil. De opplevde diskriminering i form av utestenging fra utdanningsprogram, arbeidsmuligheter og erfarte at de ble holdt på avstand.

Etter at de på kurset fant ut at jeg var demobilisert, så de på meg som...om jeg ikke skulle legge merke til det, fordi de var anstendige folk og alt, men de snudde ryggen til meg og kom med åpenlyse kommentarer. Uansett så er dette en land som har vært så mange år i krig.. og de som ikke demobiliserte, det er alltid noe.
Informant 3, mann 45 år og tidligere medlem av Bloque Norte de Atlántico.

Informant 3 uttrykker frustrasjon over hvordan han har blitt behandlet av klassekamerater etter de oppdaget han var demobilisert. Samtidig som han er fortvilet over situasjonen viser han også en form for forståelse på grunn av landets langvarige voldelige konflikt. De fleste informantene valgte å holde en lav profil der de unnløt å fortelle, eller vise at de var demobiliserte AUC medlemmer som en form for selvbeskyttelsesmekanisme. Disse funnene er i samsvar med undersøkelser gjennomført av Enzo Nussio. Analysen bygger på empiri fra intervjuer med *excombatientes* i Colombia og støtter seg på Nussios arbeid (Nussio, 2009, 2011, 2012a, 2012b, 2013; Nussio & Howe, 2013; Nussio & Oppenheim, 2013) om demobiliserte paramilitære og deres reintegreringsprosess.

7.1.1 Drap og trusler

Sikkerhetssituasjonen i Colombia gjennomgikk en forandring etter demobiliseringen av AUC, men som presisert i analysens første de var forbedringene regionalt betinget av tilstedeværelsen til neo-paramilitære grupper. For *el excombatiente* har demobiliseringen gjort de sårbare for trusler fra gamle fiender som FARC og ELN. De utsettes for press om rekruttering til neo-paramilitære grupper som Rastrojos og Urabeños og er i tillegg utsatt for trusler om å ikke avsløre gamle sjefer og våpenbrødre under *versiones libres*. I tillegg øker sårbarheten når gamle beskyttelsesmekanismer som våpen, uniformer og kampfeller forsvinner. Dette viser at livet som sivil oppleves som utrygt for mange *excombatientes* (Nussio, 2012b).

Antall drepte *excombatientes* de siste årene og omfanget av trusler er i stor grad med på å øke frykten blant de demobiliserte. Allerede et år etter at den siste *bloque* fra AUC

demobiliserte hadde antallet drepte demobiliserte nådd rundt 700, og situasjonen har kun forverret seg siden 2007 (CNRR, 2007). Tall fra Agencia Colombiana para la Reintegración per januar 2013 viser at 4479 demobiliserte har avgått ved døden eller blitt drept (ACR, 2013a:3). Motivene bak drapene på de demobiliserte er varierte, men felles for mange er at de er knyttet til de demobilisertes status som tidligere AUC medlemmer, deres deltakelse i juridiske prosesser i *versones libres* eller deres innblanding i illegale aktiviteter med neo-paramilitære grupper, i tillegg til ulykker eller selektive drap (ODDR, 2010).

Det som skjer er at mange har informasjon om de, og derfor gjør de det, hvis du ikke blir med oss går det galt, de tar de og de dreper de. Det er mange fra oss som de har drept for det samme. Og mer når man dro til landsby 'n, landsby 'n deres, de tok noen av oss, og ja, så sånn startet de å drepe de. Selv om de hadde demobilisert..

Informant 8, mann 32 år og tidligere medlem av Bloque los Héroes de Meta.

Slik informant 8 beskriver frykten for å bli drept av sine gamle sjefer og paramilitære som ikke demobiliserte, er det helt tydelig at han bekymrer seg for konsekvensene deltakelsen i AUC kan få for hans personlige sikkerhet i tiden etter demobilisering. Mange frykter at deres kjennskap til AUCs overgrep mot sivilbefolkningen gjør de til mål for leiemordere på oppdrag fra tidligere AUC topper (ACR, 2012, 13. November:5). Informant 3 forklarer hvordan leiemordere brukes til å skape frykt blant demobiliserte AUC medlemmer.

Situasjonen, jeg veit ikke, den kom ut av kontroll. Jeg begynte å oppfatte mange ting, eller jeg så mange ting, hørte mye om forræderi, for eksempel en forbrytelse og nå sier de at de dreper alle. ah. Alle var i samme bydel, så de dro forbi de som drepte fetteren min, dro forbi døra på huset og så seg om. Også kunne man høre at en moped kom nærmere.. Faktisk, hadde jeg ikke dratt til Bogotá, hadde jeg ikke vært i live, jeg hadde vært død, død..

Informant 3, mann 45 år og tidligere medlem av Bloque Norte del Atlántico.

Årsaken til at leiemordere stadig passerte bostedet til informant 3 var trolig å skremme han fra å avsløre informasjon han satt på fra tiden i AUC. *Excombatientes* som har samarbeidet med myndighetene for å avsløre andre aktører i kriminelle bander er ekstra sårbare for drapstrusler. Det gjelder også tilfeller der den demobiliserte selv har vært gjennom rettssystemet og som i sin forklaring har oppgitt informasjon om tidligere kampfeller som fortsatt er aktive i illegal aktiviteter (ACR, 2012, 13. november). Å leve under en slik konstant redsel og ikke vite når leiemorderne vil slå til, får mange *excombatientes* til å reise fra sine bosteder. Overgrep og trusler mot *excombatientes* går også ofte hardt utover familiemedlemmer. Informant 3 forklarer hvordan tidligere kampfeller bruker familier som pressmiddel for at de skal betale *vacuna* eller blir med og deltar i ulovlige aktiviteter.

Det beste er å gjøre som de sier, å betale. De sier deg skal vi ikke gjøre noe, men sønnen din studerer på den skolen, dattera di har krøllete hår, hun har en føflekk der og der og sånn driver de å presser deg..

Mann, 40 år tidligere medlem av Bloque Norte del Atlantico.

Informant 2 har opplevd at truslene har vært reelle og har hatt to møter med leiemordere etter demobiliseringen.

Første gangen en leiemorder tok seg inn i huset, satte han pistolen mot hodet mitt, men uten å trekke av, det var første gangen, da de tok Mancuso, da tok de seg inn i huset. Jeg var med en nevø, han så på tv i stua og jeg var bakom og vasket, jeg var med ryggen til.. da var det jeg.. kjente et klikk, men det fyrte ikke av. Den andre gangen var på vei hjem, de hadde kommet hjem til meg, jeg kom på en moped, jeg satt på, når vi så to leiemordere i en bil, den yngste gikk mot oss for å, da kjempefort sa jeg til han med mopeden som var svigerbroren min å ta inn mopeden fort, de har kommet for å drepe meg, så låste vi hele huset, men de typene var på terrassen.

Informant 2, kvinne 40 år og tidligere medlem av Bloque Norte.

Hun ble truet av det hun beskriver som en illegal gruppe. De hadde gitt henne en advarsel, men hun kjente til måten de opererte på ettersom en tidligere kamerat fra AUC hadde blitt med i denne gruppen og endte opp drept like etterpå. Etter det første møtet med leiemorderne mottok hun en henvendelse om hun ikke ville slutte seg til gruppen. Denne situasjonen informant 2 stod ovenfor er et tydelig eksempel på hvordan neo-paramilitære grupper går fram for å tvangsrekruttere tidligere medlemmer av AUC. I tilfellet til informant 2 mottok hun trusler fra både los Paisas og las Águilas Negras. En slik situasjon kunne enkelt har ført til at *el excombatiente* bøyde etter for kravene fra en av gruppene for å søke beskyttelse for de andre gruppene som også oppsøkte henne.

Reincidencia og neo-paramilitære grupper har vært sentrale forklaringsfaktorer på hvorfor så mange demobiliserte har blitt drept, men i følge en analyse gjennomført av Observatorio DDR de Universidad Nacional de Colombia (2010) er ikke myndighetenes operasjoner mot kriminelle bander den viktigste dødsårsaken blant *excombatientes*. Kun 3% av de omkomne har dødd som følge av kamper mellom illegale grupperinger og statlige sikkerhetstyrker (ACR, 2013a:28). De utgjør derfor en minimal årsak til omfanget døde *excombatientes* etter demobiliseringen. Antallet demobiliserte som deltar i nye kriminelle bander og som har blitt pågrepet eller drept bekrefter tilfeller av *reincidencia* samtidig som denne situasjonen belyser mangelen på både statlig og personlig sikkerhet i tilfellet paramilitære *excombatientes* (ODDR, 2010). På den andre siden har hele 63.8% blitt myrdet, og det er disse utpekte drapene *el excombatiente* frykter mest (ACR, 2013a:28).

7.1.2 *Casos de riesgo*

Det er vanskelig å fastslå hvor mange *excombatientes* som opplever en form for risiko enten umiddelbart etter demobilisering eller senere i reintegreringsprosessen. I tiden mellom 2008 og januar 2013 ble det anslått at 3827 demobiliserte kvalifiserer som *casos de riesgo*, risikotilfeller, som innebærer at *el excombatiente* har opplevd en form for opplevelse av utrygghet etter demobilisering. Ikke alle *excombatientes* som er ofre for trusler eller overgrep anmelder nødvendigvis saken eller informerer Agencia Colombiana para la Reintegración (ACR, 2012, 13. November:4). Mørketallene på *casos de riesgo* kan være med andre ord store. Graden av trusler en person kan være utsatt for graderes ofte fra minimal, vanlig, ekstraordinær, ekstrem risiko til fullbyrdet risiko. Avhengig av hvilken type trussel en er utsatt for skal passende tiltak bli iverksatt for å garantere demobilisertes grunnleggende rettigheter som sikkerhet og personlig integritet (ODDR, 2010). ACR, som er ansvarlig for å utvikle og gjennomføre statlige reintegreringstiltak, har en ledende rolle i den statlige inngripen i de demobilisertes sikkerhet (ODDR, 2010). Mange har fått bistand via ACR og politiet til å flytte som følge av trusler og har dermed opplevd manglende personlig sikkerhet. Truslenes alvorlighetsgrad avgjør hvilke tiltak som iverksettes, men mange velger å beskytte seg selv. Noen velger å anskaffe våpen, andre går sammen med andre demobiliserte, mens andre velger å flytte til et sted ingen vet hvem de er. Dette kan tyde på manglende tiltro til statlige tiltak og staten som sikkerhetsgarantist (Nussio, 2012b). Valget om egenbeskyttelse henger i stor grad sammen med *el excombatientes* lave tillitt til statlige institusjoner og da spesielt har mange lav tillitt til sikkerhetsstyrker som hæren og politiet. Informant 12 opplevde at flere demobiliserte AUC medlemmer ble drept på hans daværende bosted Montería. Dette skremte han og han fryktet for sin familie og hans egen personlige sikkerhet og kontaktet det colombianske politiets sikkerhetstjeneste. Til å begynne med var han fornøyd med bistanden han fikk, men på grunn av at politiet stadig var innom begynte naboene å stille spørsmål. Dette medførte at han fryktet beskyttelsen fra politiet ville gi motsatt effekt, og ba tilslutt politiet om å være mindre synlige, da han fryktet flere represalier for å ha bedt om hjelp. Slik understrekes det kompliserte forholdet mellom *excombatientes* og statlige sikkerhetstiltak. Selv om antallet drepte *excombatientes* har gått ned etter ACR og det nasjonale politiet utvidet samarbeidet i 2009, har ikke *el excombatiente* nødvendigvis tillitt til at politiets tiltak er effektive i å beskytte deres personlige sikkerhet (ACR, 2013a:28). Samtidig påpeker flere informanter hvordan politiet fortsatt inngår avtaler med

neo-paramilitære grupperinger og at politiet vet hvem som skal drepes og unngår derfor å passere åstedet, før de senere kommer for å hente likene. Manglede sikkerhet fra staten skaper slik uro over deres personlige sikkerhet. Slik skapes en tilbakevending til kriminell virksomhet som på lang sikt øker faren for videre konflikt.

572 av risikotilfellene mellom 2008 og 2013 ble kategorisert som ekstraordinære, og 22 endte med at *el excombatiente* døde. Totalt ble 159 av de som meldte om risikotilfeller drept i samme periode (CNRR, 2007:27). Det er helt tydelig at frykten mange *excombatientes* opplever er reell og at myndighetene ikke er i stand til å beskytte de demobiliserte, selv etter de har blitt gjort oppmerksom på alvorligheten i trusselen eller overgrepene er bekymringsfullt. Slik underbygges frykten og mangelen på personlig sikkerhet blant demobiliserte. Mange foretrekker derfor å ta hånd om sin egen sikkerhetssituasjon ved å svare på trusler og overfall gjennom beskyttelse hos andre demobiliserte, kriminelle bander eller ved å gå til motangrep. Andre tar med seg familien og flytter til andre deler av landet og lever et liv i anonymitet slik at ingen kan finne ut at de er *excombatientes*.

7.1.3 Bogotá som tilfluktsted

Personlig sikkerhet er betinget av tid og sted, og opplevelsen av dette er i stor grad også individuelt. Demobiliserte føler seg oftest mest usikre rett etter demobiliseringen, når endringene i livet er størst. Det geografiske område de demobiliserte forsøker å reintegrere seg inn i har også stor betydning på grunn av de store variasjonene i statlig sikkerhet og tilstedeværelsen av grupper som Rastrojos og Urabeños (Nussio, 2012b). Ingen av mine informanter har sin opprinnelse i Bogotá og de fleste kommer fra områder som er under sterk innflytelse av neo-paramilitære grupper og der demobiliserte har blitt drept de siste årene, som César, Córdoba og Antioquía (ODDR, 2010).

På spørsmål på om hvorfor informantene nå bodde i Bogotá svarte omtrent alle at de hadde flyttet til byen på grunn arbeidsmarkedet. Mulighetene til å skaffe seg jobb der de opprinnelig kommer fra eller har demobilisert er få. Dette kan delvis forklares med at det nok er færre arbeidsplasser i de rurale områdene hvor mange kommer fra, men det er en kjensgjerning at arbeidsledigheten er høy blant demobiliserte. En årsak kan være at de har vanskeligheter med å komme inn på jobbmarkedet dersom lokalsamfunnet og arbeidsgiverne kjenner til deres fortid som paramilitære. Underveis i intervjuene fortalte imidlertid

informantene at de hadde reist fra sine tidligere hjemsteder fordi de følte seg utrygge, og fryktet for eget og familiens liv. Mange hadde mottatt trusler fra tidligere paramilitære sjefer eller blitt forsøkt tvangsrekruttert til neo-paramilitære grupper og hadde derfor besluttet å flytte til storbyen som et ledd i å bedre deres personlige sikkerhet. Bogotá er i en særegen posisjon i forhold til andre byer og områder med en stor andel *excombatientes* ved at svært mange av de har flyttet dit fra sine hjemsteder i håp om en sikrere og anonym tilværelse der ikke alle nødvendigvis vet at en er demobilisert (Nussio, 2012b).

I tilfeller der *el excombatiente* flytter tilbake til et område der alle vet hva han har vært involvert i eller har operert som paramilitære på samme sted de har bodd, medfører det at de hele tiden må stå til ansvar for sin fortid ovenfor omgivelsene. Informantene i denne analysen hadde flyttet til Bogotá fra andre områder av landet, men andre *excombatientes* kan ha en annen opplevelse da personlig sikkerhet er individuelt. Jeg ønsker imidlertid at mitt studie kan være et bidrag i denne debatten.

Ja fordi som vi demobiliserte ble de områdene liggende tomme og i dag er jeg redd for å reise tilbake igjen, fordi i dag har geriljaen på nytt tatt området. Så nå er jeg redd for å reise tilbake fordi ja. Det er ingen hemmelighet at det øyeblikket man returnerer tar geriljaen deg og du forsvinner, fordi man var.. Nå er jeg bosatt her i Bogotá, ungene mine har det bra, jeg gjør mitt beste for at, jeg har tatt det bort.. de har besøkt pappaen sin i fengsel. I fred og rettferdighets prosessen der han er har de besøkt han, men, men nei. Den som har dratt med de er min mor, jeg drar ikke.

Informant 5, kvinne 29 år og tidligere medlem av Bloque Norte.

Informantens frykt for hva som kan skje dersom hun reiser til sitt hjemsted understreker betydningen av en begrenset personlig sikkerhet blant *excombatientes*. Informantens tidligere partner og far til deres to barn soner en fengselsstraff på 8 år etter betingelsen under lov 975, men hun tørr ikke reise tilbake til Valledupar i frykt for sitt og barnas liv. Kun et par av informantene fortalte at de reiser hjem til sine opprinnelige hjemsteder ved spesielle anledninger. De aller fleste erkjente at de hadde slått fra seg tanken om å kunne bo der de kommer fra på grunn av sikkerhetssituasjonen. Flere informanter har plassert barna sine hos besteforeldrene da de av økonomiske årsaker ikke kan ta de med til Bogotá. En av informantene valgte å ta med seg sitt eldste barn da hun fryktet hun kunne bli utsatt for fare på grunn av at hun liknet på sin mor. Beskyttelsesstrategien om å endre bosted blir brukt av personer som flykter fra en risikofylt situasjon og mange av de demobiliserte som i dag bor i de store byene vender ikke tilbake til sine opprinnelse steder. Mange demobiliserte blir i

bydeler med høy usikkerhet og søker en anonym tilværelse i storbyen og blir møtt med en annen type usikkerhet, den urbane usikkerheten (Nussio, 2012b).

Du vet, Bogotá er også en usikker by, men det er en form for usikkerhet som er vanlig og som kan ramme alle. Usikkerhet er vanlig, vanlig, men jeg er roligere, nå kan jeg gå ut på verandaen, her i Bogotá, kan gå på butikken og kjøpe melk uten å passe meg for hvem som er bak meg, men før nei. Før kunne man ikke tilnærme seg noen fordi nei, man kunne ikke stole på noen der..

Informant 3, mann 40 år og tidligere medlem av Bloque Norte del Atlántico.

Informanten beskriver imidlertid denne usikkerheten som normal og at denne urbane usikkerheten er noe som rammer alle, i motsetning til frykten de bærer med seg i form av å være *excombatientes*.

7.2 Stigmatisering og diskriminering

Ved at *excombatientes* blir framstilt som tilbøyelige til voldelig handling, upolitiske og grådige opportuniste gjør at de bli ansett som en potensiell trussel mot fred og sikkerhet også etter endt konflikt (McMullin, 2013). Sosial reintegrering av demobiliserte AUC medlemmer har vært vanskelig på grunn av utstrakt stigmatisering. Omfanget av stigmatiseringen avhenger av hvor stor aksept gruppen *el excombatiente* deltok i har blant sivilbefolkningen. På grunn av at AUC blir ansett som kriminelle av sivilbefolkningen i Colombia har det sosiale aspektet ved reintegreringen vært spesielt utfordrende i form av frihet fra trakassering og fiendtlighet (Nussio, 2009).

7.2.1 Et berettiget stigma?

Å leve med tittelen *demobilisert* eller *excombatiente* og det sosiale stigma det medfører har vist seg å være utfordrerne for mange tidligere AUC medlemmer. Informant 5 beskriver stigmatisering av demobiliserte slik,

Det finnes folk som ikke skjønner ordet demobilisert, de tenker at man fortsatt er i det samme, at man.. nei, Eller, de ser på deg som et monster, som om du ikke hadde følelser eller familie, nei.. hva det innebar å være med i den gruppen da. nei..

Informant 5, kvinne 29 år og tidligere medlem av Bloque Norte.

En forklaring på hvorfor *el excombatiente* blir ansett som truende henger sammen med forestillingen om at de alle er kollektivt skyldig og har utført overgrep mot menneskerettighetene, begått krigsforbrytelser og er skyld i voldelige handlinger mot sivilbefolkningen også etter endt konflikt (McMullin, 2013).

Det som skjer er at på grunn av noen blir alle straffa, de generaliserer, at de paramilitære gjorde..., men de sier ikke de paramilitære fra det stedet. Det er fortsatt paramilitære som har gjort massakre i landsbyer av uskyldige folk, av barn, gravide og sånn, som ikke har noe med konflikten å gjøre, derfor snakkes det veldig dårlig om de paramilitære. Informant 6, mann 33 år og tidligere medlem av Bloque Centauros.

At informant 6 påpeker det han opplever som urettferdig, at alle demobiliserte må stå til ansvar for det andre *bloques* av AUC har gjort, synliggjør det de fleste av informantene understreker; at de den eneste feilen de har begått var å bli med i AUC. De går derfor langt i å forsøke å renske de ulike *bloques* de var under. Mange hevder de ikke var involvert i narkotikakriminalitet, men innrømmer at de krevde inn *vacuna* for at lasten kunne passere deres områder. Likeledes forklarer flere informanter at gruppen de tilhørte ikke rammet uskyldige, og hevder at de sivile som ble drept *faktisk* var samarbeidspartnere med geriljaen. Ingen av informantene går direkte inn på hva de som individ har gjort, og refererer hele tiden til gruppen, og bruker betegnelser som vi og *las autodefensas*. Hvorvidt dette er en individuell ansvarsfraskrivelse eller reelle overlevelsesmekanismer er imidlertid usikkert. Informantene forklarer at de opplever stigmatiseringen som uberettiget og presiserer at de har betalt for sine handlinger og nå ønsker å gå videre i livet, men at de andre ikke vil la de glemme. Ansatte ved feltkontorene til ACR påpeker imidlertid at de fleste *excombatientes* var tilbakeholden om deres rolle og rang i de paramilitære *bloques* innledningsvis i prosessen. En spøk blant de ansatte er at hvis alle i reintegreringsprogrammet kun var kokker og samarbeidspartnere til AUC, hvor er så alle soldatene? På den andre siden er ikke alle informantene like opptatt av å framstå som uskyldige.

Du vet, er man klar over tingene som kan skje, men som man sier i ungdommen, man tenker bare på å oppleve ting, vel disse erfaringene koster noen ganger dyrt. I dag ser man ting annerledes og med prosessen, takk Gud for at alt har forandret seg. Informant 7, mann 31 og tidligere medlem av Bloque las Centauros.

Til tross for at informant 7 erkjenner at visste hva han begav seg ut på uttrykker han lettelse og takknemmelighet for at han har fått nytt perspektiv på livet etter demobiliseringen. Informantens syn på AUCs brutale framferd og graden av refleksjon over egen deltakelse understreker utfordringene. Både under og etter endt konflikt skilles det mellom offer og overgriper. AUC er i Colombia en tydelig overgriper og de paramilitæres handlinger har ført til lidelse for utallige ofre (Nussio, 2012b). Derfor kan et flertall av den demobiliserte befolkningen betegnes som overgripere, men det er også flere ofre (Nussio, 2011). Tre av informantene bekreftet at de hadde blitt rekruttert til AUC med tvang. Informant 5 og 9, begge kvinner, fra Cesar og Boyaca, hadde blitt rekruttert som barn under trusselen om at

deres familier ville bli drept dersom de ikke ble med i AUC, mens informant 8, fra Pacho, Cudinamarca hadde blitt lovet arbeid ved en palmeplantasje, men ved ankomst ble han og flere andre unge menn omringet av paramilitære og ønsket velkommen til *las Autodefensas*. Det sosiale stigmaet kan derfor føles spesielt urettmessig av *excombatientes* som har blitt rekruttert under tvang.

7.2.2 Diskriminering

Det er ikke bare frykt og redsel befolkningen i en post-konflikt opplever i forhold til *excombatientes* da det kan oppleves urettferdig at demobiliserte mottar støtte og fordeler gjennom DDR programmer, mens lokalsamfunnene de bor i kun mottar *excombatientes* (McMullin, 2013). Det kan føre til bitterhet blant befolkningen og skaper en oppfatning om at demobiliserte blir belønnet for sine handlinger. I områder med høy usikkerhet i form av kriminalitet og økonomiske vansker har befolkningen en negativ oppfatning mot demobiliserte og de holdes ansvarlige for de usikre forholdene (ODDR, 2010). For å unngå stigmatisering og diskriminering på bakgrunn av deres status som *excombatientes* er en vanlig strategi blant demobiliserte å trekke seg tilbake ved å holde en lav profil der de unnlater å vise eller fortelle at de er *excombatientes* (Nussio, 2009).

Nei, man må aldri i livet til alle hvem man er, her er man, ja her i Bogotá er det mye diskriminering for å være demobilisert. Og for hvilken grunn? Fordi det er folk som viser at de er demobiliserte, til forskjell er det folk som ikke, om man dra til hvilket som helst sted, så sier du ikke at du er demobilisert. Jeg er en vanlig person som hvem som helts i samfunnet. Men det som skjer, den lille detaljen er når du skal få jobb så dukker du opp på datan som demobilisert. Det er det som ødelegger cv en din.

Informant 9, kvinne 25 år og tidligere medlem av Autodefensas Campesinas de Casanare.

Flere av informantene nevnte diskriminering på arbeidsmarkedet som en utfordring. På tross av at de fleste av informantene hadde jobb var bekymringer rundt jobbsituasjonen et tema de var opptatt av. De fryktet at kollegaer og sjefer skulle finne ut at de var demobiliserte og at de slik kunne miste jobben. Arbeidsledigheten blant demobiliserte ligger 8% over landsgjennomsnittet og flesteparten arbeider i uformell sektor (ACR, 2013a:18). En gjennomgående utfordring for informantene var knyttet til deltakelse ved ACRs aktiviteter som førte til at de valgte å lyve til sjefer om hvorfor de måtte gå tidligere eller kom senere på jobb. Informant 7 påpekte at han hadde hørt hvordan hans kollegaer snakket om ex-AUC medlemmer og at han derfor foretrakk å skjule sin fortid. Andre jobbet i uformell sektor der de er deres egen sjef, slik som informant 1 som hadde en vogn han solgte mat fra på gaten.

Han fortalte at han foretrakk denne type arbeid da han ønsket å være sin egen sjef. At kun 40% av forretningsinnehavere er villige til å ansette en demobilisert forsterker informantenes bekymringer om deres tilgang til arbeidsmarkedet (ACR, 2013a:30). Dette kommer i tillegg til at *excombatientes* generelt har lite skolegang og utdanning, noe som gjør de til mindre ettertraktede på arbeidsmarkedet. Deres kvalifikasjoner til å ta en jobb som sivil kan være svake ettersom deres kapasiteter er knyttet til krigføring, noe det i utgangspunktet ikke skulle være etterspørsel etter endt konflikt.

Selv om deltakelse av *excombatientes* og aksept bidrar til å begrense *reinicidenica* og fører til økt oppfattelse av personlig sikkerhet, innebærer det også sosial deltakelse utenfor kretsen av familie og venner som kjenner til deres fortid, uønsket eksponering som kan få konsekvenser for deres personlige sikkerhet (Kaplan & Nussio, 2013). Både trusler og frykt for eget liv og på grunn av stigmatisering velger demobiliserte å holde en lav profil og skjule sin fortid (Nussio, 2011). Informant 12 legger vekt på at dersom ingen vet at han er *excombatiente* og han oppfører seg bra, er det ingen grunn til at noen skal fatte noen mistanke.

Fordi hvis jeg gjør alt bra, jeg går godt overens med naboene, jeg driver ikke å sloss eller ypper med nabo' n, da trenger ingen å prate om meg. Men om jeg er ei urokråke som drikker meg dritings og driver rundt, da vil folk prate..
Informant 12, mann 32 år og tidligere medlem av Bloque Central Bolivar.

Ved at *excombatientes* selv forsøker å unngå andre demobiliserte søker de å føle seg tryggere og håper at den sosiale reintegreringen ikke vil være preget av de samme sosiale stigma (Nussio, 2012a). På samme måte understreker informant 5 behovet for at ingen skal finne ut at hun er demobilisert da hun frykter det kan få konsekvenser for barnas sikkerhet, både fysisk og sosialt på skolen.

Derfor bruker ikke jeg noe fra de demobiliserte til ungene, noe. Det vil si, ungene har bare helseforsikringa, men det er vanlig fordi med helseforsikringa så legger de ikke merke til det. Men det med skolen, der prøver jeg som hvilken som helst vanlig borger,.. jeg liker det ikke likevel, særlig for det sikkerhetsproblemet de har.
Informant 5, kvinne 29 år og tidligere medlem av Bloque Norte.

Selv om fremgangsmåten om å holde en lav profil og sørge for at ingen finner ut av deres fortid gir *excombatientes* umiddelbar beskyttelse mot å bli diskriminert, medfører dette en negativ konsekvens for det langsiktige aspektet ved deres sosiale reintegrering. Med utgangspunkt i Jaremev Mc Mullins (2013:40) teori om at *excombatientes* ikke reintegreres, men at lokalsamfunn reintegrerer dem, problematiseres det hvordan lokalsamfunnene kan

reintegrere noen som holder skjult at de er demobiliserte. Slik skaper lovlige *excombatientes* ingen motvekt til det dominerende bilde om at de er potensielle kriminelle.

7.3 Sammenhengen mellom *victimización* og *reincidencia*

Excombatientes opplevelse av usikkerhet og stigmatisering, i tillegg til ugunstige økonomiske vilkår og arbeidsledighet, preger post-konflikts samfunn. Dette i tillegg til deres manglende skolegang, arbeidstrening eller ferdigheter for det sivile liv, blir ofte brukt som forklaring for *reincidencia*, tilfeller der demobiliserte AUC medlemmer går tilbake til illegale væpnede grupper. På tross av at det er sentrale faktorer for hvordan *el excombatiente* opplever livet etter demobilisering, er det ingenting som forklarer hvordan dette kan føre til *reincidencia* (Themnér, 2013). Barbara Walter (2004) mener imidlertid to forutsetninger må være tilstede for at *el excombatiente* på nytt blir med i illegale væpnede grupper: dersom de ikke er fornøyde med sin aktuelle livssituasjon eller det ikke eksisterer ikke-voldelige midler for påvirkning eller endring kan *reincidencia* oppstå. Slik blir *el excombatientes* personlige sikkerhet svært betydelig for hvorvidt de gjenopptar voldelig aktivitet som en form for selvbeskyttelse når de opplever *victimización*, å bli offer for overgrep. Informant 13 forteller han søker beskyttelse hos folk han mener er lojale med han.

Vel, hvis jeg skulle føle meg utrygg her i Bogotá hadde jeg dratt til den byen jeg bodde i. Der føler jeg mer sikker fordi der er det mer.. ikke mer sikkerhet, men det er alltid noen som støtter en, mange ..mange folk som støtter en der..
Informant 13, mann 25 år og tidligere medlem av Bloque Elmer Cárdenas.

Informanten ønsket ikke utdype mer hvem som kunne hjelpe han i Urabá og selv om hans beskyttelsesstrategi ikke er ensbetydende med *reiniciencia*, understreker det betydningen av personlig sikkerhet og hvor *el excombatiente* velger å finne beskyttelse.

Andelen *reincidencia* er høyere blant tidligere AUC medlemmer enn hos demobiliserte FARC og ELN medlemmer (ACR, 2012, 13. November:11). Forskjellen i sikkerhetsrisikoen mellom individuell og kollektiv demobilisering kan være med på å forklare dette ettersom individuelt demobiliserte fra geriljagruppene ofte flykter fra gruppene og vil bli drept dersom de blir oppdaget. Dermed innebærer demobilisering en aktiv avgjørelse om å forlate gruppen. De tidligere paramilitære fikk i motsetning en ordre fra gruppens ledelse om å demobilisere, uavhengig om de var enige i avgjørelsen eller hadde særlig innsikt i rammebetingelsene for fredsavtalen og hvilke følger det ville få for deres liv. Individuer vil imidlertid ha få grunner til å gjenoppta deltakelse i voldelige konflikter dersom deres livsvilkår er bedre enn de

potensielle fordelene deltakelse i konflikten innebærer (Walter, 2004). Dette sammenfaller med informantenes refleksjoner over deres nåværende livssituasjon sammenliknet med livet som paramilitær.

Det vi si.. jeg var alltid klar over tingene, noen ganger tror man alt er en lek, og jeg håper det slutter, mange unge tenker å bli med er en lek, å bli med er jo det enkleste av alt. Men å komme seg ut er hardt, man kommer aldri ut, og dette som de gav til oss, denne muligheten som Gud har gitt oss for å kunne komme tilbake, så.. Å bli med på nytt ville vært som å ta et skritt tilbake.

Informant 7, mann 31 og tidligere medlem av Bloque las Centauros.

Slik informanten forklarer hva det ville innebære å gå tilbake til en illegal væpnet gruppe, satt opp mot muligheten han nå har fått til et liv som sivil, er det tydelig at kostnadene med å gå tilbake er for store. Avgjørelsen om å skape et nytt liv er beslutningen flesteparten velger og hele 8 av 10 demobiliserte forblir sivile. Det er imidlertid ikke alle *excombatientes* som er like fornøyde med hvordan livet som sivil er. Informant 11 gir uttrykk for at det økonomiske aspektet har stor betydning for hvordan hans liv har blitt.

Jeg hadde det bedre der. Jeg hadde daglig, håndterte jeg en million pesos. Daglig med en million pesos. Fordi jeg var urban. Urban vil si at man er i byen, på spisesteder og legger merke til hvem som er gerilja. Det har vært tungt å forlate.. Ja det er sannheten. Fordi der hadde jeg det bedre, hadde penger. Til forskjell her har man leie, kostnader, mat.. alt det der.. Bedre sagt, at jeg har kommet er som å ikke ha dratt.. Fordi jeg er.. det vil si.. jeg har banket på mange dører.

Informant 11, mann 45 år og tidligere medlem av Bloque las Centauros.

De fleste informantene ønsker å se framover, og på tross vanskeligheter knyttet til diskriminering og manglende personlig sikkerhet, er de fleste takknemlige for muligheten til å skape seg et nytt liv og familien er en sterk pådriver for å fortsette livet som sivil.

Å ha det trygt, i det hele tatt å ikke måtte skjule seg, å ikke måtte gjøre de tingene som vi gjorde. Å være med familie, å kunne gå ut i parken, å kunne.. hver åttende dag får jeg ut med familien min, vi går på kino eller i en park, så alt er trygt.. Og hjemme er det også sånn. Ungene mine vet det ikke, og jeg håper de aldri får vite hva pappen deres var med på, så jeg vil gjøre alt bra for de.. man oppdrar jo barna sine for samfunnet og jeg vil at de skal bli bedre, det vil si.. at de ikke begår de samme feilene som jeg har gjort. Jeg ble med (i AUC) gjennom en venn og jeg likte det, også var det for pengene da.. men penger er ikke alt..

Informant 7, mann 31 år og tidligere medlem av Bloque las Centauros

El excombatiente er nå imidlertid offer for den samme usikkerheten de selv skapte blant sivilbefolkningen som aktive paramilitære. På tross av at den aktuelle reintegreringskonteksten er preget av få økonomiske muligheter som sivil, lukrative illegale *spoils*, trusler fra neo-paramilitære grupper og slik manglende statlig og personlig sikkerhet,

har imidlertid flestparten av demobiliserte ikke gått tilbake til illegal væpnede grupper. De utgjør også kun en mindre del av medlemsmassen i de neoparamilitære gruppene.

8 Konkluderende bemerkninger

I stedet for å gå ut i fra at *el excombatiente* er en årsak til manglende sikkerhet i Colombia etter demobiliseringen av AUC, mener jeg det er nødvendig å analysere *el excombatientes* sikkerhetssituasjon og hvordan de påvirkes av den aktuelle post-konflikten. *Excombatientes* personlige sikkerhet er et aspekt ved *peacebuilding* som er lite utforsket. Jeg mener derfor det er viktig å sette fokus på deres sikkerhetsutfordringer ettersom det har en tydelig sammenheng med utviklingen av statlig sikkerhet etter endt konflikt.

Gjennom problemstillingen *Hvordan påvirker el excombatiente sikkerheten i Colombia etter demobiliseringen av Autodefensas Unidas de Colombia og hvordan opplever el excombatiente sin egen sikkerhet?* drøftes påstanden om at *el excombatiente* utgjør en sikkerhetstrussel i lys av sentrale kontekstuelle forutsetninger for post-konflikten i Colombia. Med utgangspunkt i målsetninger for *peacebuilding* og DDR-prosesser, samt teorier om statlig sikkerhet og betydningen *spoils* og *spoilers* for post-konflikt, undersøker jeg hvordan neo-paramilitære grupper, ofte ledet av *mandos medios*, påvirker statlig sikkerhet og spesielt hvilke implikasjoner det får for *el excombatientes* personlige sikkerhet.

Analysens første del behandler forskningsspørsmålet *hvorfor oppfattes tidligere paramilitære soldater som en sikkerhetstrussel i Colombia*. Med utgangspunkt i teorier om statlig sikkerhet og Webers definisjon på staten ”som en institusjon med monopol på legitim bruk av vold innen et området” drøftes fraværet av statlig tilstedeværelse i sentrale områder av Colombia. En analyse av utviklingen i vold og drapsrater de siste årene indikerer at den umiddelbare nedgangen i vold etter demobiliseringen av AUC ikke har vært konsekvent for hele landet. I områder som Nariño, Antioquía, Córdoba, Cesar og la Guajira sammenfaller høye voldsnivå og overgrep mot sivilbefolkningen med tilstedeværelsen av neo-paramilitære grupper som Rastrojos og Urabeños. Gruppens tydelige forbindelser med AUC og territoriell kontroll og operasjoner henger sammen med manglende statlig kontroll. Omfanget av *reincidencia* er også mindre utbredt enn antatt, noe som tilsier at *el excombatiente* ikke nødvendigvis er den største trusselen mot sikkerheten i post-konflikts Colombia.

Med utgangspunkt i funn fra analysens første del om kontekstuelle forklaringer på vedvarende konflikt drøftes forskningsspørsmålet *Hvordan kan manglede sikkerhet i*

Colombia forklares ut i fra spoils eller spoilers? Betydningen av lukrativ økonomisk berikelse gjennom kokain eksport og utpressing av gruve- og palmeojedrift gjør at det finnes flere incentiver for å fortsette illegal væpnet konflikt. Neo-paramilitære gruppers sammensetting, innflytelse og operasjonsmåte drøftes i lys av hvordan de påvirker *el excombatiente*. Ved å vende fokus bort fra *el excombatiente* som årsak til manglende sikkerhet og vold etter demobiliseringen av AUC, ser man tydelig at *mandos medios* har en sentral rolle for både opprettelsene av neo-paramilitære grupper og kontroll over nettverk og infrastruktur knyttet til *spoils* som har blitt holdt intakte på tross av demobiliseringen av AUC. *Mandos medios* har også vært sentrale aktører i rekrutering av demobiliserte gjennom trusler og overgrep.

Hvordan opplever el excombatiente sin personlige sikkerhet etter demobiliseringen av AUC? er oppgavens siste forskningsspørsmål og danner utgangspunktet for analysens siste del. Teori om personlig sikkerhet legges til grunn når *excombatientes* frykt og usikkerhet etter demobilisering drøftes. Omfanget drap og trusler på demobiliserte, ofte utført av neo-paramilitære grupper gjør *excombatientes* til en sårbar gruppe etter demobilisering. Dette skaper et problematisk utgangspunkt for en fordelaktig reintegrering, og *el excombatiente* velger ofte egne beskyttelsestrategier på grunn av manglende tillitt til myndighetene som sikkerhetsgarantist. Mange velger derfor å flytte til større byer der de letter kan stikke seg bort og folk ikke kjenner deres historie. Ønsket om å være anonym og å holde en lav profil er også knyttet til stigmatisering og diskriminering, både på arbeidsmarkedet, studiesteder og ellers i samfunnet. På grunn av sammenhengen mellom manglende personlig sikkerhet hos *excombatientes* og *reincidencia* får også deres sikkerhetsutfordringer konsekvenser for statlig sikkerhet i post-konflikts Colombia.

Brennpunktet i analysen befinner seg i samspillet mellom statlig sikkerhet og *excombatientes* opplevelser knyttet til personlig sikkerhet. Det er derfor nødvendig å sikre både kortsiktige mål for *peacebuilding* og samtidig sørge for bærekraftig fred ved å skape alternative muligheter i områder der konfliktnivået er høyt og statens tilstedeværelse er svak. Slik er det viktig å adressere underliggende årsaker for å kunne skape et sikrere Colombia, både når det gjelder umiddelbar fysisk sikkerhet, men også for langsiktig bærekraftig fred i landet. Fokuset på sikkerhet etter endt konflikt har i stor grad vært rettet mot å gjenopprette statlig sikkerhet, og det har vært lite fokus på sikkerhetsutfordringene den demobiliserte står ovenfor. Gjennom denne oppgaven ønsker jeg å belyse deres sikkerhetsutfordringer og vise

at de er en sårbar og utsatt gruppe på tross av, og nettopp på grunn av, deres fortid som paramilitære. Slik er det tydelig at *el excombatiente* ikke er den største trusselen mot sikkerhet i post-konflikts Colombia.

Excombatientes sikkerhet er et tema colombianske myndigheter gjennom Agencia Colombiana para la Reintegración burde adressere i større grad enn det har gjort til nå. En bedre forståelse av samspillet mellom *excombatientes* personlige sikkerhet og hvilke implikasjoner det får for statlig sikkerhet er også nyttig i eventuelle kommende reintegreringsprosesser i Colombia. Demobiliseringen av AUC innebar ikke en gjenopprettelse av statlig sikkerhet i flere områder i landet. Det er derfor viktig å erkjenne *el excombatientes* individuelle behov ved en potensiell fredsavtale og påfølgende DDR-prosess med FARC. Forhandlinger om en mulig fredsavtale har pågått siden 2013 med parter fra både FARC og myndighetene rundt bordet. Videreføringen av fredsforhandlingene avhenger i midlertid i stor grad av utfallet til presidentvalgets andre valgomgang 15. Juni 2014. Valget står mellom sittende president og initiativtaker for fredssamtalene Juan Manuel Santos og Óscar I. Zuluaga, som har nære forbindelser med tidligere president Alvaro Uribe.

Som denne oppgaven har vist er det nødvendig med videre forskning på virkningen av betydningen reintegreringsomgivelsen har på *el excombatiente*. Gjennom grundig forskning og intervjuer har det blitt bevist at *excombatiente* nødvendigvis ikke er en trussel mot sikkerheten i post-konflikten, men at neo-paramilitære grupper og *mandos medios* utgjør en betydelig sikkerhetsutfordring.

Referanseliste

- Agencia Colombiana para la Reintegración (ACR). (2012, 13. november). *La seguridad en el Proceso de Reintegración*. Paper presentert på Consejo Asesor de la Agencia Colombiana para la Reintegración de personas y grupos alzados en armas.
- Agencia Colombiana para la Reintegración (ACR). (2013a). *Estrategia de reintegracion, Un reto que requiere el compromiso de todos*. Paper presentert på Estrategia de reintegracion.
- Agencia Colombiana para la Reintegración (ACR). (2013b). La Reintegración en cifras 2013, fra <http://www.reintegracion.gov.co/Lists/Contenido/DispForm1.aspx?ID=1931&InitialTabId= Ribbon.Read&d=aHR0cDovL3d3dy5yZWludGVncmFjaW9uLmdvdi5jby9SZWludGVncmFjaW9uL2NpZnJhc2Fjci9QYWdpbmFzL2RlZmF1bHQuYXNweA%3d%3d&m=VXN0ZWQgZXN0w6EgZW46Jm5ic3A7Jm5ic3A7PGEgaWQ9JzNhNDRhZWQzLWY4MjEtNDQyZi1iOGVjLTYzMmY0YmQxMmJhMicgaHJlZj0naHR0cDovL3d3dy5yZWludGVncmFjaW9uLmdvdi5jbyc%2bSW5pY2lvPC9hPiA%2bIdXhIGlkPSc2NWUyOGMxOC00MwY3LTQ3NzQtOGRiMi0yZjU0OTI5NTlhMmEnIGhyZWY9J2h0dHA6Ly93d3cucmVpbnRlZ3JhY2lvbi5nb3YuY28vUmVpbnRlZ3JhY2lvbic%2bT>
- Adams, D. (2011). Vinculos entre paramilitares y drogas: antes y después de la desmovilización. I E. M. Restrepo & B. Bagley (Red.), *La desmovilización de los paramilitares en Colombia: Entre el escepticismo y la esperanza* (s. 69-87). Bogotá: Universidad de los Andes, Facultad de Ciencias Sociales, Departamento de Ciencia Política, Centro de Estudios Socioculturales e Internacionales (CESO)
- Berdal, M. (2009). *Building peace after war* (Vol. 407). Abingdon: Routledge.
- Caracol Radio. (2007). Presidente Uribe aseguró que en Colombia no hay paramilitares. *Caracol Radio*. Hentet 2014, 15 mai, fra <http://www.caracol.com.co/noticias/actualidad/presidente-uribe-aseguro-que-en-colombia-no-hay-paramilitares/20070127/nota/383826.aspx>
- Centro Nacional de Memoria Histórica. (2013). ¡BASTA YA! Colombia: Memorias de guerra y dignidad (s. 1- 434). Bogotá.
- Comisión Nacional de Reparación y Reconciliación (CNRR). (2007). Disidentes, Rearmados y Emergentes:¿Bandas criminales o tercera generación paramilitar? (s. 65). Bogotá: , Comisión Nacional de Reparación y Reconciliación, Área de Desmovilización, Desarme y Reintegración(DDR).
- Colletta, N. J., & Muggah, R. (2009). Context matters: interim stabilisation and second generation approaches to security promotion. *Conflict, Security & Development*, 9(4), 425-453.
- Collier, P. (1999, 26-27 april). 5. Doing Well out of War: An Economic Perspective. Paper presentert på Conference on Economic Agendas in Civil Wars, London
- Consejo Nacional de Política Económica y Social, Departamento Nacional de Planeación. (2008). Documento Conpes 3554, Política nacional de reintegracion social y económica para personas y grupos armados ilegales (s.1- 72). Bogotá: Consejo Nacional de Política Económica y Social, República de Colombia, Departamento Nacional de Planeación.
- de Posada, C. V. (2009). Motives for the enlistment and demobilization of illegal armed combatants in Colombia. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 15(3), 263-280.

- Drake, P., & Hilbink, L. (2003). Latin American studies: Theory and practice. I D. L. Szanton (Red.), *The Politics of Knowledge: Area Studies and the Disciplines*, (s. 1-27).
- El Gobierno Nacional y las Autodefensas Unidas de Colombia. (2002). Acuerdo de Santa Fe de Ralito para contribuir a la paz de Colombia. Hentet fra http://www.fesseguridadregional.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1221:acuerdo-de-santa-fe-de-ralito-para-contribuir-a-la-paz-de-colombia&catid=17:colombia
- El Tiempo. (2012, , 2012, 23 april). En Antioquía las Farc y las Bacrim se financian con minas de oro. *El Tiempo*. Hentet fra <http://www.eltiempo.com/archivo/documento/CMS-11632221>
- El Tiempo. (2013, 10 september). El pacto del que fue el "mejor oficial del Ejército" con "paras". *El Tiempo*. Hentet fra <http://www.eltiempo.com/archivo/documento/CMS-13054672>
- El Tiempo. (2014, 24 januar). Los Urabeños y ERPAC, las bandas que más aumentan sus filas. *El Tiempo*. Hentet fra <http://www.eltiempo.com/archivo/documento/CMS-13403387>
- Elvira María Restrepo, G. I. A. (2010). The Changing Remnants of the Colombian Paramilitary and their Impact in the Region. (s. 27): Latin American Studies Association, Toronto, Canada.
- Fundación ideas para la paz. (2014). Los homicidios en 2013: qué dicen y que no dicen las cifras. Hentet 17. april, 2014, fra <http://www.ideaspaz.org/publications/posts/912>
- Galtung, J. (1996). *Peace by peaceful means: peace and conflict, development and civilization*. Oslo: PRIO.
- Granada, S., Restrepo, J., & Tobón, A. (2009). Neoparamilitarismo en Colombia: una herramienta conceptual para la interpretación de dinámicas recientes del conflicto armado colombiano. I J. Restrepo & D. Aponte (Red.), *Guerra y Violencias en Colombia. Herramientas e Interpretaciones* (s. 467-500). Bogotá: Pontificia Universidad Javeriana.
- Guáqueta, A. (2007). The way back in: Reintegrating illegal armed groups in Colombia then and now: Analysis. *Conflict, Security & Development*, 7(3), 417-456.
- Human Rights Watch. (2010). Paramilitaries' Heirs, The new face of violence in Colombia (s. 1-114). Bogotá: Human Rights Watch.
- Humphreys, M., & Weinstein, J. (2005). Disentangling the Determinants of Successful Disarmament, Demobilization, and Reintegration. *Unpublished manuscript*. www.stanford.edu/jweinst/docs/manuscripts/DDR%20IGCC.pdf.
- Integrated Disarmament Demobilization and Reintegration Standards (IDDRS). (2006). Integrated disarmament, demobilization and reintegration standards (s. 1-777): United Nations New York.
- International Crisis Group. (2007). Colombia's new armed groups, Latin America Report N° 20 (s. 33): International Crisis Group.
- International Crisis Group. (2012). Dismantling Colombia's new illegal armed groups: lessons form a surrender, Latin America Report N°41 (s. 24): International Crisis Group.
- Jaramillo, S., Giha, Y., & Torres, P. (2009). Transitional Justice and DDR: The case of Colombia (s. 1-57): International center for Transitional Justice.

- Kalyvas, S., Arjona, A., & Rangel, A. (2005). Paramilitarismo: una perspectiva teórica. I A. Tobón, J. C. Garzón, S. Kalyvas, A. Arjona, F. C. Boada & F. C. Cipagauta (Red.), *El poder paramilitar* (s. 25-45): Planeta.
- Kaplan, O., & Nussio, E. (2013). Community Counts: The Social Reintegration of Ex-Combatants in Colombia. Hentet fra http://www.urosario.edu.co/urosario_files/b9/b983c97b-e4ce-4edd-8b79-869df024010c.pdf
- Kerr, P. (2013). Human Security. I A. Collins (Red.), *Contemporary Security Studies* (s. 104-116). Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- Leal Buitrago, F. (2011). Militares y paramilitares en Colombia. I M. E. Restrepo & B. Bagley (Red.), *La desmovilización de los paramilitares en Colombia: Entre el escepticismo y la esperanza* (s. 43-68). Bogotá: Universidad de los Andes, Facultad de Ciencias Sociales, Departamento de Ciencia Política, Centro de Estudios Socioculturales e Internacionales (CESO)
- Leiteritz, R., Nasi, C., & Rettberg, A. (2009). Para desvincular los recursos naturales del conflicto armado en Colombia. *Colombia Internacional*(70), 215-229.
- Lujala, P. (2010). The spoils of nature: Armed civil conflict and rebel access to natural resources. *Journal of Peace Research*, 47(1), 15-28.
- MAPP-OEA. (2005, 5 oktober). Quinto Informe Trimestral del secretario general al consejo permanente sobre la mision de apoyo al proceso de paz en Colombia. I L. O. d. l. E. Americanos (Red.), (s. 1-16).
- MAPP-OEA. (2006, 16 februar). Sexto Informe Trimestral del secretario general al consejo permanente sobre la mision de apoyo al proceso de paz en Colombia. I L. O. d. l. E. Americanos (Red.), (s. 1-18).
- MAPP-OEA. (2007, 14 februar). Octavo Informe Trimesral del secretario general al consejo permanente sobre la mision de apoyo al proceso de paz en Colombia. I L. O. d. l. E. Americanos (Red.), (s. 1-24).
- Massé, F. (2011). *¿Paramilitares recargados?* (Upublisert manuskript)
- McMullin, J. R. (2013). Integration or separation? The stigmatisation of ex-combatants after war. *Review of International Studies*, 39(02), 385-414.
- Montes, C. B. (2009). Posconflicto en Colombia: un análisis del homicidio después del proceso de desmovilización de los grupos de autodefensa. 164-177.
- Muggah, R. (2005). No magic bullet: A critical perspective on disarmament, demobilization and reintegration (DDR) and weapons reduction in post-conflict contexts. *The Round Table*, 94(379), 239-252.
- Muggah, R. (2013, 9 januar). Interview with Robert Muggah on Armed Conflict and Security. I F. Machini (Red.), (s. 1-8): The Global Observatory. Hentet fra <http://theglobalobservatory.org/interviews/398-interview-with-robert-muggah.html>
- Nilsson, A. (2005). Reintegrating ex-combatants in post-conflict societies (s. 1-106): Stockholm Initiative on Disarmament Demobilisation Reintegration (SIDDR).
- Nussio, E. (2009). ¿Reincidir o no? Conceptos de la literatura internacional aplicados al caso de desarme, desmovilización y reintegración de las Autodefensas Unidas de Colombia. *Pensamientos Jurídicos*, 26, 213-235.
- Nussio, E. (2011). How ex-combatants talk about personal security. Narratives of former paramilitaries in Colombia. *Conflict, Security & Development*, 11(5), 579-606.
- Nussio, E. (2012a). Emotional legacies of war among former Colombian paramilitaries. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 18(4), 369.

- Nussio, E. (2012b). *La vida después de la desmovilización : percepciones, emociones y estrategias de exparamilitares en Colombia*. Bogotá, D.C., Colombia: Universidad de los Andes, Facultad de Ciencias Sociales, Departamento de Ciencia Política.
- Nussio, E. (2013). Desarme, desmovilización y reintegración de excombatientes: políticas y actores del postconflicto. *Colombia Internacional*, 70, 9-16.
- Nussio, E., & Howe, K. (2013). When Illegal Protection Collapses: Pathways to Increased Post-Demobilization Violence. Hentet fra http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2277954.
- Nussio, E., & Oppenheim, B. (2013). Trusting the Enemy: Confidence in the state among ex-combatants. Hentet fra http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2246455.
- Observatorio de Procesos de Desarme, Desmovilización y Reintegración (ODDR). (2010). DDR y acciones violentas (2008-2009) (s. 1-51). Bogotá: Observatorio de Procesos de Desarme, Desmovilización y Reintegración.
- Porch, D., & Rasmussen, M. J. (2008). Demobilization of paramilitaries in Colombia: Transformation or transition? *Studies in Conflict & Terrorism*, 31(6), 520-540.
- Ragin, C. C., & Amoroso, L. M. (2011). *Constructing social research: the unity and diversity of method*. Thousand Oaks, Calif.: Pine Forge Press.
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Restrepo, E. M., & Arias, G. I. (2010). *The Changing Remnants of the Colombian Paramilitary and their Impact in the Region*. Paper presented at the Congress of the Latin American Studies Association Toronto, Canada.
- Rettberg, A. (2003). Diseñar el futuro: Una revisión de los dilemas de la construcción de paz para el post conflicto. *Revista de estudios sociales*, 15, 15-28.
- Rodríguez, E. C. (2007). Los estudios sobre el paramilitarismo en Colombia. *análisis político*, 60, 117-134.
- Rustad, S. A., & Binningsbø, H. M. (2012). A price worth fighting for? Natural resources and conflict recurrence. *Journal of Peace Research*, 49(4), 531-546.
- Semana. (2013, 29. mars). Oro y crimen: minería ilegal. *Semana*. Retrieved from <http://www.semana.com/nacion/articulo/oro-crimen-mineria-ilegal/338107-3>
- Semana. (2014, 02 juli). Falsos positivos aumentaron más del 150% con Uribe. *Semana*. Retrieved from <http://www.semana.com/nacion/articulo/falsos-positivos-aumentaron-154-en-gobierno-de-uribe/376423-3>
- Skogan, J. K. (2011). Sikkerhetspolitiske mål og virkemidler. I J. Hovi. & R. Malnes (Red.), *Anarki, makt og normer Innføring i internasjonal politikk* (pp. 102-149). Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Spear, J. (2006). From political economies of war to political economies of peace: The contribution of DDR after wars of predation. *Contemporary Security Policy*, 27(01), 168-189.
- Stedman, S. J. (1997). Spoiler problems in peace processes. *International security*, 22(2), 5-53.
- Steenkamp, C. (2011). In the shadows of war and peace: making sense of violence after peace accords. *Conflict, Security & Development*, 11(3), 357-383.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforl.
- Theidon, K. (2007). Transitional Subjects: The Disarmament, Demobilization and Reintegration of Former Combatants in Colombia. *International Journal of Transitional Justice*, 1(1), 66-90.

- Themnér, A. (2013). A Leap of Faith: When and How Ex-Combatants Resort to Violence. *Security Studies*, 22(2), 295-329.
- Torjesen, S. (2009). New avenues for research in the study of DDR. *Conflict, Security & Development*, 9(4), 411-423.
- United Nations. (1992). An Agenda for Peace. Hentet 16. mai, 2014, fra http://www.unrol.org/files/A_47_277.pdf
- United Nations. (2000). Brahimi Report, Report of the Panel on United Nations Peace Operations. Hentet 16. mai, 2014, fra http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/55/305&referer=http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/reform.shtml&Lang=E
- United Nations. (2010). UN Peacebuilding: an Orientation Hentet 10. mars, 2014, fra http://www.un.org/en/peacebuilding/pbso/pdf/peacebuilding_orientation.pdf
- Vásquez, T. (2011). Recursos, política, territorios y conflicto armado. I T. Vásquez, A. R. Vargas & J. A. Restrepo (Red.), *Una vieja guerra en un nuevo contexto* (s. 367-428). Bogotá: Centro de Investigación y Educación Popular, Pontificia Universidad Javeriana.
- Verdad Abierta. (2008, 20 august). La expansión: el nacimiento de las Autodefensas Unidas de Colombia (1997-2002). Hentet 2014, 17. april, fra <http://www.verdadabierta.com/la-historia-de-las-auc/244-la-historia/auc/130-expansion-de-las-autodefensas-unidas-de-colombia>
- Verdad Abierta. (2012, 9 oktober). Colombianos creen que los paramilitares siguen existiendo. Hentet 2014, 16 mars, fra <http://www.verdadabierta.com/justicia-y-paz/juicios/50-victimarios/rearmados/rearmados/4259-colombianos-creen-que-paramilitares-siguen-existiendo>
- Verdad Abierta. (2014, 10 mars). Reeligen a 26 congresistas investigados por la Corte por parapolítica. Hentet 2014, 13 mars, fra <http://www.verdadabierta.com/politica-ilegal/parapoliticos/5279-reeligen-a-26-congresistas-investigados-por-parapolitica>
- Villarraga, Á. (2013). Experiencias históricas recientes de reintegración de excombatientes en Colombia *Revista Colombia Internacional*(77), 107-140.
- Walter, B. F. (2004). Does conflict beget conflict? Explaining recurring civil war. *Journal of Peace Research*, 41(3), 371-388.
- Weber, M., Lassman, P., & Speirs, R. (1994). *Political writings*. Cambridge: Cambridge University Press.

Vedlegg: Liste over informanter

OVERSIKT OVER INFORMANTER

	INTERVJU DATO	DEMOBILISERTE	OPPRINNELSE	BLOQUE	OPERERTE/DEMOBILISERTE	ALDER	KJØNN	TID I AUC
1	18.06 E-1	2006	Valledupar, Cesar	Bloque Norte	Cesar	30 år	Mann	2 år
2	18.06 E-2	2005	Montería, Córdoba	Bloque Norte, seguridad de Mancuso	Norte de Santander og Cesar	40 år	Kvinne	14 år
3	18.06 E-3	2006	Barranquilla, Atlántico	Bloque Norte del Atlántico	Palita, Cesar	45	Mann	17 mnd.
4	20.06 K-1	2006	Santa Málaga, Santander	Central Bolívar	Bolívar	40	Mann	3 år
5	20.06 K-2	2006	Valledupar, Cesar	Bloque Norte	Mesa	29	Kvinne	10 år
6	20.06 K-3	2006	Fusagasugá og Villavicencio	Bloque las Centauros	Meta og Guaviare	33	Mann	2 år
7	21.06. CB-1	2005	Bogotá	Bloque las Centauros	Villavicencio	31	Mann	svarte ikke
8	21.06 CB-2	2006	Pacho, Cundinamarca	Los Héroes de Meta	Casivare, Meta	32	Mann	8 mnd.
9	27.06. K-1	2004	Boyacá	Autodefensas Campesinas de Casanare		25	Kvinne	4 år
10	27.06 K-2	2004	Sonsón, Antioquia	Bloque Central de las Autodefensas del Magdalena Medio	Sonsón, Magdalena Medio	65	Mann	6 år
11	27.06 K-3	2004		Bloque las Centauros	(O) San Martín, Meta (D) Bogotá	45	Mann	6 år
12	28.06 CB-1	2005	Montería, Córdoba	Bloque Central Bolívar	El Placer, Vichada	32	Mann	6 mnd.
13	28.06 CB-2	2006	Urabá, Antioquia	Elmer Cárdenas	Ungía, Chocó	25	Mann	2 år